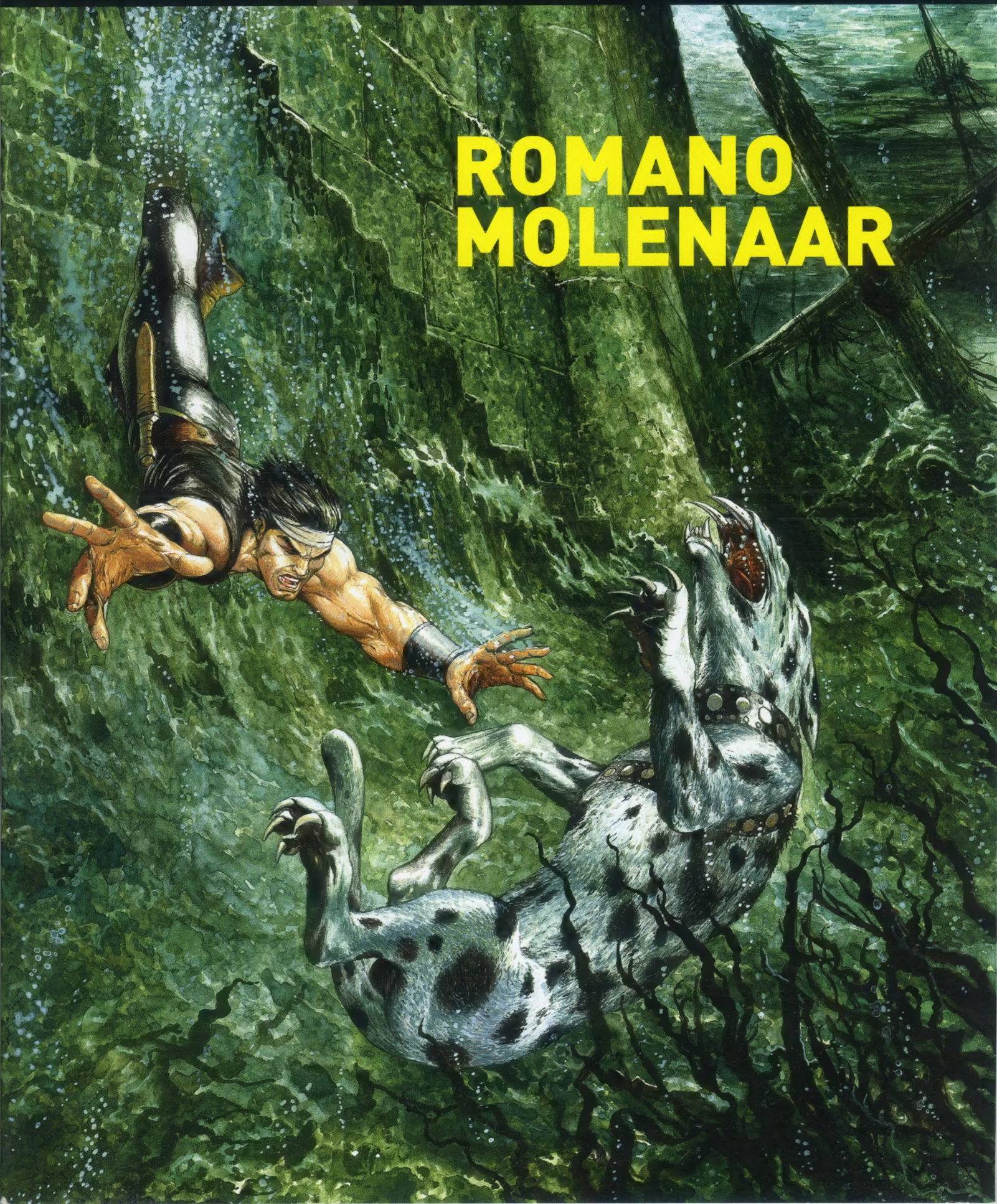

KABOUTER WESLEY
DE SMURFEN

NUMMER 421 * €7,00

ROMANO MOLENAAR

→ REDACTIO

Komt Het Nederlands Stripmuseum Groningen naar Den Haag? Of blijft het in Groningen?

Een prangende vraag die in 2012/2013 wordt beantwoord. Afgelopen november meldden Museum Meermanno, het Nederlands Instituut voor Beeldverhaal en Beeld Illustratie (Nibbi) en het Nederlandse Stripmuseum in 2014 te willen fuseren. Meermanno uit Den Haag beweert 's werelds oudste boekenmuseum te zijn en Nibbi is de stichting die Hans Matla heeft opgericht vanwege zijn enorme stripcollectie. Voor het Stripmuseum geldt dat in 2014 het huidige exploitatiecontract afloopt.

Voor de stripwereld lijkt zo'n fusie op het eerste gezicht een verbetering. Den Haag is voor een grotere groep makkelijker bereikbaar, de collectie van Matla betekent een enorme verrijking en het museumgebouw van Meermanno, de locatie voor het fusie-museum, heeft veel meer uitstraling dan dat van het Stripmuseum in Groningen.

Maar de plannen zijn nog niet definitief. Naar verluidt komt het verhuisplan vooral uit de koker van enkele leden van het stichtingsbestuur van het Stripmuseum en wist exploitant Libéma lange tijd van niets. Nu blijkt ineens dat het Stripmuseum ook in gesprek is met de gemeente Groningen over participatie in het in 2017 te realiseren multifunctionele Groninger Forum. Probleem daarbij is dat het Stripmuseum dan een paar jaar in een tijdelijk onderkomen moet worden gehuisvest.

Museum Meermanno, dat tot 2016 zijn zaken financieel op orde zegt hebben, heeft voor maart 2013 een grote overzichtsexpositie aangekondigd, puttend uit Matla's collectie: *Hoogtepunten uit de geschiedenis van het Nederlandse beeldverhaal*. Het Nederlands Stripmuseum kan deze expositie als een proeve van bekwaamheid opvatten. Wordt het een succes dan kan het licht op groen voor een Huis van het boek en beeldverhaal in Den Haag.

→ OMSLAG

De tekening op het omslag werd door Romano Molenaar en Jorg de Vos in 2007 gemaakt voor een speciaal *tribute*-album rond Don Lawrence waar slechts 151 exemplaren van werden geproduceerd.

■ INHOUD

2 ACTUA**8 STARS & STRIPS**

Olav Beemer

10 ROMANO MOLENAAR

Michel van Merriënboer

16 NINE EN VÉRONIQUE CULLIFORD

Geert de Weyer

20 JONAS GEIRNAERT

Erik van der Hoeven

23 BITS & PIECES

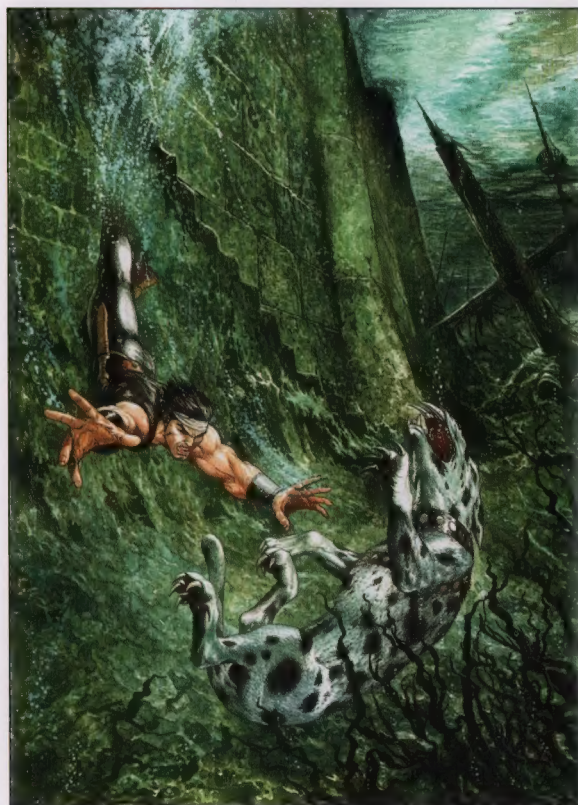
Ben Bits

24 SÉBASTIEN CONARD

Peter Moerenhout

26 DE NEDERLANDSE STRIPLEZER

Rudi de Vries

32 DE BOVENTOON**40 HEINZ SERVICE SPREAD**

Eric Heuvel wint Stripschapprijs 2012

Zijn naam stond al vaker op de *shortlist*, maar nu is het dan zover: Eric Heuvel (Amsterdam, 25 mei 1960) sleept de hoofdprijs – de Stripschapprijs voor zijn volledige oeuvre – in de wacht. Op 10 maart 2012, tijdens De Stripedagen in Gorinchem, zal burgemeester Piet IJssels de prijs aan Heuvel overhandigen.

De commissie onder leiding van Ger Apeldoorn roemt zijn typisch eigen oeuvre waarin hij als volger van de klare lijn met een eigen nuance een aantal succesvolle stripreeksen wist te ontwikkelen. Directe aanleiding om hem ditmaal de prijs toe te kennen, is het heropstarten van de avonturenreeks *January Jones*, op scenario van Martin Lodewijk voor stripblad *Eppo*, over een vrouwelijke piloot in de jaren 1930. Van deze strip verschenen ook vertalingen in het Fins, Noors, Deens, Duits, Frans, Spaans en Portugees.

Echt bekend, ook internationaal, werd oud-geschiedenisleraar Heuvel dankzij zijn serie historische strips over de Tweede Wereldoorlog, zoals *De ontdekking*, *De zoektocht*, *De schuilhoek*, *Frontstad Rotterdam* en *De terugkeer*. De eerste twee werden veelvuldig vertaald waaronder in het Japans en Portugees en kort geleden verscheen *De zoektocht* zelfs in het Hebreeuws.

Andere stripreeksen of one-shots zijn *Toen was geluk heel gewoon* op basis van de KRO-televisieserie die hij maakte voor KRO Studio en *Mikrogids*, *Geheim van de tijd* (4 albums) en *Bud Broadway* (7 albums), series die hij tekende voor *Algemeen Dagblad*. Over de gevolgen van stalking tekende hij *De zaak Sven* voor de theatervoorstelling *Oresteia van Xenakis* van Muziektheater Hollands Diep. Vorig jaar verscheen *Vindus Vinex* en de *Landstreckers*, een strip over de geschiedenis van Lelystad.

Ook is Heuvel, vanwege zijn toegankelijke tekenstijl en hoge productiviteit, een veelgevraagd reclametekenaar in dienst van agentschap Comic House. Voorbeelden van dit type werk zijn *De avonturen van meneer van Looij – Kan ik effe vangen!* voor verzekeringsmaatschappij Reaal, *De NoordZuid* over de aanleg van de beruchte metrolijn voor het GVB van Amsterdam, de illustraties die hij maakte voor de jaarverslagen van het Blokker-concern en de strip *Het Van Walraven testament* voor AWWN (Algemene Werkgeversvereniging VNO-NCW).

Heuvel won eerder Stripschappenningen voor de albums *De zaak Sven*, *De zoektocht* en *De ontdekking* en werd met deze laatste genomineerd voor de prestigieuze Amerikaanse Eisner Award.

Het juryrapport omschrijft Heuvels tekenstijl als toeganke-

Naar de top van Heuvel

19 februari t/m 11 maart 2012

Overzichtstentoonstelling van Eric Heuvel, winnaar van de Stripschapprijs 2012

HET STRIPSCHAP
nederlands centrum voor stripgeschiedenis en -opvoeding
DE STRIPDAGEN
www.stripdagen.nl

HISTORISCH & EIGENTIJD
MUSE
GORCUMS
www.gorcumsmuseum.nl

Speciaal voor Stripschrift-lezers!

Tijdens De Stripedagen is er op de stand van Stripschrift een beperkt aantal tentoonstellingsaffiches te koop. Wie het eerst komt...

lijk en visueel boeiend, gecombineerd met een degelijke vertelstijl. Hij is een volger van en schatplichtig aan Hergé maar in staat daar een eigen Nederlands tintje aan te geven. Heuvel liet zich in zijn beginjaren inspireren door tekenaars als Moebius, Jack Davis en Mort Drucker en maakte zijn debuut in *SF-Terra*. Ook leverde hij bijdragen aan de bladen *Yèch* en *Krest* die in eigen beheer werden uitgegeven.

Heuvel verdient met zijn prijs ook een overzichtstentoonstelling in het Gorcums Museum die op 18 februari feestelijk wordt geopend. TdK

→ SUVAAL

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

FOTO ANS NOLTEN - SIEGFRIED WOLDHEK EN JURYPRIJZER GHISLAINE PLAGH MET DE WINNENDE TEKENING

Woldhek winst Inktspotprijs 2011

De Inktspotprijs voor de beste politieke tekening van 2011 is voor Siegfried Woldhek. De tekenaar ontving het felbegeerde Inktspotduiveltje dinsdagavond 17 januari in perscentrum Nieuwspoort uit handen van juryvoorzitter en tv-presentatrice Ghislaine Plagh. Die bekende eerlijkheidshalve dat de jury deze keer het besluit niet unaniem had genomen. Siegfried Woldhek kreeg de prijs voor een tekening van staatssecretaris Henk Bleker die 30 maart 2011 in *NRC Handelsblad* werd gepubliceerd. Volgens de jury, die verder bestond uit emeritus hoogleraar Eddy de Jong en kunstenaar Tom Eyzenbacht, een prachtig portret dat sluwheid, onverzettelijkheid en

machtsbelustheid uitdrukt. Henk Bleker is getekend als een boer op klompen die in de geraffineerde subtiële Woldhek-stijl het laatste bloempje op zijn land vertrapt. Volgens *De Volkskrant* is Bleeker het ideale doelwit: een man die van zichzelf al een karikatuur is.

Siegfried Woldhek (1951) tekent sinds 1976 schrijverportretten in *Vrij Nederland*. Voor *NRC Handelsblad* maakt Woldhek sinds 1980 politieke prenten. Van Woldhek zijn twee tekeningen opgenomen in de overzichtstentoonstelling *Infinite Jest: Caricature and Satire from Leonardo to Levine* in het Metropolitan Museum of Art in New York. Het gaat om een portret van George W. Bush en een portret van George W. Bush en Dick Cheney. De expositie loopt nog tot en met 4 maart 2012.

Eervolle vermeldingen waren er tijdens de Inktspotprijs-uitreiking nog voor Farhad Foroutanian (Politieke inhoud), Willem (Humor) en Mirjam Vissers (Vormgeving), de eerste vrouw die in de achttienjarige geschiedenis van de Inktspotprijs prijs een vermelding krijgt. Zoals de traditie voorschrijft werden er ook weer een aantal politieke prenten voor het goede doel geveild. Het totaalbedrag van €4420 was voor de Stichting Lezen en Schrijven.

De uitreiking van de prijs is tevens de opening van de reizende tentoonstelling *Politiek in Prent 2011* die in 2012 weer op diverse locaties te zien is. Geliefde thema's van de expositie zijn (alweer) de financiële kommer en kwel, de Arabische lente, PVV leider Wilders, de jolige Rutte, kop van jut Cohen en het nieuwe CDA-mikpunt Henk Bleker. Voor 2012 hebben alle inktspotduivels hun potloden weer van een nieuw venijnig scherp puntje voorzien. HvB

TEKENING JDS COLLIGNON - DE VOLKSKRANT, 1 NOVEMBER 2011

➔ FLITSEN

Opnieuw brengt de eerste *Superman*-comic een bak met geld in het laatje. Kort geleden verwisselde een exemplaar voor omgerekend €1.6000.000 van eigenaar, een nieuw record. Het is (ruim) vijftig jaar geleden dat *Zwarte Magica*, uiteraard een creatie van Carl Barks, haar intrede deed in Duckstad. Vanaf het eerste moment was ze uit op het geld of meer nog het geluksdubbeltje en daarmee het ongeluk van Dagobert Duck. Sanoma bracht ter gelegenheid van dit jubileum een speciale uitgave. Tot 11 maart 2012 loopt in Museum M in Leuven nog een tentoonstelling over Charles Burns. Wie de gratis bijlage van het weekblad *Knack* – uitgave begin december – nog kan scoren: daarin staat veel illustratiemateriaal van de tekenaar. Begin 2012 verschijnt dan eindelijk het vijfde en laatste deel van de luxe uitgave van *Comanche*, uitgegeven door Saga. Naast de laatste twee Hermann-verhalen is er opnieuw ruimte voor een toelichtend dossier. *Steven Sterk* krijgt een verfilming op het witte doek. Dit oersterke mannetje – behalve als hij verkouden is – is een creatie van Peyo. De Brit Stefan Schwartz tekent voor de regie. Het koppel Jean Dufaux (scenarist) en Antoine Aubin (tekeningen) gaat zijn eerste *Blake en Mortimer*-album naar verwachting pas in 2013 ophoesten. Ambities genoeg. Naar verluidt wordt het een vervolg op het legendarische *Het gele teken*, inclusief professor Septimus en Olrik. Liefhebbers van schrijver H.P. Lovecraft kunnen uitzien naar de maand maart. Dan verschijnt Erik Krieks *Het onzienbare en andere verhalen*, gebaseerd op verzen van deze fantasy- en horrorschrijver. Bij uitgeverij Arcadia verscheen alweer deel 17 van de collectie *Arcadia Archief*. Deze keer werd gekozen voor een verhaal van de

strip *Arkel* (Desberg/Hardy) uit het weekblad *Robbedoes*. Tijdens De Stripdagen in Gorinchem verschijnt deel 18, *Benjamin: Van alle markten thuis*. Glénat gaat in 2012 starten met de heruitgave van het bierbrouwersepos *De meesters van de gerst* van Jean van Hamme en Francis Vallès. Het stripalbum *Wat zien ik?*, inmiddels omgedoopt tot *Filmfanfare*, roept een hoop weerstand op bij verschillende acteurs en regisseurs. Zij werden niet gevraagd of zelfs maar geïnformeerd over het voornemen hun films te verstrippen. Initiatiefnemer ex-striptendant Gert Jan Pos heeft nu beloofd alle betrokkenen alsnog een brief te sturen. Daaraan voorafgaand bracht de BNS het bericht naar buiten dat het niet gaat om een verstripping van een film maar een eigen één-pagina interpretatie waardoor een autonoom kunstwerk ontstaat en toestemming vragen niet nodig is. Maar het is wel netjes. Bij uitgeverij Standaard verschijnt de reeks *De kleine prins*, een kinderstrip gebaseerd op de verhalen van Antoine de Saint-Exupéry. Er verschijnen meteen twee delen en het geheel wordt ondersteund met een tekenfilmreeks in Nederland en Vlaanderen. Opvallende zaken uit de kwartaalfolder van Ballon Media zijn *Gringos Locos* van het koppel Yann en Schwartz, *Insiders Genesis*, een spin-off van *Insiders* van het trio Brahy, Garreta en Bartoll, *Noach*, een eerste deel van een vierluik van Henrichon, Handel en Aranofsky (*Black Swan*) en een speciale uitgave van *Rik Ringers: Ric remix*, een avontuur samengesteld uit bestaande plaatjes van oude albums. Voor wat betreft *Gringos Locos* kan het ook wat later worden. Striptekenaar Jijé wordt in de strip afgebeeld en neergezet als slappe persoonlijkheid. De

Strip over Friese moord

In 2011 verscheen het boek *Het tubetje van Cath* (ISBN 978-90-816736-1-7, 48 pagina's, hk, €14,50) waarin opgenomen het achttien pagina's lange stripverhaal *Ut moardplan*. Het scenario is van Richard Bos en de tekeningen zijn van Charles Guthrie.

De strip (maar ook de rest van het boek) gaat over een moord die in de jaren 1930 in Leeuwarden werd gepleegd. In de arme Keetbuurt woont in 1935 Jan Wiebenga die getrouwd is met Janke Goslinga; vrouwlief neemt het niet altijd zo nauw met de trouweed en haar echtgenoot is met regelmaat dronken en handtastelijk. Ze besluit op enig moment dat ze beter af is zonder haar ega. Werkend in de Leeuwarder apotheek Cath besluit ze de giftige substantie Zeliopasta uit een tube te gebruiken om haar man langzaam te vergiften. Haar moordplan is succesvol maar toch komt de politie haar op het spoor, wordt ze gearresteerd en gaat ze voor acht jaar de gevangenis in. De zwart/wit-strip is in het Fries en is een vrije interpretatie van de historische feiten. Guthrie maakte naast de strip ook de tekening op het omslag. Zijn stijl neigt naar de klare lijn. In het boek analyseert publicist Hylke Tromp aan de hand van onderzoek in de archieven van de stad en de rechtbank de gebeurtenissen van 75 jaar geleden. Tevens schreef hij een ballade die werd ingezongen en op een bijgevoegde cd staat. *Het tubetje van Cath* is een uitgave van de Leeuwarder Historische Vereniging Aed Levwerd. TdK

Meer info: www.aedlevwerd.nl

2012 = Toonderjaar

Dat het in 2012 honderd jaar geleden is dat Marten Toonder werd geboren, zal weinig mensen kunnen ontgaan. Het gehele jaar door wordt er namelijk aandacht aan besteed. De recent uitgebrachte Toonder-krant voor de boekhandel en de media, die in een aangepaste versie in april voor het grote publiek uitkomt, biedt een (onvolledig) overzicht.

Op 1 januari jongstleden werd in theater Figi in Zeist afgetrapt met de presentatie van de Bommel-musical *De nieuwe ijstijd*; de musical toert tot 3 mei door Nederland.

Drie grote exposities bieden de liefhebbers bijna het gehele jaar de mogelijkheid de wereld van Toonder te ontdekken en doorgronden. Van 7 februari tot 23 september is in het Belgisch Stripcentrum in Brussel een expositie te zien over zijn leven en werk, met een focus op *Panda* en *Tom Poes*. Van begin mei tot in het najaar is het Nederlands Stripmuseum aan de beurt. Zij tonen de veelzijdigheid van de tekenaar met ook aandacht voor zijn film- en animatietalent. Vanaf 11 oktober loopt tot eind januari 2013 een derde expositie in Het Letterkundig Museum in Den Haag. Ook die richt zich op het totale oeuvre en belicht ook het werk van zijn vrouw Phiny Dick en de ontwikkeling van de Toonder Studio's.

De Stripedagen op 10 en 11 maart in Gorinchem staan in het teken van Marten Toonder. Dit uit zich door een thema-expositie, boek- en filmpresentaties en ontmoetingen met medewerkers uit de Toonder Studio's. Op 2 mei, Toonders geboortedag, wordt tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Amsterdamse DeLaMar Theater de winnaar bekend van de verkiezing van de Nederlandse Heer van Stand. In kasteel Doorwerth wordt van 26 t/m 28 mei een Bommel-weekend gehouden vol lezingen, voorstellingen, een tentoonstelling en een beurs.

100 JAAR
TOONDER

1912
2012

Verder zien diverse boekuitgaven dit jaar het licht. Jan-Willem de Vries heeft bij uitgeverij Silvester plek gevonden voor zijn mooie, maar prijzige *De Toonder animatiefilms*. Van Wim Hazeu verschijnt in het najaar de biografie van Marten Toonder; een boek waar hij jaren aan werkte. In het kader van de tentoonstelling in Het Letterkundig Museum komt in het najaar het *Schrijversprentenboek* uit. Daarnaast heeft Johannes van Dam het kookboek *Koken op Bommelstein* geschreven dat door Dick Matena is voorzien van illustraties. Ter gelegenheid van de Bommelmusical verscheen inmiddels ook nog *De nieuwe ijstijd* in een nieuw jasje. *Een mooie handel* heet de uitgave met Bommel en Tom Poes-verhalen die in opdracht werden getekend. Daaronder bevinden zich de verhalen *De ruitjassenvracht* en *De Wiekschieters*. En in 2012 verschijnt bij uitgeverij Stripstift dan eindelijk de al eerder aangekondigde *Toonder-special!* TdK

erfgenamen hebben protest aangetekend, iets dat de uitgave in ieder geval heeft vertraagd. ➔ Silvester biedt dit kwartaal onder andere de reeks *Edelweiss*, een vliegersavontuur van Hugault en Yann, de mysterieuze serie *Een paar stappen tot het licht* van Bruno Marchand en een nieuwe versie van *Mutts* (McDonnell). ➔ Ook een jonge versie van Lucky Luke heeft inmiddels het daglicht gezien. Bij Lucky Productions verscheen *Kid Lucky 1: De leerling-cowboy* door Morris-opvolger Achd . Na een inleidend kort verhaal bestaat de rest van het album uit gags. ➔ Bij uitgeverij Standaard verscheen deel 26 van *W817*, naar de gelijknamige Ketnet-tv-serie. De reeks van Hec Leemans, Wim Swerts en Luc van Asten komt daarmee tot een einde. En met een toepasselijke albumtitel: *Hello Goodbye*. ➔ Schande! We hebben in voorgaande nummers nog helemaal geen aandacht besteed aan een aantal liefhebbersuitgaven van Theo Keijzer. En toch zijn die meestal meer dan de moeite waard. Zo is er bij voorbeeld *Drie avonturen van Maartje* van Piet Wijn, een bundeling van zowel de zwart/wit-tekeningen als de kleurenversies uit *Tina* van de laatste 3 verhalen die nog niet eerder in boekvorm waren verschenen.

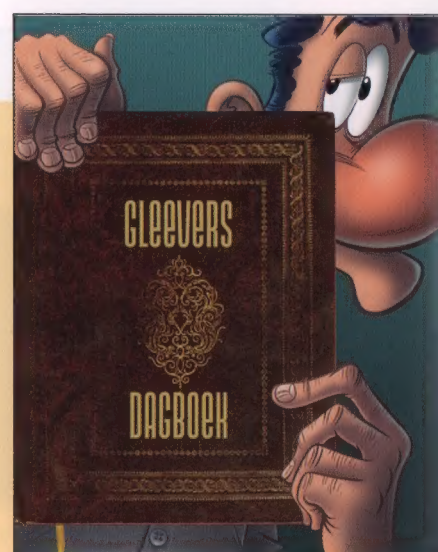
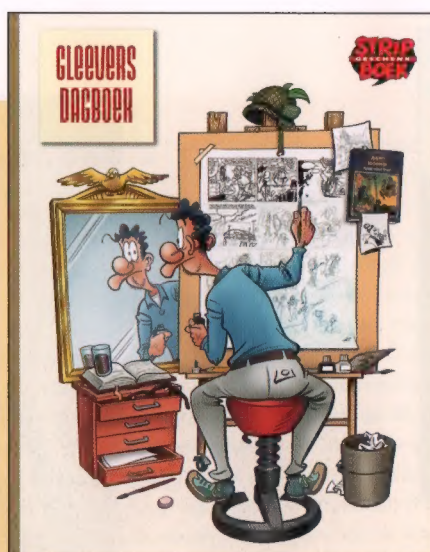

150 exemplaren, €27,50. En van Dick Vlottes verscheen in een oplage van 50 exemplaren een dvd-doosje met daarin een cd en een boekje. De cd bevat alle afleveringen in kleur van *Leonie, het horoscoopmeisje* en een bètaversie van de nieuwe website van de auteur. Het boekje is een zwart/wit-heruitgave van een microboekje uit *Tina*. De combi kost €12,50. Er is nog een beperkt aantal exemplaren beschikbaar. Bestellingen naar mail@thekeijposition.nl ➔ Het Duitse stripinformatietijdschrift *Die Sprechblase* besteedt in nummer 223 uitvoerig aandacht aan *Perry Rhodan*, over wie ook veel stripverhalen zijn gemaakt. Ook het vertaalde interview met Philippe Graton is de moeite waard, prettig om te lezen; het maakt duidelijk dat er eind 2012 nieuwe *Michel Vaillant*-avonturen te verwachten zijn. Bovendien gaat uitgeverij Dupuis oude delen herdrukken in slappe en harde kaft. De eerste twee albums verschijnen in maart. ➔ Een ander Duits striptijdschrift *Reddition* maakte van nummer 55 een special over Fumetti, oftewel Italiaanse strips. Met 82 pagina's lang veel herkenbare en vaak klassiek getinte artikelen over niet de minsten, zoals Benito Jacovitti, Guido Crepax, Milo Manara, Eleuteri Serpieri en Lorenzo Mattotti.

Gleevers Dagboek is Stripboekgeschenk 2012

Voor de zevende keer vinden de Stripboekgeschenkdagen plaats. Iedereen die tussen 1 en 11 maart (de afsluitende dag van De Stripedagen) twee stripboeken of voor minimaal €12,12 aan strips koopt, krijgt het Stripboekgeschenk *Gleevers dagboek* van Gerard Leevers. Afleveringen van zijn strip verschenen in *Stripprofiel*, *Stripschrift* en *Eppo* en zijn al eens eerder gebundeld. Het eerste deel uit 1997 ontving de Stripschappenning voor het beste Nederlandse jeugdalbum.

Van het Stripboekgeschenk verschijnt ook een gesig-neerde luxe versie in harde kaft met prent en een andere omslagtekening. Eerdere Stripboekgeschenken waren *Felle Flitsen* (Henk Kuijpers), *Jan, Jans en de (strip)kinderen* (Jan Kruis), *De mannetjes van De Wit* (Peter de Wit), *In grote lijnen – De striptoet-*

jes van Gerrit de Jager (Gerrit de Jager), *De kronieken van 30 jaar Storm* (Don Lawrence, Martin Lodewijk, Dick Matena) en *Suske en Wiske – De energieke guiten* (Studio Vandersteen). TdK

STRIPSCHRIFT OP DE IPAD

Naar aanleiding van onze advertentie in *Stripschrift* 420 vroegen veel abonnees ons hoe je een plus-abonnement kunt nemen op de 45^e jaargang (nummer 422 t/m 429) van *Stripschrift* voor de iPad.

De werkwijze voor abonnees is als volgt:

- Stort €8,00 op girorekening 9347590 t.n.v. Stripstift, Rotterdam o.v.v. 'iPad-abo'
- Stuur separaat een mail naar uitgever@stripstift.nl en geef daarin duidelijk aan op welk mailadres je de activeringscode wilt ontvangen
- Zodra je betaling is verwerkt ontvang je de code en verdere instructies

De uitgever

Dikke heruitgave van Engelandvaarders

Journalist Klaas Norel raakte tijdens de Tweede Wereldoorlog betrokken bij de ondergrondse krant *Trouw* waarvoor hij ook na de Duitse capitulatie enige tijd bleef werken. Zijn roem ontleent hij echter niet aan zijn loopbaan als nieuwsgijer maar als auteur van talloze romans, vooral jeugdomans. Zijn trilogie *Engelandvaarders* die tussen 1945 en 1947 verscheen is een klassiek verhaal over het heldhaftige verzet tegens de Duitsers geschreven vanuit protestants-christelijke optiek. De aansprekende kinderboeken waren aanvankelijk spaarzaam geïllustreerd door G.D. Hoogendoorn en werden decennialang verkocht en gelezen.

Op initiatief van *Reformatorisch Dagblad* verschenen de drie delen begin jaren 1980 met tekeningen van Jaap Kramer, gevolgd door drie – inmiddels gezochte – uitgaven in boekvorm. Uitgeverij De Banier verzorgde nu een bundeling van bijna 600 bladzijden (ISBN 978-90-336-0911-4). Het verhaal blijkt nog altijd te boeien en de vertelling is niet steeds zo zwart/wit als het goed/foutdenken uit de eerste periode na de bezetting doet vermoeden. Toch wekt het geheel een wat archaische indruk, niet alleen door het ontbreken van tekstballons in deze zo Hollandse onderschriftstrips, maar evenzeer door de nagenoeg ononderbroken serieuze toon en de beperkte vrouwelijke bijrollen. De opgenomen woordenlijst is verhelderend maar maakt tegelijkertijd duidelijk hoezeer deze striptentoon een klassieke icon vormt. KR

→ FLITSEN

➔ In 2012 mag een tweede *Sin City*-film worden verwacht. De regie is in handen van Frank Miller (tevens auteur van de serie) en Robert Rodriguez die ook de rol van producer dit keer op zich neemt. Het verhaal wordt gebaseerd op het album *Een moordvrouw*. ➔ Cartoonist Gregorius Nekschot stopt met tekenen. De altijd achter pseudoniem levende tekenaar verkreeg in mei 2008 landelijke bekendheid toen hij door de politie werd opgepakt vanwege een achttal mogelijk discriminerende en haatzaaiende cartoons. Zijn voormalige uitgever Xtra had al eerder aangegeven geen nieuwe boeken meer van hem te publiceren. ➔ Danker Jan Orel, die eerder over de geschiedenis van Zeeland en Goes strips maakte, wil nu samen met Henk Wittenberg een stripalbum over de provincie Brabant uitbrengen. Financiering ervan gebeurt via *crowdfunding*, dat wil zeggen door coöperatieve werving van kleine investeerders. Meer info: www.brabantstrip.nl ➔ Simon Tofield (*Simon's Cat*) biedt op het internet een cursus striptekenen aan. Hij laat zien hoe hij zijn figuren maakt die mensen dan eenvoudig en repeterend kunnen natekenen. Er is voornamelijk keuze uit de kat, een jong poesje, de hond, de egel en het konijn. ➔ Van de nieuwste strip *Strijd tegen het water* van Jan Kragt en Marc Verhaegen zijn voor de liefhebbers maar liefst zeven versies verkrijgbaar. Een slappe en harde kaft in het Nederlands, Engels en Tsjechisch, en een luxe geletterde Nederlandse uitgave. Een achtste, nog

luxere linnen versie, is in de maak. ➔ Bij uitgeverij Arboris zijn – in samenwerking met stripwinkel De Boekenhalte – vorig jaar twee lekker dikke bundelingen uitgekomen van negen *Winnetou*-comics die in 1964 hun eerste publicatie beleefden bij uitgeverij Metropolis. Twee dingen eraan zijn raar. Ten eerste worden nergens de namen van de tekenaars genoemd (onder meer Helmut Nickel) en ten tweede is het tiende Metropolis-deeltje niet opgenomen. Als reden geeft de uitgever aan dat in dat tiende deeltje een nieuw verhaal begon, maar bij dit soort erfgoedpublicaties mag dat eigenlijk geen rol spelen. De Boekenhalte heeft trouwens 'iets' met Karl May, want in 2010 publiceerde de winkel *Een overzicht van in het Nederlands uitgegeven Karl May-stripboeken*, een zeer handig boekje voor de liefhebbers. ➔ De animatiefilm *Chico & Rita* van Ferdinand Trueba en Javier Mariscal is genomineerd voor een Oscar in de categorie Animatiefilms. Andere genomineerden zijn *Kung Fu Panda 2*, *Rango*, *A Cat in Paris* en *Pus in Boots*. De striptekening verscheen vorig jaar bij Oog & Blik. ➔ Het traditionele Jahrbuch van Interessenverband Comic e.v. ICO, een Duitse vereniging van stripliefhebbers, is weer uit. De editie 2012 telt 240 pagina's en bevat naast artikelen over Duitse tekenaars jaaroverzichten van de Amerikaanse en Franse stripmarkt. Uiteraard ontbreekt in deze editie de bijdrage van *Stripschrift*-redacteur Rik Sanders niet. Ditmaal luidt zijn bijdrage

Rechtbanktekenaars voor het voetlicht

Vorig jaar bestond de Nederlandse rechtspraak tweehonderd jaar, althans de rechtspraak die gebaseerd is op de Franse wetgeving die op 1 maart 1811 onder keizer Napoleon ook in Nederland werd ingevoerd. Belangrijkste kenmerk: de scheiding der machten. De wetgever, de bestuurder en de rechter hadden allemaal een aparte taak. De rechtspraak moest onafhankelijk en onpartijdig zijn. Het jubileum is aanleiding voor het Persmuseum om in samenwerking met de Rechtbank Amsterdam de rechtbanktekenaar met een tentoonstelling en een publicatie te eren. Aan de hand van een aantal geruchtmakende zaken uit de afgelopen vijftig jaar wordt het vak van de rechtbanktekenaar, een volgens het museum onderbelicht fenomeen, voor het voetlicht gebracht.

De tentoonstelling *Verdachte portretten – Rechtbanktekeningen in Nederland* was tot 6 november te zien in het Amsterdamse museum; momenteel reist de expositie rond langs diverse gerechtsgebouwen.

Op de expositie is werk te bewonderen van Chris Roodbeen, Petra Urban, Aloys Oosterwijk, Felix Guérin, Jan Hensema, Eddy Samson, les Spreekmeester, Peter van Straaten, Annet Zuurveen, Waldermar Post, Kees Willemen en Marlen Nota. Op de website van het persmuseum is ook een kleine digitale selectie opgenomen van tekeningen die zijn afgefallen voor de fysieke tentoonstelling.

Tijdens de opening van de tentoonstelling werd ook het bij uitgeverij Bas Lubberhuizen verschenen boek *Verdachte portretten* (ISBN 978-90-5937-304-4, €17,50) van Parool-journalist Paul Arnoldussen gepresenteerd. Het bevat interviews met een aantal tekenaars en gaat in op de historische en juridische kanten van de rechtbanktekening die eigenlijk bestaat bij de gratie van een fotografeerverbod in de rechtszaal. RS

Meer info: www.persmuseum.nl

HELL'S ANGELS - F. GUÉRIN

Syndikaat promoot auteurs

Uitgeverij Syndikaat heeft ter promotie van haar auteurs een viertal boekjes (16 pagina's, oblong) uitgegeven. Van Matt Baaij verscheen *Bunbun: Extra carrots* (ISBN 978-90-78403-09-8), tekstloze, absurde avonturen van een lang geoord konijn. Rob van Barneveld, die we al kennen van twee titels *Rood gras*, lost met *Wacht in de regen met een viool en een jojo* (en andere adviezen waar je helemaal niets aan hebt) (ISBN 978-90-78403-10-4) op onnavolgbare wijze problemen op van pubers in een soort Monarubriek. *Mannetje Pug* (ISBN 978-90-78403-12-8) is een curieuze en melige creatie van Roland Conté en Onno Lolkema. *Mannetje Pug* oogt als een homp klei met oogjes en pootjes. Tot slot is er nog Frodo de Decker, een bijna dertigjarige Vlaming die zijn

strip *Otto* (ISBN 978-90-78403-11-1) voor het eerst aan een groter publiek toont. Deze gitaarleraar had de tekenpen neergelegd maar maakt nu bij Syndikaat een doorstart. Volgend jaar verschijnt zijn debuutalbum. *Otto* is een mannetje dat inventief met kaders speelt en – tekstloos – intelligente grappen maakt. TdK

'Grafischer Roman in den Niederlanden: salonfähig oder Marketing-gag?' ➔ Zo! Nu gaat het dan toch echt gebeuren. Dit voorjaar verschijnen bij uitgeverij Panda de eerste twee bundelingen uit een integrale reeks *Panda-strips* uit de Toonder Studio's. En het wordt nog fraaier. De uitgever gaat ook starten met een integrale reeks *Koning Hollerwijn*. Zo zit je jaren te wachten... en zo... komt alles tegelijk. ➔ Het snoeien op cultuur zorgde voor problemen voor het jaarlijkse Stripspektakel in Kampen. Door het uitblijven van subsidie dreigde de editie van 2012 niet door te gaan, maar de verantwoordelijke wethouder vond toch nog ergens €10.000. ➔ Jan, Jans en de kinderen zijn hard op weg naar deel 50. Kort voor de feestdagen van 2011 verscheen bij Sanoma deel 48. ➔ De Stichting van Smurfenverzamelaars organiseert voor 4 maart 2012 een beurs in Café Zaal Nicortiny aan de Dorpstraat 26 in Wagenberg. ➔ Bij uitgeverij Casterman verscheen *Hedendaagse legendes*, een bundeling van de eerste drie albums van Enki Bilal en Pierre Christin: *Het dorpje dat ging vliegen* (1975), *Het schip van steen* (1976) en *De onbestaanbare stad* (1977). Ook *De schaduw van de raaf* van Comès uit 1981 wordt dit kwartaal heruitgegeven. Nieuw werk is het eerste deel van de WO II-strip *Het konvooi* van J.M. Beroy en Kid Toussaint. De strip gaat over de waargebeurde bevrijdingsactie op 20 april 1943, waarbij drie verzetsstrijders probeerden Joodse gedeporteerden uit een

Belgische trein te halen. ➔ Casterman brengt verder twee one-shots uit van Jirô Taniguchi, een Palestijns liefdesdrama (*De muur* van Maximilien Le Roy) en een strip van L. Seksik en G. Sorel over de laatste weken van schrijver Stefan Zweig in Brazilië in 1942. Ook staan er nieuwe delen op de planning van *Mossad*, *Dracula*, *Lois*, *Airborne 44*, *Magasin General*, *Kraa*, *Tristan*, *De killer*, *Africa Dreams* en *Caroline Baldwin*. ➔ Wie nog niet genoeg heeft aan de talloze *Dracula*-strips die de afgelopen jaren zijn verschenen, kan terecht bij uitgeverij Daedalus. Die bracht het eerste deel van het drieluik *Dracula – De drakenorde* uit, gemaakt door Corbeyran en Serge Fino. De strip is onderdeel van de *Collectie 1800*. ➔ Andere nieuwe series die het eerste kwartaal bij Daedalus worden aangekondigd, zijn de mythische strips *Kronieken van Arawn* (Ronan Le Breton/Tomas Giorello), *De heren van Cornwall* (Cordurié/Lapo) en *Lancelot* (Istin/Alexe), de fantasy-strips *De orde van de Kling* (Tackian/Kendall) en *Dwarf* (Shovel), de WO II-strip *Legioen* (Nury/Cassaday) en de maritieme avonturenstrip *De eeuw der schimmen* (Corbeyran/Suro). Ook kondigt Daedalus een nulnummer aan (een prequel) van de serie *Zombies* (Peru/Leoni) en het zevende deel van *Lincoln*, hoewel de familie Jouvray had aangekondigd er na deel 6 mee op te houden. Daedalus komt in april nog met een nieuwe WO I-strip: *Svoboda!* van Kris en Pendax.

Nederlandse Stripklassiekers voor de jeugd van toen

TOM POES

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen uit de weekbladen Donald Duck en Revue, in luxe banden. De verhalen waren voor velen de eerste kennismaking met de avonturen van Tom Poes en Heer Bommel. Geheel in de originele kleuren gedrukt. Reeds 25 delen verschenen. Prijs per deel € 60.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric en Erwin de Noorman in 24 luxe banden. Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak. Reeds 22 delen verschenen. Prijs per deel € 54 / € 59.

DICK BOS

Alle 73 avonturen van Dick Bos in een reeks van 19 luxe banden.

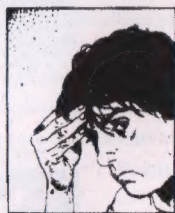
In april 1941 lag in de kiosken een klein boekje met een compleet stripverhaal! En wat voor één! Een met een echte held: judoka-detective Dick Bos! Reeds 15 delen verschenen. Prijs per deel € 54.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie. T: 070 3615393, F: 070 3060256, E: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

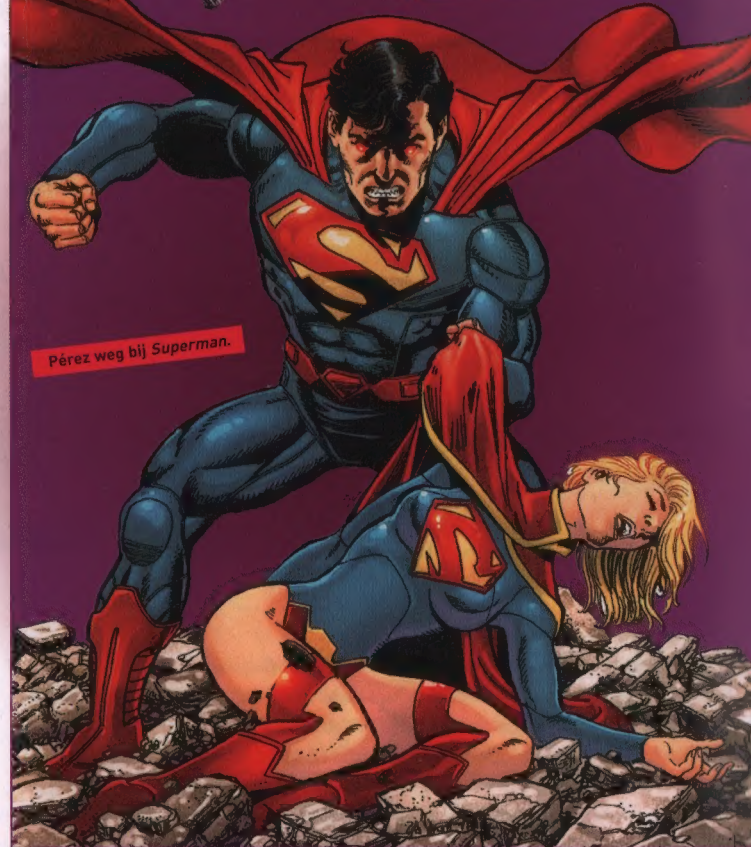
Wonderland productions

Paardsdamerstraat 19
3500 HASSELT
011/22 82 00

→ STARS & STRIPS

Bendis verlaat Avengers en New Avengers.

Pérez weg bij Superman.

■ **HONDERD** Bij Image Comics viert de studio Top Cow het 100e nummer van *The Darkness*. Vaste schrijver Phil Hester (*Green Hornet*) rondt zijn epos af en dat doet hij in een dubbeldik nummer dat is getekend door Romano Molenaar, de Nederlandse tekenaar van *Storm* die in het verleden vaker voor Top Cow heeft gewerkt.

■ **VERTREK** Schrijver Brian Michael Bendis (bedenker van *Powers*) verlaat

→ SCHEURTJES

Zo'n half jaar geleden gooide DC Comics het roer om. Alle reguliere superheldenseries werden stopgezet en vervangen door in het totaal tweeënvijftig nieuwe titels, met een nieuwe nummering, een nieuwe continuïteit en met nieuwe makers. De uitgeverij verzekerde zich daardoor afgelopen zomer van aanhoudende belangstelling en, toen de nieuwe series eenmaal verschenen, van mooie verkoopcijfers die concurrent Marvel Comics bijna volledig uit de top 20 van best verkochte comics stootten. Maar zo langzaam-aan worden de eerste scheurtjes zichtbaar.

Achter de schermen wordt namelijk gewerkt aan een verhaallijn die als een rode draad door de nieuwe DC-comics loopt. In elk eerste nummer van alle nieuwe titels dook een mysterieuze vrouw met een rode mantel op en hoewel nog niets is bevestigd, lijkt het erop dat dit personage op korte termijn een belangrijke rol gaat spelen. Misschien is dit nu al zelfs de aanloop naar de jaarlijkse grote zomercrossover. Maar een dergelijke opzet vereist een flinke dosis redactionele coördinatie. En zoals vaker staat redactionele inmen-ging haaks op creatieve vrijheid.

De afgelopen tijd is van enkele makers van de nieuwe tweeënvijftig superheldentitels bekend geworden dat ze in het eerste kwartaal van het nieuwe jaar hun vaste series verlaten. Hoewel ze het nergens officieel bevestigen, wordt in de wandelgangen gefluisterd dat het in vrijwel alle gevallen het gevolg is van die redactionele druk van bovenaf. Zo verlaat schrijver Paul Cornell na zes nummers zijn serie *Stormwatch*. Zijn taken daar worden overgenomen door Paul Jenkins (de schrijver van *DC Universe Presents*). De magische grens van zes nummers geldt ook voor George Pérez als schrijver van *Superman*, Fabian Nicieza als schrijver van *Legion Lost* en Ivan Brandon als schrijver van *Men of War*. En J.T. Krul vertrok al twee maanden eerder als de vaste schrijver van *Green Arrow*.

Uit alle berichtgeving, ook van de kant van de makers zelf, is duidelijk dat geen sprake is van kwaad bloed. Cornell blijft bijvoorbeeld gewoon *Demon Knights* schrijven, zijn andere serie voor DC, terwijl J.T. Krul weer een ander project onder zijn hoede neemt. Maar toch, het zijn de eerste voorzichtige scheurtjes in het nieuwe DC. Want welke lezer wil nu investeren in een nieuwe serie met nieuwe makers als die makers na een half jaar vertrekken?

→ SPANNEND

Aan het begin van een nieuw jaar willen nogal eens interessante titels verschijnen. De feestdagen zijn voorbij en de uitgeverijen kijken vooruit. Ook 2012 begint daarom met genoeg spannends voor de doorgewinterde lezer.

In februari opent Dark Horse Comics het bal met *Conan the Barbarian*. Deze nieuwe reeks zet de traditie voort van verstrippingen van Robert E. Howard's klassieke werken en het is nu de beurt aan het verhaal *Queen of the Black Coast*. Het is niet de eerste keer in de afgelopen tien jaar dat de avonturen van Conan worden herstart met een verse reeks, maar wat het deze keer bijzonder maakt, is dat Brian Wood en Becky Cloonan zijn aangetrokken als schrijver en tekenaar. Wood en Cloonan werkten eerder samen aan *Demo* voor AIT/Planet Lar en later DC/Vertigo. Als Dark Horse door deze populaire makers een nieuw publiek kan aanboren, worden het mooie tijden voor *Conan*.

In diezelfde maand lanceert Robert Kirkman (bedenker van *The Walking Dead* en *Invincible*) zijn nieuwste project *Thief of Thieves*. Het verhaal over een op leeftijd geraakte meesterdief wordt bedacht door Kirkman en zijn collega Nick Spencer, die kiezen voor een aanpak die nog het meest wegheeft van hoe een televisieserie wordt geschreven: het duo zet de grote lijnen uit, terwijl de individuele verhaallijnen verder worden uitgewerkt door een heel team van schrijvers. Shawn Martinbrough (*Black Panther*) verzorgt het tekenwerk en de losse nummers kosten \$2.99.

Intussen blijft schrijver Ed Brubaker (bedenker van *Criminal*) voor Marvel Comics het hoekje van Captain America een moderne invulling geven. Nog geen jaar geleden introduceerde hij de spin-off *Captain America and Bucky* en in februari volgt *Winter Soldier*, een nieuw project over Bucky, de voormalige partner van Captain America die nu zijn eigen weg in de wereld moet vinden. Het tekenwerk is in handen van Butch Guice (een tijd lang vaste tekenaar van *Captain America*), de covers worden verzorgd door Lee Bermejo (*Batman: Noël*) en ter introductie verschijnen in februari meteen maar liefst twee nummers.

olav.beemer@stripschrift.nl

Nieuw begin van Conan.

Wisseling van de wacht bij Stormwatch.

in de loop van 2012 zijn beide Marvel-series *Avengers* en *New Avengers*. Bendis, sinds 2004 de drijvende kracht achter het belangrijkste superheldenteam van de uitgeverij, neemt niet volledig afscheid, want hij gaat de nieuwe reeks *Avengers Assemble* schrijven.

■ **EVERGREEN** Voordat Neil Gaiman de comicwereld bestormde met zijn grensverleggende werk voor *The Sandman* leverde hij met tekenaar Dave McKean de mysterieuze miniserie *Black Orchid* af. In april wordt die evergreen voor het eerst in harde koft uitgegeven. Na het succes van de hardcovers van *Absolute Sandman* is dat geen verrassing.

■ **GROFGEBEKT** Garth Ennis en John McCre (de makers van de DC titel *Hitman*) zetten de klok bijna vijftien jaar terug, want in februari geeft uitgeverij Avatar Press hun klassieke cultthit *Dicks* opnieuw uit, maar nu volledig in kleur. Het is de bedoeling dat na de herdrukken nieuw materiaal verschijnt.

Romano Molenaar

Tekenen in de geest van Don

MICHEL VAN MERRIËNBOER

In het dagelijkse leven is **Romano Molenaar** (28 januari 1971, Den Haag) vooral actief als *concept artist* bij Khaeon Games. Daarnaast tekent hij sinds midden jaren 1990 omslagen en verhalen voor de Amerikaanse markt. In de Nederlandse stripwereld staat hij vanaf 2006 bekend als tekenaar van de sciencefictionstrip *Storm*. Aanvankelijk leek het erop dat na de dood van Don Lawrence de serie abrupt was beëindigd, maar de serie werd nieuw leven ingeblazen. *Storm* heeft sinds de herlancering in stripblad *Eppo* opnieuw een grote schare fans.

Na de dood van Don Lawrence in 2003 leek het doek voor *Storm* te zijn gevallen. Dankzij de inspanningen van fan-uitgever Rob van Bavel, die de rechten van de strip overnam van Big Balloon, kwam er een doorstart. Van Bavel speurde over de hele wereld naar een nieuwe tekenaar, tot zelfs in Indonesië aan toe. Uiteindelijk vond hij de meest geschikte kandidaat in eigen land: Romano Molenaar, een autodidact die voor diverse Amerikaanse uitgeverijen aan comicsreeksen meewerkte, zoals *X-Men*, *Wolverine* en *Witchblade*.

Romano Molenaar: Ik was in die tijd net van baan verwisseld en startte bij een gamebedrijf. Daarvoor werkte ik bij een technisch bureau op de repro-afdeling, maar die werd opgeheven en ik kwam op de financiële administratie terecht. Ik zat daar niet op mijn plek en wilde graag tekenen. Rob van Bavel, de man achter Don Lawrence Collection, werd getipt. Zodoende kwam ik in beeld voor *Storm*. Ze vonden mijn potloodtekeningen het meest in de buurt komen van die van Don. De kaaklijn, de torso's... hun keus was toen snel gemaakt. Ook voor mij: ik kreeg gezinsuitbreiding en ik koos daarom liever voor meer rust en zekerheid. Met een album van *Storm* ben je al gauw een jaar bezig, terwijl werken voor de comicswereld behoorlijk hectisch is. Voor die uitgeverijen moet je in vijf weken meer dan twintig pagina's tekenen.

FOTO MICHEL VAN MERRIENBOER

Waarom was er in het begin kritiek op je proefpagina's?

Dat was voor het verhaal *Ring van vuur*. Mij werd gevraagd om het ook in te kleuren, alleen had de uitgeverij iets anders voor ogen. Don werkte namelijk van licht naar donker en ik andersom. Daarom kreeg ik niet hetzelfde effect. Ik zou dan twee weken over een pagina doen en had meer moeten bijsturen. *Ring van vuur* is uiteindelijk niet doorgegaan omdat het te veel op een ander verhaal leek.

Rustte er in het begin een druk op je schouders om de serie voort te zetten en het werk van Don Lawrence te evenaren? Nadat ik werd benaderd door Rob en ik ja had gezegd, realiseerde ik me pas echt voor welke uitdaging ik stond. Met Jorg de Vos, die als inkleurder werd aangetrokken, moest ik mijn aanpak afstemmen, daarbij rekening houdend met wat het publiek aanspreekt in het werk van Don. We zijn alles nagegaan: zijn luchtschepen, de kleding, de achtergronden, gezichtsuitdrukkingen, maar ook zijn techniek. Het kleurenpallet is in zijn werk heel belangrijk. Hij had een schetsende manier van kleuren in plaats van met een dikke kwast. Toch hebben we afgesproken dat we niet gaan kopiëren, maar dat wel de essentie, 'de ziel', moest worden overgenomen.

Comicindustrie trekt

Je bent begonnen in de comicwereld en nu ben je er naar teruggekeerd. Waarom pak je de comic weer op?

Het blijft trekken. Ik merk steeds meer dat ik een comictekenaar ben en dat ik, zelfs nu ik *Storm* teken, af en toe teruggrijp op trucs die ik met de comics hanteer. Ik word nog altijd vanuit Amerika benaderd voor opdrachten. Het gaat meestal om omslagtekeningen, maar soms spring ik bij om een aantal pagina's te tekenen wanneer een deadline in gevaar komt.

En als er uit Amerika meer aanbiedingen komen?

Ja, dan ga ik daar wel op in. Onlangs is me gevraagd de laatste vijf delen van *The Darkness* te doen tot aan deel 100. Begin 2011 ben ik begonnen aan een strip rond de band Within Temptation en daarvan moest ik zes delen af hebben voor oud en nieuw.

Waar komt dat project vandaan?

Ik heb de band via de games leren kennen. Ze hebben voor het spel *The Chronicles of Spellborn* eerder twee nummers geschreven. Ik raakte met de bandleden aan de praat en het bleek dat zij al vanaf hun jeugd liefhebbers van comics zijn. Op een gegeven moment hadden ze het idee om een themacdisc te maken met een strip erin. Ze wilden graag dat ik het ging tekenen. De schrijver van het project, Steven O'Connell,

GEHEEL LINKS – *Storm* en Roodhaar, opdracht voor een fan.

LINKSONDER – Pagina 3 uit het afgekeurde verhaal *Ring van vuur*.

LINKS EN BOVEN – Schets en definitieve versie van een cd-hoes voor de band Within Temptation.

BOVEN – *Shark Girl*, vrij werk.

heeft het uitgeschreven en alles aan elkaar gesmeed met de leden van de band. Daar zijn de nummers dan op gebaseerd. De stap naar een comic met *Within Temptation* was al snel gemaakt.

Zo te horen ben je alleen maar aan het werk, heb je nog tijd voor hobby's en gezin?

Ik weet het allemaal goed met elkaar te combineren. Het is druk, maar wanneer ik van werk thuis kom is er eerst alle aandacht voor het gezin. Pas daarna ga ik met *Storm* aan de slag tot een uurtje of twaalf. Deze wijze gaat me al zo'n vijftien jaar goed af. Ik hou me voor dat het tekenen ontspanning is en ik zie het daarom niet als werk.

Logica en snelheid

Jorg de Vos heeft het laatste album van *Storm* geschreven. In hoeverre werkt die samenwerking anders dan die met Martin Lodewijk, die de eerste nieuwe verhalen schreef?

We merken dat er op het verhaal van Jorg goed wordt gereageerd en we kunnen het goed met elkaar vinden. Bij de samenwerking met Martin was er duidelijk een rolverdeling. Martin was meer de regisseur. De contactfrequentie met Jorg is ook veel regelmatig. Zijn ideeën zijn nog beïnvloed-

baar. Bij Martin was het meer gestructureerd, hij bracht zijn eigen schetsen in en daar kon niet veel meer van worden afgeweken. Van Rob van Bavel krijgen we ook de kans om het grootser aan te pakken.

Is Martin Lodewijk dan gestopt om voor *Storm* te schrijven?

Rob heeft ingezien dat er meer uit de serie te halen valt, maar dan moet de continuïteit wel gewaarborgd blijven. Martin heeft het gewoon te druk. *Storm* had daar onder te lijden en er kwamen negatieve reacties. Het verhaal kabbelde te veel voort. Na een aantal pagina's met alleen hoofden en praten wil je als lezer weer avontuur en nieuwe werelden.

Heb je zelf ook een beeld van de ontwikkeling van de personages in een verhaal?

Ja, maar eigenlijk bepraten Jorg en Rob dat. Rob houdt als supervisor toezicht op de karakters, opbouw en structuur. Ik weet van tevoren wel wat de plot is van het verhaal en ik krijg een synopsis waarin staat aangegeven welk personage wanneer opduikt en welke scènes er per drie bladzijden in komen.

Je ziet bij het werk van Don Lawrence vaak dat de scènes en plaatjes van de hak op de tak gaan, hoe voorkom jij dat?

Ook daar houden Jorg en Rob zich mee bezig. Ik vind logica en snelheid in een sequentie wel belangrijk. Dat weten ze. Zo is er bij voorbeeld een scène met een waterval waarin de helden terechtkomen. De waterval is naar schatting ongeveer honderd meter hoog en in het volgende plaatje vallen ze weer een stukje. Dat is niet logisch. Ze zouden dan veel sneller naar beneden gevallen moeten zijn.

Wat vind je van de kritiek dat de personages vlak zijn, emotioneel kijken en het gevaar naïef tegemoet treden, iets dat je bij Don Lawrence ook zag...

Tja, het zijn tenslotte helden die nergens bang voor zijn. Bovendien hebben ze al het een en ander meegemaakt! Het verhaal heeft wel beetje diepgang nodig, maar niet tot op het emotionele bot. Ik vind nog altijd dat er meer emotie in zit dan in een doorsnee comic.

Heb je het wel eens met Don Lawrence gehad over zijn werk?

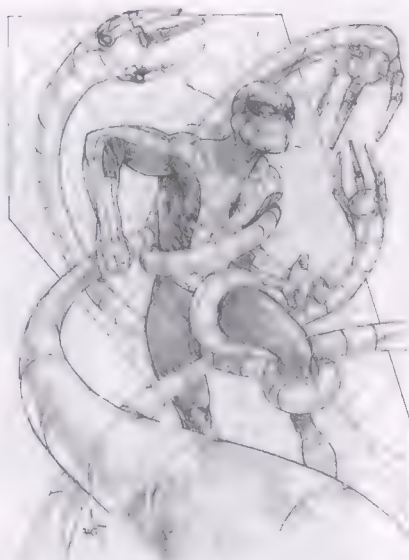
Ik was zelf een jaar of twintig toen ik hem voor het eerst sprak. Hij was complimenteuz over mijn werk en gaf me het vertrouwen dat ik het ver zou schoppen, nooit vermoedende dat ik zijn opvolger zou worden. Anders had ik natuurlijk graag van hem willen weten hoe hij bepaalde dingen aanpakte en hoe hij tegen ons werk aan zou hebben gekeken.

Spelletjes, comics en strips

Vanaf wanneer was je echt bewust met tekenen bezig?

Volgens mijn moeder al vanaf mijn derde, maar mijn eerste eigen herinnering heb ik als zesjarige. Ik leerde door overtrekken en natekenen. Mijn achterban heeft me altijd

gesteund en gestimuleerd en dat is heel belangrijk voor mij geweest. Mijn ouders hebben beiden zelf als hobby getekend, dus daar krijg je toch wat van mee. Mijn opa schilderde en verder waren er ooms en tantes artistiek bezig. Ik ben wel de eerste die het tekenwerk als broodwinning doet. Ik laat mijn zontjes ook met het vak kennismaken door ze bij voorbeeld tekeningen te laten inkleuren.

RECHTS – Schets voor *Spider-Man*.

COVER 26!

LINKS – Potloodopzet voor het omslag van *Storm* 26: *De muikers van Anker* zoals Romano Molenaar hem naar Jorg de Vos stuurt. Molenaar: 'Omdat je met een figuur te maken hebt die je van de achterkant ziet, is het belangrijk de plaat zo te maken dat men het personage wel herkent maar ook zorgt dat dreiging de focus heeft.'

ONDER – Roodhaar, opdracht voor een fan.

Hoe kom je van de comics bij de games terecht?

Ik ben begonnen met een klein clubje liefhebbers. Dat was in 1996 bij Sandking Studio. Daar maakte ik Nederlandstalige comics. In deze club zaten een paar jongens die voor zichzelf zijn begonnen en een gamebedrijf hebben opgericht. Daarvoor doe ik nu illustraties en de digitale inkleuring. Omdat dit werk mij goed bevalt ga ik hier liever mee verder dan me alleen te concentreren op de stripmarkt.

Zou je dan niet liever voor jezelf willen werken?

Oh, maar ik heb een eigen game-gerelateerde studio met Niel Vredeveldt. Games en tekenen is voor mij onlosmakelijk met elkaar verbonden. Samen hebben we V.O.F. Artking Studio. We pitchten ideeën en verkopen die aan producers. De ontwerpen voor de Within Temptation-podia vallen hier ook onder.

Op stripgebied ben ik tevreden met *Storm*. Als er tijd zou zijn,

zou ik graag zelf een verhaal willen schrijven of mijn schildervaardigheden willen uitproberen.

Heeft – voordat je *Storm* ging doen – de Europese stripmarkt je nooit aangesproken?

Van mijn oom kreeg ik van jongs af aan *Spiderman*. Sindsdien was ik gericht op comics en las ik geen Europese strips. Comics passen het beste bij mij, althoewel ik door *Storm* de Europese stripstijl meer ben ga waarderen. Ik weet beide stijlen qua techniek ook beter met elkaar te verenigen. Bovendien is de Europese markt veel breder geworden en zie je meer comicinvloeden.

Wat zijn je eigen accenten die je in *Storm* legt?

Ik geef de karakters meer spieren mee dan Don dat deed. Ik hou van het snelle, het flitsende. Don was met poses meer een beeldhouwer, ik ben meer van het flashy-achtige 'in your

BOVEN, VAN LINKS NAAR
RECHTS – Conan Barbarian
Lord en Hellboy in acryl.
Molenaar is een groot
bewonderaar van het werk
van Mike Mignola, de tekenaar
van *Hellboy*.

face'. Van Martin kreeg ik het advies om meer acterend te tekenen, wat ik me heb aangeleerd door fitnessboeken te bestuderen. Binnenkort ga ik model tekenen. Dat heb ik nog nooit gedaan. Met comics tekenen heb ik nooit moeite gehad, want dan was het na wat praten al snel tijd voor de gevechten. Daarin voel ik me thuis.

Bepalen Jorg de Vos en eerder Martin Lodewijk dan het fantasy-element, zoals de futuristische voertuigen en monsters, of mag je dat aan je eigen fantasie overlaten?

Bij Martin had ik wel eens moeite om van zijn schetsen iets passends te maken. Zijn monsters en techniek speelden nogal eens in een ander tijdsbestek af. Jorg sluit toch meer aan bij mijn tekenstijl. Als hij een draak of een ander monster voorstelt, weet ik sneller wat hij in gedachten heeft. Er komt wel wat voorstudie en het nodige schetswerk bij kijken.

Heftiger avonturen

Wat zou je nog willen doen met *Storm*?

Jorg en ik praten er wel eens over de hele Pandarve-wereld ondersteboven te keren om nog meer mogelijkheden te creëren. Die wereld leent zich er namelijk uitstekend voor. Volgens mij zijn er nog genoeg planeten te ontdekken. Het zou me verbazen als we dat niet voor elkaar zouden krijgen. Het briljante van Martin is dat hij met Pandarve een wereld heeft geschapen waarin alles mogelijk is. Ik wil graag alle

registers opentrekken, voor mij heeft Storm zijn heftigste avonturen nog niet beleefd. Ook Marduk mag van mij nog listiger en gevaarlijker, want zelf vond ik hem te komisch. Zijn hulpje kan misschien wel transformeren. We willen de lezer nog vaak verrassen.

Hoe staat het met de verkoopcijfers van het laatste deel, *De muikers van Anker*?

Voor het Nederlandse taalgebied heb je het al gauw over 30.000 exemplaren. Ondertussen wordt de strip vertaald in vijf of zes andere talen. Maar de aantallen daarvan weet ik niet.

Kreeg je in het begin meer commentaar op de kwaliteit van *Storm* dan tegenwoordig?

Verbazingwekkend genoeg niet. Het eerste album is zo goed ontvangen, dat we reacties kregen in de trant van dat het leek alsof *Storm* nooit was weggeweest. Inmiddels zien lezers *Storm* als een schepping van De Vos en Molenaar. Er zijn er zelfs bij die ons werk mooier vinden dan dat van Don. Dat zijn nog eens mooie

complimenten! Als blijk van waardering hebben we op 29 juni vorig jaar de Rookie-prijs in ontvangst genomen op het festival in Middelkerke.

Wat vind je van de spin-offs die er van *Storm* zijn, zoals die van Willem Ritstier en de vorig najaar verongelukte Minck Oosterveer?

Ik heb er geen problemen mee. Van andere series zijn er ook spin-offs, dus wat mij betreft kunnen die gewoon naast elkaar bestaan. We hebben eerder al de *Kronieken van de tussentijd* gehad, getekend door Dick Matena. Ik weet alleen niet of Willem na het eerste album met iemand anders doorgaat. Minck wilde geen nieuw verhaal meer maken. Hij was ontevreden over de inkleuring van zijn eerste *Storm*-album. Er was onenigheid ontstaan over de indeling en kaders van de tekeningen van de laatste bladzijde. Minck had geen zin meer om het over te doen en daarom vroeg Rob aan mij of ik het wilde afmaken. Ik heb een aantal weken voor zijn overlijden nog de laatste pagina van de strip zoveel mogelijk in zijn stijl getekend om een stijlbreuk te voorkomen.

Wat is er waar van de geruchten dat er een film komt van *Storm* en dat jij daarvan dan het storyboard zou tekenen?

Dat zijn geruchten. Wat ons betreft zou dat heel leuk zijn. *Storm* is daar uitermate geschikt voor. Ook voor de games, natuurlijk! Daar hebben we het wel over gehad en dan heb ik er zeker bemoeienis mee, want dicht bij het vuur kun je toch niet zitten. Vooralsnog blijft het nog bij ideeën, maar het wordt nog zeker vervolgd.

Krijg je veel verzoeken of vragen van fans?

Ik krijg via mijn eigen website veel e-mails en ben zeker een aantal uren per week zoet met het beantwoorden van de vragen. Het is niet vervelend, integendeel. Zo hou je contact met je fans. Maar nu niet allemaal tegelijk gaan mailen, want anders kom ik niet aan tekenen toe!

michel.van.merrienboer@stripschrift.nl

Producties

Bij onderstaande uitgeverijen heeft Romano Molenaar voor de serie het verhaal of het omslag getekend:

- Chaos – *The Haunted, Purgatori, Chastity, Legend of the Sage*
- Zenescope – *Grimm Fairy Tales, 1001 Arabian Nights*
- Dark Horse Comics – *The Tenth*
- Top Cow – *Tomb Raider, Book of Revelations, Cursed, Witchblade/Lady Death, The Darkness*
- Digital Webbing – *Bloodrayne*
- Image – *More than Mortal, F5*
- Markonia – *Jazan Wild's Carnival of Souls*
- Within Temptation – *The Unforgiving*

LINKSBOVEN – Schets van Twello en Varakker, de twee sidekicks van misdadigster Boforce uit *Storm 23: De navel van de dubbele god*. De personages dragen namen van Nederlandse plaatsnamen.

BOVEN – Omslag voor een *Conan*-album, deel 13 uit de *Heroic Fantasy Collection* van uitgever Dark Dragon Books.

Ze zijn meer dan een halve eeuw oud, maar populairder dan ooit. **Peyo**, de geestelijk vader van de kleine blauwe wezens is niet meer, maar zijn familie deed er de afgelopen jaren alles aan om de Amerikaanse 3D-film *The Smurfs* geproduceerd te krijgen. Met succes. En ook de dvd is sinds eind 2011 te koop. Dochter Véronique en weduwe Nine waren in de week van de wereldpremière in de States om de film te promoten. *Stripschrift* was er ook. Een dubbelgesprek met de Cullifords over België, vermeende racistische Smurfen en boezemloze Smurfinnen.

The Smurfs in Manhattan

GEERT DE WEYER

BOVEN, VAN LINKS NAAR
RECHTS – Nine en Véronique
Culliford.

RECHTS – Na haar terugkeer in België werd er onverwacht een geel koffertje afgeleverd bij Véronique Culliford, met daarin drie prototypes van Smurfen. Het bleek een geschenk van producer Jordan Kerner. Op haar beurt schonk Culliford het koffertje met kostbare inhoud aan het nieuwe museum Moof (Museum of Original Figurines) in Brussel.

Véronique Culliford heeft zich in amper een week tijd ontpopt als een rijzende ster in New York. Ze baande zich dapper een weg op de blauwe loper, stond dagenlang de pers te woord en liet zich gewillig fotograferen. Haar bescheidenheid sierde haar, zo wist menig journalist. 'Ze is als haar vader', zegt Nine Culliford, weduwe van de in 1992 overleden stripauteur. 'Ach, niet ik ben een ster', luidt het antwoord. 'De Smurfen staan hier centraal.'

En geen beetje, zo weet onder-tussen elke Smurfenfan. De release van de film ging in de VS gepaard met een heuse Newyorkse 'Smurfs Week', en ook de merchandising nam een blitzstart. Er zaten Smurfen in de Happy Meals bij McDonald's, er werden witblauwe cornflakes op de markt gebracht, alsook helblauw vitaminewater voor kinderen, en grote speelgoed-fabrikanten als F.A.O. Schwarz voerden exclusief Smurfen-speelgoed in.

In 2008, op de persconferentie naar aanleiding van '50 jaar Smurfen', liet uw bedrijf IMPS voor het eerst een twintig seconden durend filmpje zien van een aankomende 3D-film. Dat bleek een heel andere filmtechniek te zijn dan die we nu in *The Smurfs* zien.

Véronique Culliford: Klopt. Toen waren we nog aan het sleutelen aan het filmconcept. Het was een test om te weten hoe

de Smurfen er zouden uitzien in 3D. Tegelijk moest het dienen als voorbeeld om in Hollywood investeerders over de brug te krijgen. Dat lukte ook. Paramount was geïnteresseerd, maar de onderhandelingen bleven maar duren.

Hoe kwam dat?

Het laatste jaar vonden er drie of vier wissels aan de top plaats. Toen we de eerste onderhandelingen startten, zaten we aan tafel met mensen die daadwerkelijk potentieel zagen in de Smurfen. Na een tijdje ervoeren we dat de nieuwe ploegen vooral een idee geërfd hadden. Werkbaar was dat niet. Het project is pas weer op gang gekomen met producer Jordan Kerner, die te horen had gekregen dat Paramount het liet afweten en Sony Pictures zover kreeg het project over te nemen. We hadden het geluk dat de CEO, Michael Lynton, was opgegroeid in Nederland en aan de Smurfen verslaafd was geraakt.

Verzet tegen een Amerikaans biotoop

Je vader heeft zich tijdens zijn leven koppig verzet tegen het voornemen van Amerikaanse studio's om de Smurfen uit hun middeleeuwse biotoop te halen. Maar wat zien we nu? In *The Smurfs* komen ze terecht in Manhattan.

Mijn vader is er niet meer, maar hij was een progressief man. In eerste instantie tekende hij enkel strips, later zette

FOTO GEERT DE WEYER

FOTO GEERT DE WEYER

hij zijn schouders onder animatie. Daar is hij ook in moeten groeien. Maar hij hield er van. Hij zou ook van deze film gehouden hebben. En luister, men heeft het mijn vader in de jaren 1980 gevraagd.

Wat zou hij gedacht hebben van de Smurfenfysiek uit de film? Ze hebben meer gezichtsgroeven, zijn expressiever, zien er helemaal anders uit dan de personages uit de strips of animatiereeks.

Ze zijn inderdaad erg verschillend, maar we moesten ze op de één of andere manier naar het echte leven transponeren, waarbij ze levendiger dan ooit moesten zijn. Vooral de ogen waren een belangrijke hindernis. In de strip zijn hun pupillen zwarte puntjes. Daar kan je amper gevoel inleggen, dus werd geopteerd voor grote ogen met een grote kleurschakering. Het is niet omdat ze er in de film zo verschillend uitzien, dat dit een blijvende invloed zal hebben op hun fysiek in de albums.

Komt er een tweede film? En wanneer weet je of dat er in zit?

Het heeft allemaal te maken met de kaartverkoop. Over een week of twee zou men via allerlei berekeningen weten wat de film gaat doen in de rest van de wereld. In het beste geval kan dan 2013 een vervolg in de bioscopen komen. Anatomisch gezien zijn de Smurfs nu volledig aangepast aan 3D, terwijl ook de technologie voor dit soort animatie zich bewezen heeft. Dat maakt het hele proces eenvoudiger. We hebben al de indruk dat de film goed onthaald wordt door zowel volwassenen als kinderen. Dat is een mooie start.

Wat me opviel: in *The Smurfs* lachen de Smurfs om zichzelf. Er wordt de draak gestoken met het Smurfenlied, met de fashionista die de Smurf zou willen zijn...

Eigenlijk zet de film de geest van mijn vader verder. Elk verhaal dat hij leverde was dubbellagig. Hij leverde humor voor

LINKSBOVEN – De start van 'Smurfs Week', op de hoek van Central Park.

BOVEN – Wachtende belangstellenden voor het Ziegfeld-theater waar de wereldpremière van *The Smurfs* zou plaatsgrijpen.

LINKSONDER – Véronique Culliford en William Auriol, haar zakelijk partner bij IMPS, krijgen op de blauwe loper veel aandacht van de wereldpers.

ONDER – Een opgeblazen Smurfenkop op het Ziegfeld-theater.

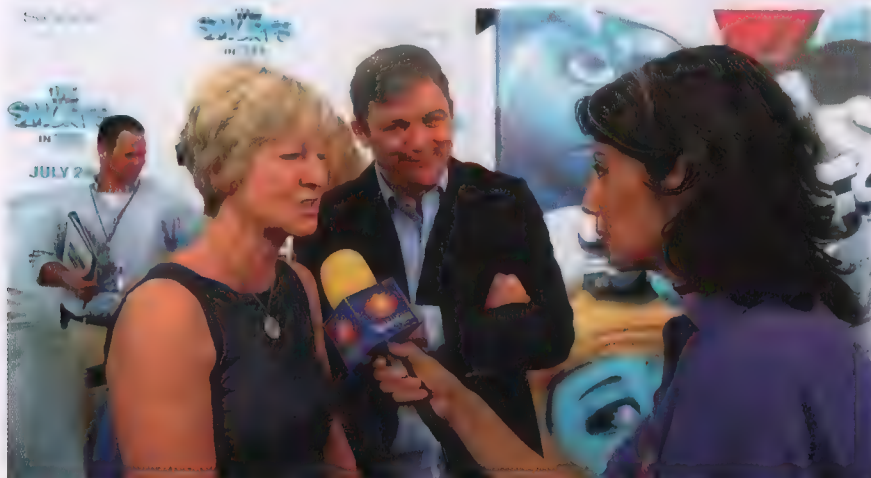

FOTO GEERT DE WEYER

FOTO GEERT DE WEYER

RECHTS – Een scène uit de film. Toen Peyo de Smurfin creëerde, kreeg hij ruzie met zijn vrouw. De Smurfin heeft na haar recente *make-over* nog steeds geen borsten.

de jeugd en voegde daar elementen voor volwassenen aan toe. Kerner begreep dat meteen.

Vette knipoog

Mevrouw Culliford, naar het schijnt was u behoorlijk boos toen uw man de Smurfin voor het eerst introduceerde. Eigenlijk was die blondine door Gargamel samengesteld uit tientallen vrouwonvriendelijke ingrediënten als – ik noem er slechts enkele – de hersens van een garnaal, een dosis vooringenomenheid, veel koppigheid... Hoe reageerde u toen u dat las?

Nine Culliford: Erg slecht. Ik was boos, vond het opsommen van die negatieve ingrediënten een vergissing, want ik vond er heel wat van terug bij mannen. Een voorbeeld: toen de Smurfin haar voet brak, droegen alle Smurven haar beurtelings op een brancard naar het Smurfendorp. De Smurfin riep hen dan voortdurend toe niet te veel naar links te gaan, niet te snel te rennen, enzovoorts. Ik verzeker u: mijn man deed krèk hetzelfde als hij als passagier bij mij in de wagen zat. 'Hier oppassen, Nine.' 'Daar heel voorzichtig naar links gaan, Nine...' Nu ja, uiteindelijk kon ik er toch mee leven. Zo erg was het nu ook weer niet. Het was bedoeld als vette knipoog.

De Smurfin heeft geen borsten. Dat zou te maken hebben met de tijdsgeest van toen.

Nine: Het was toen inderdaad niet opportuun om borsten te tekenen. De Smurfin lijkt daarom meer op een popje dan op een echte vrouw.

Véronique: In de film heeft ze nog steeds geen borsten, maar is ze wel veel vrouwelijker. Ze heeft langere haren, meer make-up. Ze is wat sensueler.

Aan het begin van de film maakt Grote Smurf een grapje over zijn 99 zonen en één dochter, en dat mensen dat soms vreemd vinden. Dat *is* ook vreemd. Waarom is er eigenlijk maar één Smurfin?

Nine: *Ca, c'est compliquée*. Hoe zal ik het zeggen? Zet twee Smurfinnen samen en je hebt oorlog.

Hoor ik je nu zeggen dat 99 mannen in vrede kunnen leven, maar twee Smurfinnen niet?

Nine: Oeioei, tja, welja, ik zei dat het ingewikkeld was.

Véronique: Eigenlijk is er een andere reden voor. Mijn vader creëerde voor elk album een speciaal soort Smurf. De ene keer was dat een Smurf in de vorm van een worstje, de andere keer was het een astronaut. Zij waren de vedetten van dat ene verhaal. Nadien verdwenen ze. Maar soms had zo'n speciale Smurf zoveel succes, dat ze meerdere albums lang bleven. De Smurfin behoorde daartoe, want het werd mijn vader snel duidelijk dat de lezers een vrouw in het verhaal wilden.

ONDER, VAN LINKS NAAR RECHTS

- Jordan Kerner met zijn dochters in stemmig blauw. Let ook op de stropdas van de producent...
- Net als in de film waren er ook in Central Park verwijzingen naar België.
- Een telefooncel in Manhattan.

FOTO GEERT DE MEYER

FOTO GEERT DE MEYER

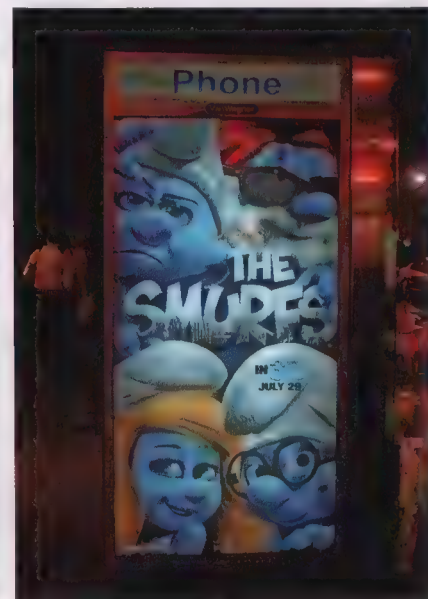

FOTO GEERT DE MEYER

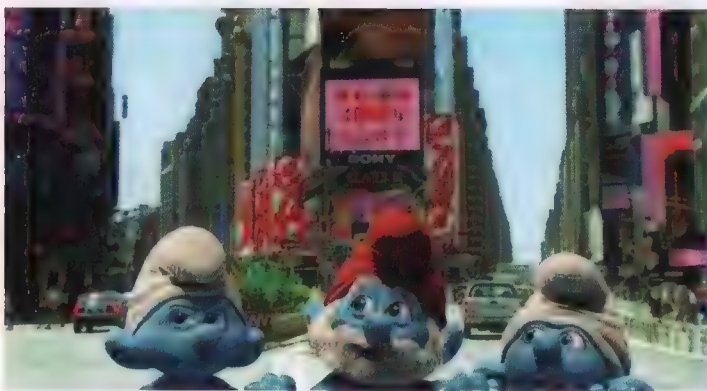

FOTO: OFFET OF WEYER

Amerikaanse gevoeligheden

Heel grappig is het verhaal van de Zwarte Smurfen. Toen die in de Europese albums verschenen, schrok men aan de andere kant van de oceaan. Hanna-Barbera wilde het verhaal niet bewerken en de latex figuurtjes mochten er niet verkocht worden zodat de Amerikanen ze hier maar kwamen kopen. Hoe onnozel toch.

Véronique: In eerste instantie wilde hij daar niet aan toegeven. Hij vond dat inmenging. Pas veel later begreep hij de gevoeligheden beter en stemde hij toe om de Zwarte Smurfen enkel voor de Amerikaanse markt paars te maken. Maar je moet toegevingen doen voor de Amerikaanse markt. De Marsupilami van André Franquin had eenzelfde probleem. Toen de Amerikanen er een animatiereeks van maakten, werd het de Marsupilami verboden zijn staart te gebruiken. Tja, wat blijft er dan over van de vaardigheden van dat diertje? Die Zwarte Smurfen zijn trouwens ondertussen wel populair geworden in de VS.

In de film komt een Franstalig boek voor waarop in dikke letters 'Le Lombard' staat geschreven.

Véronique: Dat is mijn boek. Echt. Kerner vroeg me naar een oud boek met een linnen omslag over de Smurfen. Ik had dat boek thuis staan, stuurde het op en kreeg een dulle Kerner aan de lijn die me vertelde dat dit precies het boek was dat hij zocht. In de film zag ik dat boek terug, terwijl de pagina werd opengeslagen met de foto van mijn vader. Ik was zo trots.

Heeft u hem soms geholpen met het schrijven van de verhalen?

Nine: *(Schudt ontkennend het hoofd)*

Véronique: Mijn moeder was zijn muze. Hij creëerde hele verhalen, maar als zij ze niet goed vond, biechtte ze hem dat ook op en smeet hij het in de vuilnisbak. Mijn vader was daar niet blij mee, maar hij had mijn moeder nodig.

Parodie als hommage

Er verschijnen veel parodieën over de Smurfen. Er was een seksparodie, maar opvallend is ook hoe vaak de Smurfen geparodieerd worden door cartoonisten. (Laat een cartoon van Kim Duchateau zien van een Smurf met hangborsten, terwijl een andere Smurf van haar wegl loopt met de mededeling dat hij niet van hangsmurfen houdt.) Kan je daarom lachen?

Véronique: Parodieën zijn niet verboden, we kunnen er niets tegen doen. Soms lach ik er zelfs om. Ik kende die cartoon van Kim, bij voorbeeld. Geen probleem mee. Wat me ook opvalt is dat negen op de tien van die cartoonisten en

tekenaars van de Smurfen houden. Ze zien het zelfs als een hommage.

Klopt het verhaal van producer Kerner die me vertelde dat u een teken van uw vader vroeg als hij ontevreden zou zijn met de film.

Véronique: Ja, soms praat ik wel eens met hem. Voor de première vroeg ik hem het te laten regenen als hij ergens niet mee akkoord was. Voor en na de première bleef het droog.

Nine: Geen drup viel er uit de lucht.

Een gevoelig onderwerp. De Franse schrijver Antoine Buéno publiceerde kortgeleden het boek *Le petit livre bleu* waarin hij de Smurfen ondermeer racistisch noemt.

Nine: Ik vind het heel jammer dat mijn man er niet is om zichzelf te verdedigen. Dit had hij erg gevonden. Hij heeft nooit een politieke of religieuze stelling ingenomen. Daar ben ik kwaad over, maar ik wil er mijn tijd en energie niet aan verspeelen.

Véronique: Alles in dat boek is onjuist. Die man heeft geen enkele moeite gedaan om dingen te checken. Hij zegt ergens dat Gargamel een joodse fysiek heeft en de naam van de kat Azraël ontleend is aan Israël. Het feit dat die twee de schurken van het verhaal zijn moet zijn stelling legitimeren dat mijn vader de joodse gemeenschap viseerde. Wat een onzin. Weet je wat

het is? Voor de scenario's werkte mijn vader vaak samen met Yvan Delporte. Hij was getrouwd met een joodse. Het was hij die de naam Azraël uitvond.

Nine: Mijn man heeft Yvan nog gevraagd of zijn vrouw daarmee akkoord ging. Geen probleem, klonk het. Decennia geleden was het dus geen probleem, nu wel.

Wanneer wist u eigenlijk dat de Smurfen succesvol zouden worden?

Nine: Meteen na het eerste album in 1959. We kregen van de uitgever te horen dat er veel enthousiaste brieven binnenkwamen van kinderen. Je voelde dat het bij hen leefde.

Laatste vraag: wat is hier in de Verenigde Staten momenteel het populairst? *Kuifje* of *De Smurfen*?

Véronique: Hm, ik moet toch *De Smurfen* antwoorden. Door de animatieserie van Hanna-Barbera zijn ze hier al sinds de jaren 1980 op de televisie.

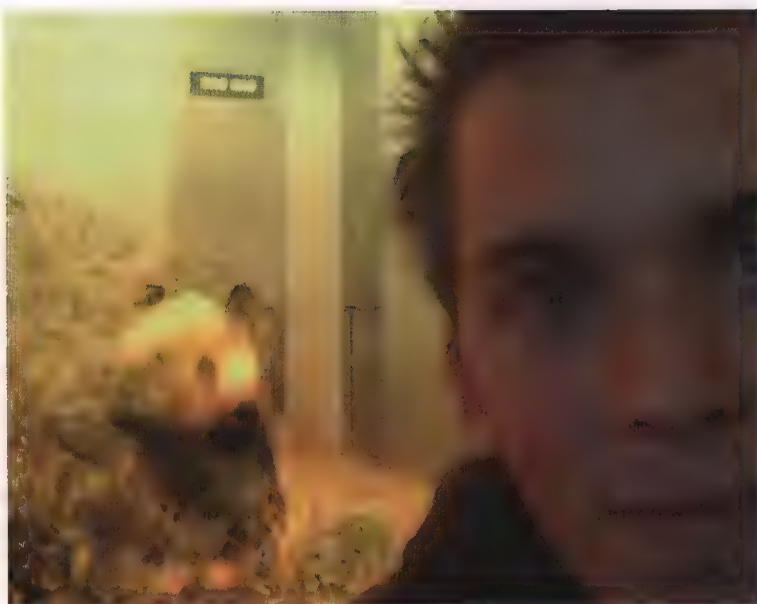
Kuifje kan niet teren op zo'n voorgeschiedenis. Dat is een personage dat men in de VS nog moet leren kennen.

LINKSBOVEN – Een scène uit de film, met de Smurfen op Times Square.

BOVEN – Aan promotiedames en -heren was geen gebrek...

LINKS – De inlay van de recent uitgebrachte Blu-ray-dvd.

Een met opzet kinderlijk getekende kabouter met gemene streken en een grote bek veroverde eerst Vlaanderen en daarna Nederland. 'Godmiljaar' roepen werd *cool*. Duizenden fans kozen de schorre stem van Kabouter Wesley als ringtone. **Jonas Geirnaert**, de Vlaamse animatiefilmer die *Kabouter Wesley* bedacht, werd totaal verrast door het succes. Inmiddels is Geirnaert gestopt met de strip.

Het begon allemaal om stoom af te blazen, vertelt Jonas Geirnaert (1982) die een dagje in regenachtig Amsterdam is voor de heruitgave van zijn gebundelde strips. Hij werkte in 2004 aan zijn eindwerkstuk voor de opleiding animatiefilmer aan de Kask, de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Gent. 'Dag en nacht zat ik te tekenen aan de lichtbak. Ik maakte *Flatlife*, een filmpje van 10 minuten, daarvoor moest ik 9.000 tekeningen maken, scannen en inkleuren. Dat vergde enorme concentratie, want het tekenen moest precies. Het verhaal moest ook goed in elkaar zitten. Op een nacht was ik het zat. Ik veegde mijn tafel schoon en pakte een blanco vel papier. Ik wilde iets heel eenvoudigs teken en er mocht geen verhaal in zitten.' Op het eerste prentje tekende hij een paddenstoel. Daar kwam op het tweede plaatje een kabouter bij. Een kwartier later had hij twee vellen volgekrabbeld. 'Het zag er niet uit, maar ik vond het heel lolliig.' De tekening verdwenen in een la. Pas jaren later tekende hij er nieuwe verhalen bij.

Strip, film en merchandise

Elk verhaaltje is een absurd sprookje dat verloopt volgens

Kabouter Wesley is een gemene etter

ERIK VAN DER HOEVEN

een vast stramien. Het begint met een tekstwolkje 'Op een dag', verderop staat een tekstwolkje 'even later'. Hoe het verhaal zich ontwikkelt is ook voor Jonas een verrassing. Hij prikt een woord uit de krant, geeft daar een draai aan en dan ontvouwt het verhaal zich vanzelf, ontdekte hij.

'De kabouter is een gemene etter die iedereen op zijn muil slaat. Maar wel een etter waar je hard om kunt lachen.' Jonas hoopt dat hij en Kabouter Wesley in niets op elkaar lijken. Met psychologische verklaringen die zoeken naar overeenkomsten tussen auteurs en romanfiguren of strippersonages, heeft hij sowieso niet zoveel op.

Toen er meer verhalen kwamen, kreeg de kabouter een naam. De naam Wesley paste volgens Jonas goed bij het karakter van zijn kabouter. Op het internet zag hij dat er alleen een voetballer bestond met als bijnaam Kabouter Wesley. 'Geen probleem, dacht ik. Mijn strip was voor Vlaamse lezers. Die Wesley Sneijder zal daar nooit last van hebben.'

Wie in Vlaanderen iets met een humoristische strip wil, stapt naar het tijdschrift *Humo*. Dat deed Jonas ook. Hij stopte een paar verhalen in een envelop. Al snel kwam er een reactie van Guy Mortier. Hij en de hoofdredactie wilden de strip graag hebben. Voor Jonas was het een droom. In *Humo* tekenden de tekenaars die hij bewonderde: Kamagurka en Jeroom. En nu mocht hij ook voor dat blad tekenen.

Na de strip kwam de animatie. 'Met theatergroep Neven-effecten werkten we voor productiehuis Woestijnvis. Ik werd op het matje geroepen. Kennelijk hadden ze gehoord dat mijn stripje in *Humo* kwam. Ze vonden het heel leuk, maar wel raar dat ik niet eerst gevraagd had of zij er iets mee konden.'

Eerst twijfelde Jonas over het animeren. Zou dat wel leuk zijn. En een stem? Hij was bang dat lezers zouden vinden dat die stem helemaal niet bij die kabouter paste.

De filmpjes uit het tv-programma *Man bijt hond* verschenen al snel op YouTube en werden ook in Nederland razend populair. Jonas kwam aan tafel bij *De wereld draait door*. Daar bleek dat hij zelf de stem van Kabouter Wesley deed. Dat lag eigen-

Flatlife

Flatlife won in 2004 op het filmfestival in Cannes de juryprijs voor de beste korte film en werd genomineerd voor de Gouden Palm Korte Film. Daarna draaide de elfminuten-film een kleine twee jaar met succes in het festivalcircuit. *Flatlife* gaat over vier burens in een flat die hun eigen leven leiden, maar elkaar ongewild in problemen brengen. Op het podium in Cannes riep de prijswinnaar de Amerikaanse kiezers op vooral niet op Bush te stemmen. Die uitspraak kreeg veel aandacht. In 2002 maakt Jonas al een uitgesproken politiek animatiefilmpje. In *The All-American Alphabet* staat elke letter voor een kenmerk van het kapitalistisch Amerika, waar vrijheid belangrijk is en alles om productie en geld draait. Aan het eind volgt de boodschap dat Amerika in Irak duizenden doden op zijn geweten heeft.

lijk niet zo voor de hand, zegt hij. Want Lieven, zijn collega van Neveneffecten is een stemmetjestalent. Maar Lieven vond dat Jonas zelf maar eens achter de microfoon moest gaan zitten om het te proberen. En dus werd Jonas de stem van zijn eigen kabouter. Om die stem goed te doen moet hij eerst zijn stembanden forceren. Na een halve minuut hard schreeuwen, is de kabouter bij stem. Jonas heeft het er graag voor over. Want al weet hij niet precies waarom, hij is blij dat zijn kabouter zijn eigen stem kreeg.

Overall in Vlaanderen kom je Kabouter Wesley tegen. 'Dat Humo kaftpapier, etiketten voor een terug-naar-schoolactie, en een computerspelletje maakte, vond ik oké. Maar van vermarkten moet ik niets hebben. Vroeg of laat gaat zich dat tegen een figuurtje keren. Gaan mensen denken dat een tekenaar geld wil verdienen aan zijn strip.' Jonas vond het leuk dat mensen zelf een t-shirt maakten met de kreet 'Godmiljaar'. Een jongen van 13 maakte, omdat hij dacht dat het vast wel mocht, een iTunes. Net als de app voor de iPhone was die tijden populair.

Maar er waren ook mensen die veel geld verdienden aan Kabouter Wesley. In Nederland werden er t-shirts voor €20 verkocht. Dat pikte Jonas niet. Hij ging in zee met een bedrijfje dat ecologisch verantwoorde t-shirts maakt. Een deel van de opbrengst gaat nu naar Oxfam Wereldwinkels.

Buikpijn van het lachen

In de eerste avonturen was Kabouter Wesley extreem grof en uiterst gewelddadig. Later werd hij milder. 'Je kunt een figuurtje niet mensen voortdurend op hun muil laten slaan. Ik ging daarom de verhalen absurder maken, en ging experimenteren met de vorm van het stripverhaal. Eén verhaal speelt helemaal in het donker. Een ander avontuur wordt van achter naar voren verteld.'

De lezers van *Humo* kozen hem twee jaar na elkaar als de beste tekenaar. Zijn kracht zit volgens Jonas echter vooral in de scenario's. 'Anderen kunnen echt veel beter tekenen dan ik. Dat wist ik al toen ik met mijn map met tekeningen op auditie ging bij de Kask. Daar hingen allemaal tekeningen waarvan ik wist dat die veel beter dan de mijne waren.' De eerste jaren schaafde hij aan zijn techniek, vooral door veel modeltekenen.

Jonas kent de stipwereld niet zo goed. Hij is wel schatplichtig aan de animatiefilmpjes *Paniek in het dorp*, van de Franstalige Belgen Vincent Patar en Stéphane Aubie. Hij ontdekte de filmpjes op een animatiefilmfestival, tijdens zijn opleiding. En kreeg buikpijn van het lachen van de animaties met speelgoedfiguurtjes, waarin de altijd ruziënde broers Indiaan en Cowboy met Paard in een huis wonen en bij voorbeeld een beer een taart komt stelen. 'Het waren korte, absurde verhaaltjes. Misschien wel het beste wat op animatiegebied gemaakt is.'

ONDER - Opengeklapt boek-omslag van het nieuwste boek rond Kabouter Wesley. In 2010 verscheen bij de Vlaamse uitgever Borgerhoff & Lamberigts *Het grote Kabouter Wesley boek* op het krankzinnige formaat van zo'n 39,5 x 52,5 cm.

Uitgeverij De Harmonie deed het datzelfde jaar dunnetjes over, en voegde daar ook nog eens de dvd *Godvd - LINKS - aan toe met 39 filmpjes van de vuilbekkende bouter uit Man bijt hond*. In 2011 verscheen *Het kleine Kabouter Wesley boek*, opnieuw in twee edities, bij dezelfde uitgevers.

Het kleine Kabouter Wesley boek

Geirnaerts
Harmonie 2011
ISBN 978-90-6169-526-4
Prijs €22,50
320 pagina's (hk)
Kleur

Na zijn opleiding tot animatiefilmer, maakte hij nauwelijks nog tekenfilms. Voormalig klasgenoten van het KASK animeerden de stripjes van *Kabouter Wesley* voor het tv-programma *Man bijt hond*. Dezelfde mensen maakten ook de animaties voor het satirische programma *Basta*. In dat programma zette comedygroep Neveneffecten, waarvan Jonas één van de vier leden is, op een humoristische manier bedrijven en instanties te kijk. Door te infiltreren in de belpelletjes verdwenen die van de Vlaamse commerciële zenders. Copyright-firma Sabam (de Vlaamse Buma/Stemra of Brein) werd belachelijk gemaakt en grote banken te kijk gezet. Door *Basta* werd Jonas een bekende Vlaming. Het BV-schap maakt het onwaarschijnlijk dat er een nieuwe reeks *Basta* komt. Overall waar Jonas of andere leden van het Neveneffecten-team komen, vragen mensen direct 'waar zijn de verborgen camera's?' *Basta* was in Vlaanderen een hit. Hoe de Franstalige Belgen erover denken? Jonas weet het niet. 'Ook met humor lukt jammer genoeg niet om de taalgrens over te steken.'

Het einde van Wesley

Jammer voor de fans, maar de kans dat Kabouter Wesley een comeback maakt is klein. 'Het beste is om iets te maken als je er echt zin in hebt. Het lijkt me vreselijk dat je weet dat je vier jaar lang grappige filmpjes over een gemene kabouter moet maken.' Het eerste *Kabouter Wesley*-boek was te groot voor de boekenkast. Het leek Jonas leuk om de heruitgave op postzegelformaat te maken. Zodat je de verhaaltjes alleen met een vergrootglas kon lezen. Helaas was dat technisch niet uitvoerbaar. Daarom ligt er nu een vuistdik boekje op liggend A5-formaat in de winkel. Op het omslag zorgde Jonas voor een sticker 'Heruitgave met wel o nieuwe avonturen!'

erik.van.der.hoeven@stripschrift.nl

YouTube:

- Flatlife: www.youtube.com/watch?v=YMkHBGWFysY

- The All American Alphabet:

www.youtube.com/watch?v=e0D9C1PwQAK

- Panique au Village: www.youtube.com/watch?v=cnvkm6tvYLU

Zoals sommige briljanten bij de juwelier omgeruild kunnen worden tegen een exemplaar van groter formaat, zo zit er ook groei in de ontwikkeling van sommige stripmakers.

Zij ontstijgen het small-presscircuit en zullen zich wellicht binnen overzienbare tijd voegen bij hun professionele collegae.

Stripschrift brengt deze groeibriljanten van de stripwereld in kaart.

Sébastien Conard

PETER MOERENHOUT

Sébastien Conard (1982) is voor geen gat te vangen. Hij houdt zich bezig met tekenen en uitgeven. Verder schrijft hij artikelen, recensies en scenario's voor andere tekenaars... Het lijkt wel alsof Conard rechtstreeks uit de renaissance naar deze tijd is gekatapulteed. Een portret van een uomo universale in, en vroeger soms aan, de dop.

Hoewel Sébastien Conard al hier en daar zijn tekenen en schrijfwerk liet zien kwam hij pas echt op stoom toen hij in 2006 op vierentwintigjarige leeftijd met enkele mede-enthousiastelingen het Vlaamse stripmagazine *Het Salon* oprichtte.

Daarvoor had hij zijn licht al opgestoken bij het blad *Parciful*. Hij verschilde echter van mening met de redactie over welke strips zij publiceerden en vooral welke niet. Al snel groeide de zin om zelf iets uit de Vlaamse boerenklei te stampen. Tot de redactie van *Parciful* voor hun vierde en laatste nummer een stunt bedacht. Dat nummer zou uitkomen als vijf aparte boekjes van vijf verschillende gastredacties. Op dat moment grepen Conard en zijn kompanen de koe bij de horens. *Het Salon* o werd één van die vijf boekjes.

Aan het eerste reguliere nummer van *Het Salon* (april 2007) werd gewerkt met een driekoppige redactie waar Conard deel van uitmaakte. Het tweede deel van het magazine verscheen om copyrightredenen onder de naam *Plots Stripmagazine*. Na dit tweede nummer besloot Conard uit de redactie te stappen. Om meer tijd te hebben om te tekenen, maar ook omdat hij zo koppig is en het moeilijk vindt compromissen te sluiten. Dat kan uiteraard een voordeel zijn, zo'n eigen visie. Als je een comité een paard laat ontwerpen krijg je immers een kameel.

Ondanks het feit dat zijn naam niet meer onder het kopje 'redactie' stond, dacht hij nog veel mee over de weg die het blad zou volgen en hielp hij achter de schermen vaak mee aan evenementen of happenings die *Plots* organiseerde en nog steeds organiseert.

In bijna elk nummer van *Plots* is werk van Conard te vinden. Soms zijn het strips op eigen scenario, dan weer strips op het scenario van anderen (onder meer van het verborgen schrijftalent Jelle Joseph) en voor weer andere strips schreef hij uitsluitend het scenario.

In deze periode ontstonden ook (in samenwerking met Mathias van den Berghe en ondergetekende) de figuren Parkinson en Alzheimer. Deze twee oud-strijders verschenen in het tijdschrift *Focus Knack* in het kader van hun Stripstrijd en hadden in het schooljaar 2010/2011 een vaste stek in de Leuvense universiteitskrant *Veto*.

Links of handig

Naast de strips die Conard in *Plots* publiceerde werkte hij voor tal van andere bladen en organisaties. Opmerkelijk is zijn keuze voor linksgeoriënteerde groepen. Een

ONDER - Dirk gaat op vakantie, Imprimiv, 2010.

GEHEEL LINKS - Uit de Gentse stadskrant *Tien Tiens*.
LINKS - Parkinson & Alzheimer, gemaakt samen met Mathias van den Berghen en Peter Moerenhout.

teken dat zijn werk in die tijd eerder gestuurd werd door persoonlijke overtuiging dan door economisch belang. Vermeldenswaard zijn de strips die hij maakt voor de Gentse stadskrant *Tien Tiens*, de cultuurkritische artikelen die hij schrijft voor het blad *Rekto:Verso*, de cartoons voor www.apache.be, een website voor alternatieve verslaggeving, cartoons voor Climaxi, een beweging voor klimaat en sociale rechtvaardigheid, en cartoons voor Werkwijzer VZW, een organisatie die zich inzet voor werklozen.

Loon naar werken

Omdat strips maken niet altijd voor brood op de plank zorgt, lonkte ook de arbeidsmarkt. Conard heeft onder andere gewerkt in het Marc Sleen Museum (*Nero*) en voor stripdistributeur Pinceel. We kunnen aan de hand van die keuzes op zijn minst zeggen dat hij werk zocht binnen zijn interesse-sfeer en op zijn meest dat het stripmedium hem nauw aan het hart ligt. Een interesse (of passie?) die culmineerde toen hij zijn doctoraatsstudie rond het beeldverhaal aanving. Momenteel is Conard werkzaam als docent beeldverhaal. Conards doctoraatsstudie behandelde de experimentele beeldroman. Een genre waarin hij zich zelf bekwaamde, getuige de experimentele strips die hij publiceerde in *Plots* en op de website www.stripelmagazine.be. Dat experimentele zien we ook doorsijpelen in zijn eerste twee boeken. In *Iedereen op zoek* (Bries 2009), zijn debuut, vertaalt zich dat vooral in het scenario en de lay-out. *Iedereen op zoek* is een mozaïekver telling die soms op waarlijk verrassende wijze in beeld is gezet. Het boek verscheen gelijktijdig in het Nederlands, het Frans en het Engels, een gegeven waar de auteur zelf de hand in had. Opnieuw een bewijs van de ambitie waarover Conard beschikt.

Een schone lei

2010 bleek een sleuteljaar voor Conard. Hij was ontevreden over de promotie die zijn debuut kreeg van de uitgever. Ook het uiterlijk van de uitgave kon zijn goedkeuring niet wegdragen.

Het deed de auteur besluiten met drie medeplichtigen een eigen kleine uitgeverij te beginnen. Uitgeverij Imprimativ

kon al snel ten doop worden gehouden. De eerste uitgave was *Aambacht*, een bloemlezing van teksten en beelden, veelal gecombineerd. Ook hierin komt het experimentele om het hoekje kijken.

De tweede uitgave van Imprimativ was meteen het tweede boek van Conard: *Dirk gaat op vakantie*. Het teken dat een nieuw tijdperk aangebroken lijkt is de naam op het omslag: 'Sébastien Conard'. Tot nog toe publiceerde Conard immers steeds onder de naam 'Seb C'. *Dirk gaat op vakantie* brengt alles tezamen waar Conard voor staat: experimentele scenariotechnieken en grafische technieken die een sociaal bewogen verhaal vertellen. Misschien zijn er mensen die denken dat ze zullen afknappen op zoveel geëxperimenteer en sociale bewogenheid maar daar hoeft niet voor gevreesd te worden. De tekenstijl van Conard is zeer toegankelijk en uitnodigend. En hij is ook slim genoeg om zijn werk te doorspekken met humor, emotie en spanning.

Gelukkig hoeft u mijn woord daar niet voor aan te nemen. Conard gelooft in het internet en beheert een uitgebreide site. Op die site vind je links naar veruit al het korte stripwerk dat hij al gepubliceerd heeft, naar artikelen en naar korte prozaverhalen. Een goudmijn voor de iets avontuurlijker stripliefhebber.

peter.moerenhout@stripschrift.nl

Meer info: www.sebc.be en www.plotstrips.be

BOVEN - *Iedereen op zoek*, Bries, 2009.

De stripwereld in Nederland kent maar enkele uitgevers die genoeg middelen hebben om zelf grootschalig markt-onderzoek op te zetten. Toch is het voor de hele sector nuttig om te weten hoeveel mensen strips lezen. Het is daarom zinvol om te kijken wat er op dit terrein te vinden is tussen al eerder verricht onderzoek. Eerder (*Stripschrift* 397, 2009) heb ik hier al een overzicht gegeven van verkoopcijfers van stripboeken in Nederland, cijfers die beschikbaar werden gesteld door de Stichting Marktonderzoek Boekenvak. Maar er is ook onderzoek voorhanden waaruit de ontwikkeling in de belangstelling voor het lezen van strips kan worden afgeleid, en waarmee een demografisch profiel van striplezers kan worden samengesteld.

De Nederlandse striplezer sterft uit

RUDI DE VRIES

INFOGRAPHICS: LEON MUSSCHE

Het gaat hier om het zogenaamde Tijds Bestedings Onderzoek (afgekort: TBO), een al sinds 1975 om de vijf jaren gehouden onderzoek, verricht in opdracht van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), naar tijdsbesteding van Nederlanders ouder dan 12 jaar. De resultaten van dit onderzoek zijn representatief voor heel Nederland. De uitkomsten worden gebruikt door de overheid, door onderzoekers (onder wie die van het SCP zelf), maar ook door het bedrijfsleven. Ik wil hier enkele belangrijke gegevens samenvatten die betrekking hebben op het lezen van strips. Eerst volgt nog een korte uitleg van de opzet van het onderzoek.

Opzet TBO

Een deel van het onderzoek betreft een uitgebreide enquête met vragen over (vrije)tijdsbesteding. Sinds 1990 wordt hierin onder (veel) meer een vraag gesteld over de verschillende soorten boeken die in de twaalf maanden vooraf aan het onderzoek door de respondenten zijn gelezen. Tot die soorten behoren ook stripboeken.

Een ander deel betreft het dagboekonderzoek. Hierin houden dezelfde respondenten een week lang bij wat gedurende elk kwartier van de dag hun belangrijkste activiteiten waren.

Het gaat om een gewone werk- of schoolweek in oktober, vooraf aan de herfstvakantie. In het TBO van 2005 werd in het dagboekonderzoek voor het eerst het lezen van strip- en jeugdboeken als aparte activiteit benoemd. Doordat striplezers nu ook in de dagboeken als zodanig naar voren komen, is het mogelijk beter inzicht te krijgen in de omvang van de groep actieve stripboekenlezers in Nederland, en in de hoeveelheid tijd die ze aan het lezen van strips besteden.

Daarnaast kan aan de hand van de enquête nader inzicht worden verkregen in verschuivingen ten opzichte van 1990 en 2000, in demografische kenmerken van striplezers, en in verhoudingen tot lezers van andere soorten boeken.

In 1995 werd ook een TBO verricht, maar toen werd een andere meetmethode gehanteerd. Hierdoor is dat jaar niet goed met andere jaren vergelijkbaar (Knulst en Van den Broek 2003: 220) en zal het verder buiten beschouwing blijven.

De gegevens van TBO 2005 (Sociaal en Cultureel Planbureau 2005) zijn de meest recente die openbaar zijn gemaakt, via de wetenschappelijke organisatie Data Archiving and Networked Services (DANS). In totaal deden er in 2005 2204 respondenten aan het onderzoek mee. En dan nu de resultaten van het onderzoek.

Infographic 1. Soorten boeken gelezen in het afgelopen jaar (in percentages); vergelijking tussen 1990, 2000 en 2005

Bron: Knulst en Van den Broek (2003), TBO 2005

Striplezers

In de enquêtevraag naar leesgedrag in de afgelopen twaalf maanden, mochten meerdere categorieën boeken worden genoemd. In 2005 geeft 14% van alle respondenten (in absolute aantallen: 309 personen) aan in de twaalf maanden vooraf aan het onderzoek minstens één stripboek te hebben gelezen. Dit zijn er minder dan bij andere categorieën boeken (zie Infographic 1). Als je dit percentage vertaalt naar de hele bevolking, gaat het om bijna twee miljoen Nederlanders die als 'striplezer' kunnen worden aangeduid. Dit aantal omvat zowel mensen die slechts één strip hebben gelezen in een jaar tijd, als de stripfans die zeer regelmatig strips consumeren, zoals *Stripschrift*-lezers.

Het aantal striplezers is sterk afgenomen in vergelijking met eerdere jaren: in 1990, het eerste jaar dat boeken in genres werden onderverdeeld in de enquête, was het nog 24%, en in 2000 18%. Van alle soorten boeken is alleen bij strips en bij romantische boeken een duidelijke tendens waarneembaar (zie Infographic 1). Helaas, voor de stripwereld, is die tendens negatief.

Spannende boeken zijn al sinds 1990 de populairste categorie. In 2005 werden ze door 45% van de respondenten genoemd. Strips behoren in elk jaar tot de kleinere categorieën. Jeugdboeken werden in vorige jaren minder vaak gelezen dan stripboeken, maar hebben in 2005 voor het eerst de strips gepasseerd.

De gegevens hierboven zijn gebaseerd op een vraag uit het enquêtegedeelte van het onderzoek. Deze uitkomsten kunnen worden gekoppeld aan het dagboekonderzoek. Daarin werden stripboeken en jeugdboeken in één categorie samengebracht. Door de antwoorden op de enquêtevraag (afgelopen twaalf maanden minstens één strip gelezen) en die uit het dagboek met elkaar te combineren, kan worden nagegaan hoeveel striplezers in de week van het onderzoek daadwerkelijk tijd hebben besteed aan het lezen van stripboeken.

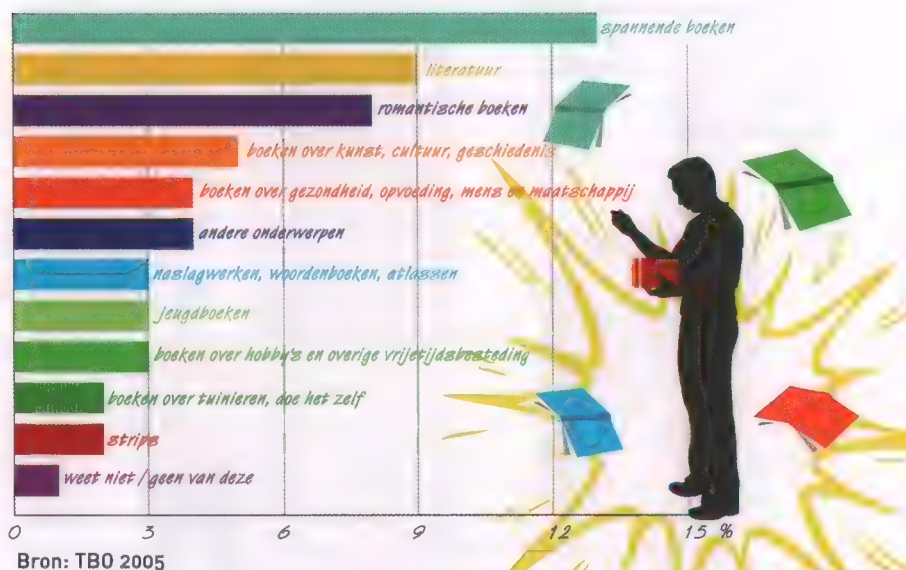
In totaal had 4% van de respondenten in de dagboekweek tijd besteed aan het lezen van een strip- of jeugdboek. Bijna de helft hiervan, dus ongeveer 2% van alle respondenten, waren lezers van stripboeken. Dit is een aanmerkelijk lager percentage dan de 14% die zegt in het afgelopen jaar een stripboek te hebben gelezen, maar dit verschil tussen de dagboekregistratie en de enquêtevraag over leesgedrag is ook bij de andere genres terug te vinden (zie Infographic 2). 2% van de bevolking ouder dan 12, betekent een kleine 300.000 Nederlanders. Gemiddeld besteedden deze striplezers een kwartier per week aan het lezen van strips. Ter vergelijking: aan literaire boeken werd gemiddeld 24 minuten per week besteed, en aan romantische en spannende boeken (samen één categorie in het dagboek) 36 minuten.

Uit eerder onderzoek naar leesgedrag is gebleken dat dergelijk dagboekonderzoek en vragen die op een korte periode vooraf aan het onderzoek betrekking hebben, een beter kloppend beeld geven van leesgedrag dan vragen die over langere periodes (zoals een jaar) gaan. Deze 2% geeft dus een indruk van het aantal striplezers dat ook buiten vakanties om strips leest. De dagboeken worden immers allemaal in dezelfde periode in oktober, voor de herfstvakantie, ingevuld. Tegelijkertijd is het hierdoor een momentopname: het kan best zijn dat er in andere maanden meer of minder wordt gelezen. Daarnaast lezen veel mensen meer (strip-)boeken tijdens vakanties. In de 14% striplezers die in de enquête naar voren komen, zijn de 'vakantielezers' wel opgenomen.

Kenmerken van striplezers

Het is vervolgens interessant na te gaan welke kenmerken striplezers hebben. Uit het TBO-onderzoek kunnen heel veel gegevens worden gedistilleerd, maar ik zal me hier beperken tot enkele demografische kenmerken en tot een leesprofiel

Infographic 2. Soorten boeken gelezen in de dagboekweek in 2005

van de striplezer. Deze gegevens zijn alleen gebaseerd op de striplezers die naar voren komen uit de enquête, dus inclusief de 'af en toe-striplezers'. De veel kleinere groep die naar voren komt uit de dagboekvraag (2% van de respondenten komt neer op slechts 41 personen uit het onderzoek), zou na de uitsplitsing naar demografische kenmerken te lage aantallen opleveren om iets uit af te kunnen leiden.

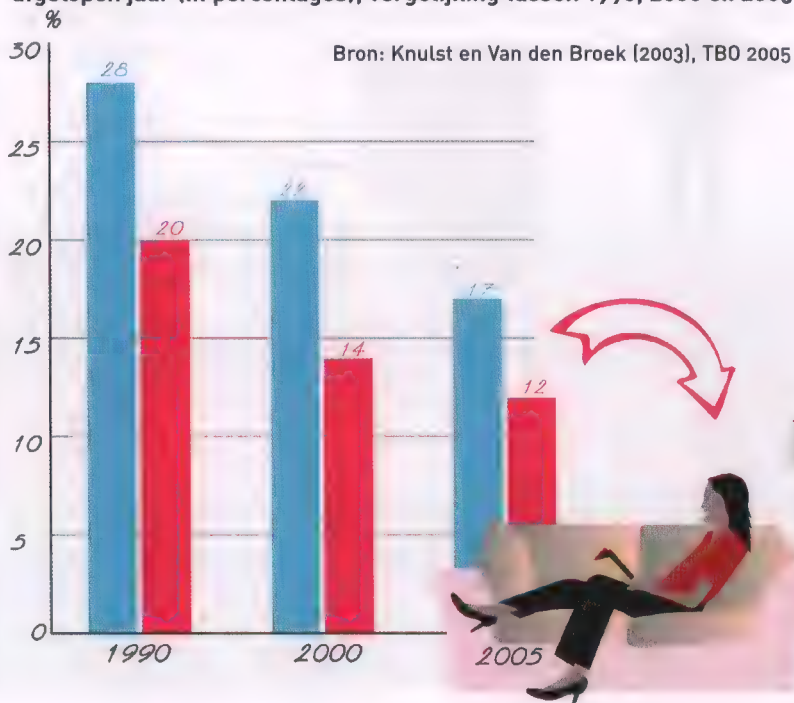
Ik zal de gegevens telkens op twee manieren weergeven: het aandeel van striplezers met een bepaald demografisch kenmerk op de Nederlandse bevolking, en omgekeerd: het aandeel van de respondenten met dat kenmerk op alle striplezers.

GESLACHT

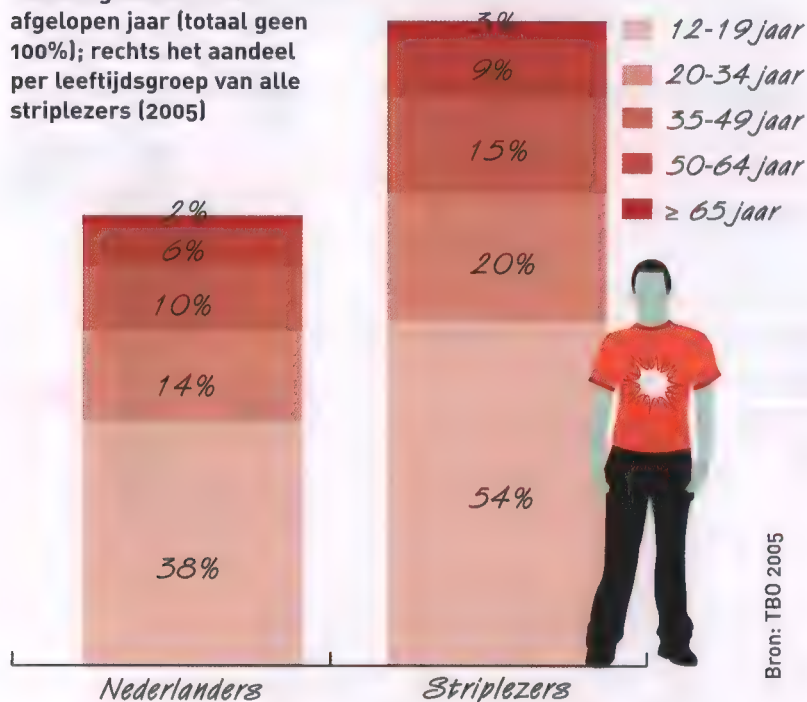
Zoals al wel bekend worden stripboeken meer door mannen dan door vrouwen gelezen: in 2005 is volgens het TBO-onderzoek van alle striplezers 58% man en 42% vrouw.

Van alle mannen in Nederland leest in 2005 17% strips, van alle vrouwen 12%. Deze percentages zijn ten opzichte van 1990 en 2000 sterk terug gelopen, zoals is te zien in Infographic 3. In 1990 gaf nog 28% van alle Nederlandse mannen en een op de vijf vrouwen aan in het afgelopen jaar strips te hebben gelezen.

Infographic 3. Mannen en vrouwen die strips hebben gelezen in het afgelopen jaar (in percentages); vergelijking tussen 1990, 2000 en 2005

Infographic 4. Links de leeftijdsopbouw van respondenten die strips hebben gelezen in het afgelopen jaar (totaal geen 100%); rechts het aandeel per leeftijdsgroep van alle striplezers (2005)

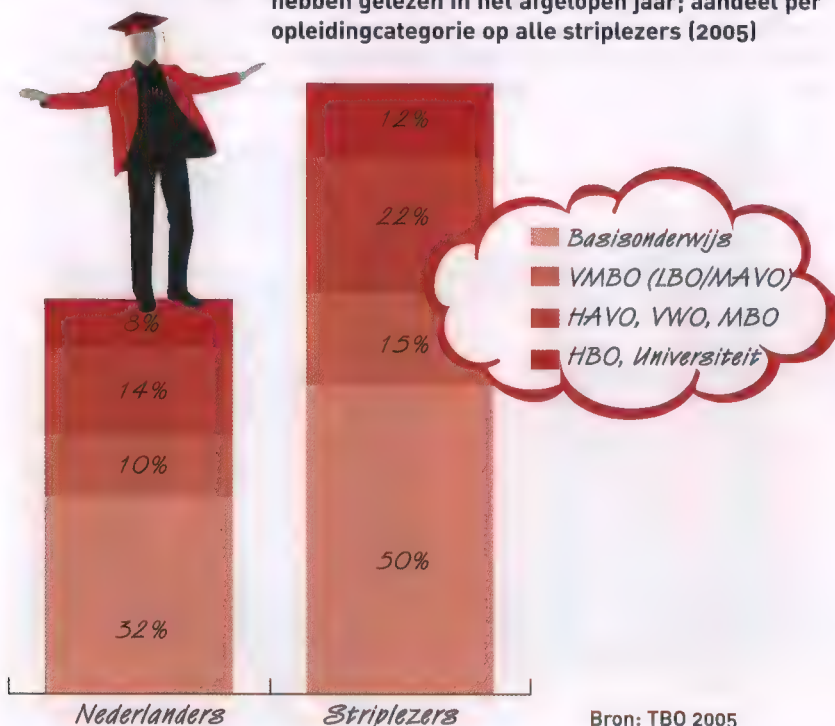

→ LEEFTIJD

Strips hebben nog steeds vooral jongere lezers: de grootste leeftijdsgroep striplezers in de Nederlandse bevolking is die van 12 tot 19 jaar. In die groep heeft 38% in het afgelopen jaar minstens één strip gelezen. Per leeftijdsgroep daaropvolgend worden de percentages kleiner (zie Infographic 4). Het gemiddelde aandeel striplezers in de Nederlandse bevolking van alle leeftijdsgroepen ouder dan 19 is 8%. Van alle striplezers in 2005 behoort 54%, een krappe meerderheid, tot de 12 tot 19-jarigen; de overige 46% is dus ouder dan 19.

Als we bekijken hoe deze percentages zich verhouden tot die van 1990 en 2000, zien we dat er vooral terugloop is bij de jonge en middelbare leeftijdsgroepen. Dat geldt voor de leeftijdsgroep 12-19 jaar. Daar zakte het percentage van 54% (1990) naar 45% (2000) tot 38% (2005). Relatief gezien is de terugloop nog het meest voor de leeftijdsgroepen 20-34 en

Infographic 5. Hoogst afgemaakte opleiding van respondenten die strips hebben gelezen in het afgelopen jaar; aandeel per opleidingscategorie op alle striplezers (2005)

35-49 jaar. In de groep van 20-34 jaar is de belangstelling voor strips in vijftien jaar tijd zelfs ruim gehalveerd: 29% in 1990, 23% in 2000 en 14% in 2005. In de leeftijdsgroep van 35-49 jaar is de stripbelangstelling bijna gehalveerd: van 18% (1990) en 16% (2000) naar 10% (2005). In de vijf jaren tussen 2000 en 2005 is de achteruitgang bij beide leeftijdsgroepen sterker dan in de tien jaren tussen 1990 en 2000. Uit de TBO-onderzoeken blijkt verder dat in de leeftijdsgroep 50-64 jaar er een stijging te zien was van 5% in 1990 tot 9% in 2000, maar ook daar zakte de belangstelling voor strips tussen 2000 en 2005 (6%). De groep 65 jaar en ouder zag over een periode van vijftien jaar een kleine achteruitgang in, maar ook stabilisatie van de belangstelling: 3% (1990), 2% (2000) en 2% (2005).

In een eerder grootschalig onderzoek uit 1998 door de Stichting Speurwerk (gepubliceerd in 1999; de Stichting Speurwerk was het toenmalige marktonderzoeksbureau van de boekenbranche) naar leesvoorkeuren van jongeren, werd aan 12-17-jarigen gevraagd in welke boekengenes ze geïnteresseerd waren. Van de respondenten noemde 74% stripboeken. Daarmee waren stripboeken de populairste categorie boeken in dat onderzoek; ze scoorden hoger dan jeugdboeken. In het TBO onderzoek van 2000, dat slechts twee jaar plaats vond na het Speurwerk-onderzoek, geeft 53% van de 12-17-jarigen (na filteren van de 18- en 19-jarigen uit de jongste leeftijdsgroep) aan in het afgelopen jaar strips te hebben gelezen (TBO 2000). Dat is veel minder dan op grond van het Speurwerk-onderzoek kon worden verwacht. Interesse leidt blijkbaar niet altijd tot daadwerkelijk lezen.

→ OPLEIDING

De jeugdige samenstelling van de groep striplezers heeft gevolgen voor het opleidingsniveau van de striplezer. In de enquête werd gevraagd naar de hoogste opleiding die men had afgemaakt. Van de respondenten met basisonderwijs als hoogste afgemaakte opleiding heeft in 2005 32% het afgelopen jaar strips gelezen. Dit hoge percentage wordt veroorzaakt doordat veel 12 tot 19-jarigen nog bezig zijn met voortgezet onderwijs. Het overwicht van jongeren onder striplezers vertaalt zich ook in relatief lage percentages respondenten met vervolgoopleidingen (zie Infographic 5). Het gemiddelde aantal striplezers onder alle respondenten met opleidingen volgend op basisonderwijs is 11%. Van alle striplezers in 2005 heeft 50% als hoogst afgemaakte opleiding basisonderwijs.

→ LEESPROFIEL VAN STRIPLEZERS

Stripliefhebbers lezen veel andere soorten boeken. De meest genoemde genres zijn jeugdboeken en spannende boeken. Die laatste categorie wordt in 2005 zelfs door 60% van de striplezers genoemd (zie Infographic 6). Andersom zijn de lezers van andere genres ook geïnteresseerd in strips. De grootste groep bevindt zich onder de jeugdboekenlezers, wat natuurlijk samenhangt met de leeftijdsopbouw van die lezers.

Twee SCP-onderzoekers publiceerden in 2003 een wetenschappelijk artikel (Knulst en Van den Broek 2003), waarbij ze gebruik maakten van de eerdere TBO's 1990, 1995 en 2000, en waarin ze onder meer keken naar gedeelde voorkeuren voor verschillende soorten boeken. In het artikel geven ze aan dat striplezers één groep vormen met lezers van spannende boeken (thrillers, detectives, spionage, avonturen, sciencefiction, fantasy) en jeugdboeken (2003: 223). Lezers van één van deze soorten boeken lezen veelal ook de andere genres. De groep als geheel kenmerkt zich door een relatieve ondervertegenwoordiging van vrouwen, een sterke aanwezigheid van jongeren, en een lichte oververtegenwoordiging van hoger opgeleiden. Andere kenmerken zijn dat de groep relatief veel studenten telt, veel ouders met jonge kinderen,

veel stadsbewoners, veel mensen met een gevarieerd vrijetijdspatroon en met relatief weinig hobby's buitenshuis (zoals sport).

Binnen deze groep zijn de lezers van strips en jeugdboeken gemiddeld jonger dan die van spannende boeken. Dat verklaart waarom in de boven beschreven uitkomsten van TBO 2005 het opleidingsniveau van striplezers gemiddeld lager is dan dat van de hele groep lezers van strips, jeugdboeken en spannende boeken. De striplezers ouder dan 19 jaar voldoet wel aan het profiel van deze groep.

Kanttekeningen

Zoals elk onderzoek heeft ook het TBO zijn beperkingen. De belangrijkste hiervan, die gevolgen hebben voor de conclusies ten aanzien van striplezers, vat ik hier samen.

Alleen Nederlanders ouder dan 12 jaar zijn bij het onderzoek zijn betrokken. Strips zullen bij kinderen nog steeds populair zijn, maar dat komt in het onderzoek niet naar voren.

Een andere beperking is die van het sociaal gewenst antwoord geven. Dit zal zich vooral voordoen in het enquête-deel van het TBO, niet zozeer bij de dagboekinvulling. Het is waarschijnlijker dat respondenten die een sociaal gewenst antwoord geven, zeggen dat ze het afgelopen jaar literaire boeken hebben gelezen, ook als ze die niet hebben gelezen, dan dat ze bij deze vraag stripboeken noemen, zelfs als ze die wel hebben gelezen. Daardoor kan het percentage striplezers in het onderzoek lager zijn dan in werkelijkheid. Dit heeft overigens geen gevolgen voor het inzicht dat de vergelijkingen tussen de verschillende jaren bieden in ontwikkelingen in (strip-)leesgedrag.

De dagboekweek vond plaats in de eerste helft van oktober 2005, vooraf aan de herfstvakantie, en dus ook niet in de zomer- of kerstvakantie (dit gold ook voor de eerdere TBO's). Vakanties zijn bij uitstek periodes waarin veel boeken gelezen worden, en zeker ook stripboeken. Dit betekent dat de resultaten van dit deel van het onderzoek (niet die van de enquête) vooral iets zeggen over het lezen van strips (en andere boeken) buiten de vakanties. De keuze om alle dagboeken in dezelfde periode te laten invullen leidt echter ook tot een momentopname: het kan zijn dat er in andere maanden meer of minder wordt gelezen.

Een laatste beperking is dat de resultaten van het dagboek-onderdeel van het TBO alleen betrekking hebben op 2005. Sindsdien is er ongetwijfeld het een en ander veranderd in de tijd die besteed wordt aan het lezen van strips. Een belangrijke algemene ontwikkeling is dat de gemiddelde leestijd per Nederlander al een aantal decennia aan het afnemen is. De verwachting van veel onderzoekers is dat dit verder zal blijven afnemen. Het ligt voor de hand dat dit ook doorwerkt in het lezen van strips, maar dit kan nog niet worden getoetst.

Conclusie

De belangrijkste conclusie die we op grond van de TBO-cijfers kunnen trekken, is dat de interesse voor stripalbums onder Nederlandse lezers ouder dan 12 jaar onmiskenbaar sterk is teruggelopen. In vijftien jaar tijd (van 1990 tot 2005) is de belangstelling voor strips met 10% afgenomen: in 1990 gaf bijna één op de vier Nederlanders (24%) nog aan in het jaar ervoor minstens één stripboek te hebben gelezen, en in 2005 was dat nog maar één op de zeven (14%). Strips zijn samen met romantische boeken de enige soorten boeken waar deze daling zo duidelijk waarneembaar is.

Onder jongere en middelbare leeftijds-

groepen is de achteruitgang het sterkst. In de groep 20- tot 34- jarigen is de belangstelling voor strips in vijftien jaar tijd zelfs gehalveerd. Meer dan vroeger houden mensen blijkbaar op met strips lezen als ze volwassen worden.

Tegelijkertijd is de aanwas van jonge striplezers tanende. Hoewel de daling relatief gezien niet zo sterk is als die bij 20-34- en 35-49-jarigen, is er bij de groep van 12-19 jarigen toch ook een duidelijke afname van het aantal lezers. In 2005 worden voor het eerst strips minder vaak door lezers genoemd dan jeugdboeken. Dat duidt erop dat de belangstelling van boeken lezende jongeren, met kinderen traditioneel de grootste groep striplezers, verschuift van strips naar jeugdboeken. Dit is van belang voor de stripwereld: jongeren die geen strips lezen, zullen daar waarschijnlijk op latere leeftijd niet alsnog mee beginnen.

Van een massamedium veranderen strips steeds meer in een product voor een nichemarkt. Dit is een ontwikkeling die al begonnen is sinds niet in (strip-)tijdschriften of kranten voorgepubliceerde albums de meerderheid vormen in het aanbod. Het komt ook naar voren in het zeer geringe aantal strips in de bestsellerlijstjes, zoals die worden gepubliceerd door de Stichting CPNB. Een schril contrast met de situatie in Vlaanderen, waar elke week stripalbums bovenaan vergelijkbare lijstjes pronken.

Strips lezen in 2012 en daarna?

Als de tendens zich sinds 2005 in hetzelfde tempo heeft voortgezet, zou in 2012 nog één op de tien Nederlanders strips lezen. Pas vorig jaar is er opnieuw een TBO verricht, waarin dit kon worden gemeten. Voorlopig moeten we het doen met indicaties, zoals verkoopcijfers van strips. De cijfers van de Stichting Marktonderzoek Boekenvak/GfK lieten een stijging zien in de verkoop van stripalbums in Nederland in de periode 2006-2008.

In 2006 werden 0,7 miljoen albums verkocht; in 2007 0,98 miljoen; in 2008 1,3 miljoen exemplaren (GfK Retail and Technology/Stichting Marktonderzoek Boekenvak 2009). De cijfers voor 2006 en 2007 werden al in *Stripschrift* 397 genoemd. Daar werd ook vermeld dat dit weliswaar de enige officiële cijfers zijn, maar dat ze niet compleet zijn, wat ruiterlijk door marktonderzoeksbureau GfK werd erkend. Dat kan betekenen dat die stijgende lijn er in werkelijkheid anders uitziet. Maar ook als er een werkelijke toename van stripalbumverkoop was, is die zeer waarschijnlijk na 2008 weer gedaald.

Pas vanaf 2009 werden de effecten van de economische crisis

Infographic 6. Overlap tussen lezers van strips en van andere soorten boeken (2005)

Bron: TBO 2005

Soort boeken	Striplezers die ook deze boeken lezen	Lezers van deze boeken die ook strips lezen
spannende boeken	60%	19%
literatuur	28%	14%
romantische boeken	21%	13%
boeken over gezondheid, opvoeding, mens en maatschappij	21%	14%
boeken over kunst, cultuur, geschiedenis	21%	15%
jeugdboeken	46%	34%
naslagwerken, woordenboeken, atlassen	30%	23%
boeken over hobby's en overige vrijetijdsbesteding	22%	19%
boeken over tuinieren, doe het zelf	11%	13%

namelijk pas echt zichtbaar, ook in de verkoop van andere boeken. Hoewel de titelproductie van algemene boeken is blijven stijgen (inclusief die van stripalbums), is de verkoop behoorlijk teruggelopen. In 2011 zijn ten opzichte van 2008 ruim vijf miljoen boeken minder verkocht (Stichting CPNB 2012). Vorig jaar waren er voor het eerst sinds lange tijd signalen dat uitgeverij van algemene boeken hun productie terugschroeven.

Enkele initiatieven op stripgebied van fictie-uitgeverij zijn al na een paar jaar stopgezet (het blad *Eisner* van uitgeverij Podium, de strips van De Vliegende Hollander). Ook heeft de afgelopen jaren een aantal stripspecialzaken haar deuren gesloten. De tendens onder stripspecialzaken staat niet los van het stoppen van *Zozolala* eind vorig jaar, na bijna dertig jaar strippromotie.

Daar staat het succes van *Eppo* weer tegenover, en het feit dat grafische romans veel positieve aandacht hebben gekregen van de media. Het zou kunnen zijn dat de doelgroep van lezers ouder dan 19 jaar die tot nu toe af en toe een strip las, méér stripalbums, c.q. grafische romans, is gaan lezen, en dat meer vrouwen zich voor deze uiting van strips zijn gaan interesseren. Door de groei van het fenomeen 'grafische roman' is verkrijgbaarheid in boekhandels en webwinkels belangrijker geworden, want mensen die vooral gewend zijn andere soorten boeken te kopen, zullen niet snel een stripspecialzaak binnenstappen.

Ook de ondersteuningsmaatregelen van de overheid (naar aanleiding van de acties van Jean-Marc van Tol en Hanco Kolk) en de hieruit voortvloeiende activiteiten van stripintendant Gert Jan Pos hebben al vruchten afgeworpen. De functie van stripintendant wordt echter niet voortgezet, en het is door alle bezuinigingen maar de vraag in hoeverre de andere subsidies en prijzen in stand blijven.

Media-aandacht, slimme marketingconcepten zoals het label 'graphic novel', en subsidies hebben misschien direct of indirect effect gehad op de belangstelling voor strips onder lezers. Het is te vroeg om te stellen dat striplezers in Nederland aan het uitsterven zijn. Daarvoor zijn de cijfers uit 2005, ondanks de dalingen ten opzichte van de jaren ervoor, nog steeds te hoog.

Maar om met meer nauwkeurigheid te weten hoeveel Nederlanders momenteel strips lezen, moeten we even geduld hebben. Pas eind dit jaar worden de eerste uitkomsten van het TBO over 2011 door het SCP gepubliceerd.

rudi.de.vries@stripschrift.nl

Bronnen

- Knulst, Wim en Andries van den Broek (2003): 'The readership of books in times of de-reading', *Poetics* 31: 213-233.
- Stichting Speurwerk (1999): *Jong zijn en lezen in Vlaanderen en Nederland*. Amsterdam: Stichting Speurwerk betreffende het Boek.
- Vries, Rudi de (2009): 'De Nederlandse stripmarkt. Tussen vertwijfeling en hoop', *Stripschrift* 397: 26-30.

Websites

- Centraal Bureau voor de Statistiek: *CBS Statline*, <http://statline.cbs.nl/StatWeb/default.aspx> [geraadpleegd 26 juli 2011].
- Sociaal en Cultureel Planbureau: *Nieuwe data-verzameling Tijdsbestedingsonderzoek (TBO)*, www.scp.nl/Organisatie/Onderzoeksgroepen/Tijd_Media_Cultuur/Lopend Onderzoek van TMC/Nieuwe dataverzameling_Tijdsbestedingsonderzoek_TBO [geraadpleegd 26 juli 2011].
- Sociaal en Cultureel Planbureau: *Tijdsbesteding*, www.scp.nl/Organisatie/Onderzoeksgroepen/Tijd_Media_Cultuur/Tijdsbesteding [geraadpleegd 26 juli 2011].
- Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek: *Actueel*, <http://web.cpn.nl/cpn/actueel.vm?template=actueel> [geraadpleegd 20 januari 2012].

Databestanden

GfK Retail and Technology/Stichting Marktonderzoek Boekenvak (08/06/2009): *Strips 360-366-2006 2007 2008-weekbasis* [Excelbestand].

De volgende datasets waarvan gebruik is gemaakt, zijn gedeponeerd bij DANS (Data Archiving and Networked Services):

- Breedveld, K., Sociaal en Cultureel Planbureau (28/07/2000 – 29/09/2000): *Tijdsbestedingsonderzoek 2000 – TBO 2000* (SPSS-bestanden). Identifier: urn:nbn:nl:ui:13-h83-6db.
- Knulst, W., Sociaal en Cultureel Planbureau (05/10/1990 – 18/10/1990): *Tijdsbestedingsonderzoek 1990 – TBO 1990* (SPSS-bestanden). Identifier: urn:nbn:nl:ui:13-9w5-qer.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (01/08/2005 – 14/11/2005): *Tijdsbestedingsonderzoek 2005 – TBO 2005* (SPSS-bestanden). Identifier: urn:nbn:nl:ui:13-v64-rd7.

A D V E R T E N T I E

STRIPWINKEL
DICK BOS

BURGEMEESTER BAUMANNLAAN 119a

3043 AJ ROTTERDAM-OVERSCHIE

WWW.STRIPWINKELDICKBOS.NL

BEZOEK OOK ONZE WEB-WINKEL!!!

Het nieuwe jaar in met...

Naar de boeken
van Robin Hobb!

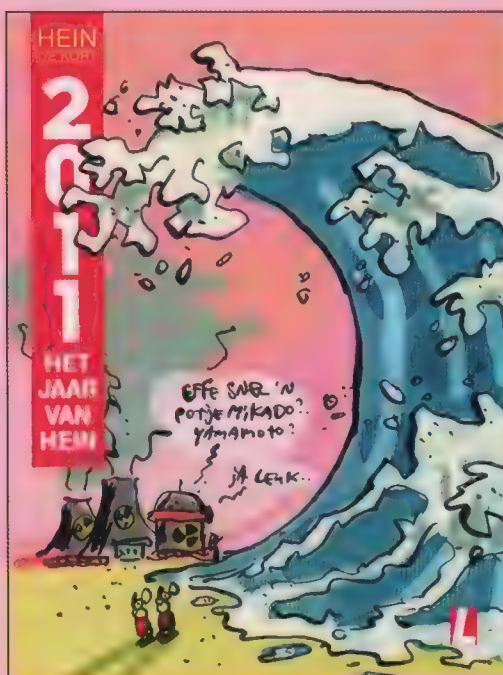

De Boeken van de Zieners 4
Molly – Jean-Charles Gaudin
& Laurent Sieurac

Sinds mensenheugenis wordt het koninkrijk van de Zes Hertogdommen bestuurd door het koningsgeslacht der Zieners. Een nieuwkomer aan het hof, de bastaard Fitz, die onder meer beschikt over de magische gave van Het Vermogen, blijkt een regelrechte bedreiging voor de troon te zijn.

Hardcover / 48 blz. /
ISBN 978 90 245 3920 8 / € 17,50

*Tegenwoordig zijn we
gelukkig. Dat schiet niet op.
We weten niet meer hoe
het hoort te zijn. Flut.*

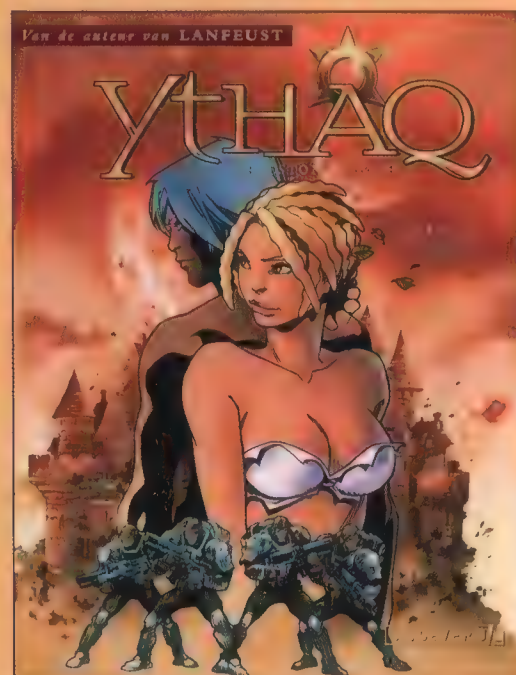
2011 Het jaar van Hein
– Hein de Kort

2011 – Het jaar van Hein is een overzicht van de beste cartoons en strippagina's die het fenomeen Hein de Kort dit jaar leverde aan zulke uiteenlopende dag- en weekbladen als *Het Financieele Dagblad* (Van Pegels en Zwart Zaad), *Het Parool* (Piet & Riet van de Buis) en *Nieuwe Revu* (Dirk en Desiree).

Dit jaar gaat het bijvoorbeeld over: de Eurotop, Griekenland, de tsunami en consumentenvertrouwen.

Hardcover / 192 blz
ISBN 978 90 245 4291 8 / € 17,50

De daverende finale
van een inmiddels
klassieke reeks!

Ythaq 9
De onmogelijke waarheid
– Christophe Arleston
& Adrien Floch

Eindelijk, in januari 2012, verschijnt het sublieme laatste deel van *Ythaq*, de reeks die de afgelopen jaren duizenden lezers aan zich wist te binden. Wie van de schipbreukelingen van het gecrashte ruimtejacht zal ongeschonden de eindstreep bereiken?

Hardcover / 56 blz
ISBN 978 90 245 4264 2 / € 16,95
Softcover / 56 blz
ISBN 978 90 245 4263 5 / € 8,90

UITGEVERIJ

www.uitgeverijL.nl

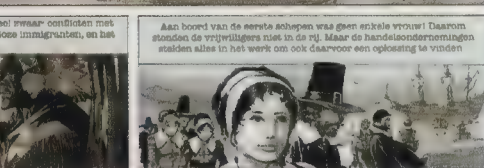
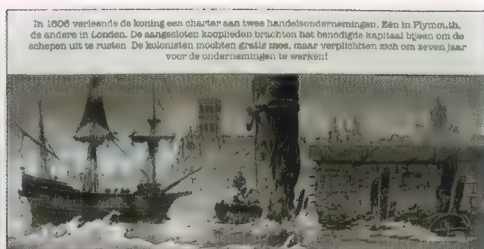
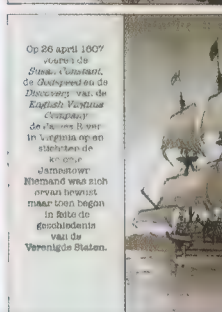
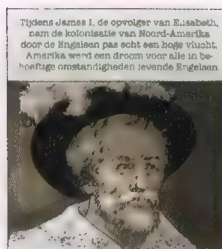
XIII 20:
Mayflower
Day

Sente & Jigounov
Dargaud 2011
ISBN 978-90-
8558-228-1
Prijs €6,95
48 pagina's
Kleur (sk)

Geslaagde doorstart van een topreeks

Na 19 albums kwam er vier jaar geleden een eind aan de avonturen van XIII toen Jean van Hamme in *De laatste ronde* alle losse eindjes aan elkaar knoopte. De auteur vond het welletjes en van hem mocht achter de succesvolle reeks een punt worden gezet. Tekenaar William Vance was een andere mening toegedaan en hij verzocht scenarist Yves Sente, die *Blake en Mortimer* en *Thorgal* al eerder met succes had overgenomen, om met hem de serie voort te zetten. Zijn gezondheid, alsmede zijn gevorderde leeftijd stonden echter een vruchtbare samenwerking in de weg. Alfa-tekenaar Jouri Jigounov bleek een waardige vervanger voor Vance. In *Mayflower Day* ondergaat Jason MacLane een elektrische stimulatie die herinneringen uit zijn jeugd moet opwekken. Dit lukt ten dele, hij komt op het spoor van een oude jeugdvriend, Jim Drake. Jason maakt een afspraak met hem, maar als hij arriveert is deze, als gevolg van een aanslag, stervende. Vlak voordat hij de laatste adem uitblaast, kan Drake nog iets zeggen over 'de bloem van mei'. Dan wordt de bevolking van een speciale gevangenis, de samenzweer-

ders uit deel 19, uitgemord door een schimmige, vierhonderd jaar oude, broederschap. Deze toont een ongezonde belangstelling voor MacLane en deinst er niet voor terug om hem met een aantal moorden op te zadelen. Via Canada weet Jason naar Frankrijk te ontkomen.

Mayflower Day is het eerste, zeer geslaagde, album in een reeks van vier. Als Yves Sente dit niveau in de komende delen weet te handhaven staat de lezer een mooi kwartet te wachten. Jigounov ontpopt zich als een prima vervanger van Vance. De lezer kan beide stijlen goed vergelijken, want zowel het omslag als de geschiedenis van het schip de Mayflower (pagina's 42-45) zijn van de hand van de oude meester. BP

Strippoker, maar dan anders

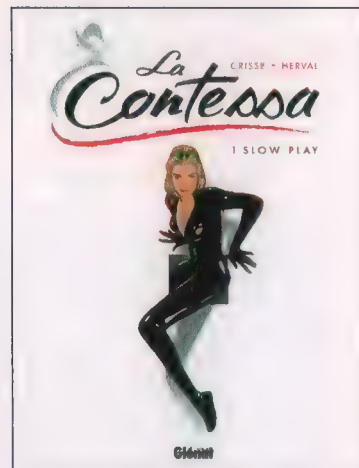
La Contessa 1:
Slow Play

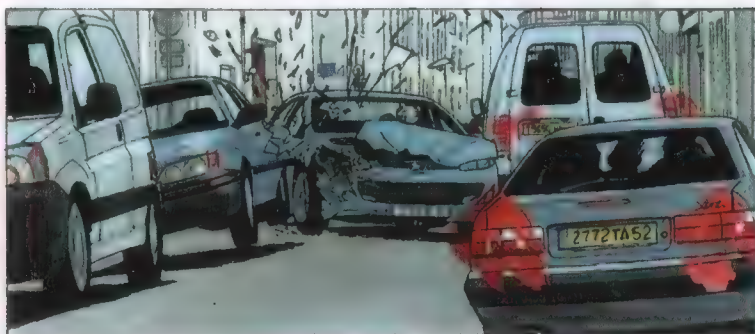
Crisse & Herval
Glénat 2011
ISBN 978-90-
6969-932-5
Prijs €11,50
48 pagina's
Kleur (hk)

Slow Play (ook wel *sandbagging* of *trapping*) is een manier van poken die het tegendeel is van bluffen. Met relatief sterke kaarten wordt onopvallend meegespeeld, met als doel de inzet te verhogen.

Nadat ze op een onnavolgbare wijze een 16^e eeuwse Florentijnse kroon uit een expositie heeft ontvreemd, met achterlating van een persoonlijk aandenken, treffen we La Contessa aan boord van een cruiseschip. Op dit luxe zeekasteel vindt een pokertoernooi plaats tussen de beste spelers ter wereld. Het prijzengeld – 15 miljoen dollar – ligt er

niet om. Het is dan ook niet verwonderlijk dat alle middelen uit de kast zijn getrokken om de beveiliging van deze reusachtige inzet te maximaliseren. Ondanks deze maatregelen heeft zich toch een aantal passagiers met mindere bedoelingen ingescheept. Aanvankelijk lijken de agenda's van La Contessa en deze lieden parallel te lopen, maar het slot toont een ander verhaal. *Slow Play* is een scenario in de traditie van de films *Ocean's Eleven*, *The Thomas Crown Affair*, *Topkapi* en dergelijke. Vol vaart en geen zee die de boeven te hoog gaat. Het verhaal van Crisse zit goed in elkaar en heeft voldoende 'schwung', maar wordt afgeremd door het tekenwerk van Herval die ook de matte inkleuring voor zijn rekening neemt. Deel 2, *De tranen van de condottière*, is in voorbereiding. BP

Baru geeft 'm weer van jetje

Rasverteller Baru (pseudoniem van Hervé Barulea) gooit in *Laat die bassen beuken, Bruno* alle registers weer open.

De paden van drie bevriende Franse criminelen op leeftijd, een opgefokte bendeleider met niet al te snuggere helpers en een jonge illegale Afrikaan met voetbaltalent kruisen elkaar. Dit leidt tot een gewelddadige climax. Al geldt ook hier uiteindelijk: waar twee honden vechten om een been loopt de derde ermee heen.

Laat die bassen beuken, Bruno is een levenslustige strip waar-

in antihelden de boventoon voeren. De titel (in het Frans: *Fais péter les basses, Bruno!*), die ontleend is aan een uitroep van een bijfiguur die met zijn vrienden uit een nachtclub komt, is een wat merkwaardige keuze omdat die de lading niet echt dekt. Behalve dan als de auteur de bedoeling had de dynamiek van zijn strip ermee aan te geven.

Bij Sherpa verscheen van Baru in 2009 *Vluchtweg naar de zon*, een strip-roadmovie die in Frankrijk al in 1995 was uitgekomen. Hierin toonde hij al zijn klasse: een verhalenverteller pur sang met oog voor tragiek en humor en werkend in een semi-realistische, vloeiende stijl. Zijn strips vormen vaak een commentaar op de moderne maatschappij, met bijzondere aandacht voor de onderkant van de samenleving. Het criminele circuit en de immigratieproblematiek, met name die van Algerijnen, zijn thema's die hem inspireren. Baru ontving in 2011 de Grote Prijs van Angoulême voor zijn oeuvre. RS

Laat die
bassen
beuken,
Bruno

Baru
Sherpa 2011
ISBN 978-90-
8988-035-2
Prijs €24,95
128 pagina's
Kleur (hk)

Tobkok 1:
Heeft het
gesmaakt?

Egmond
Eigen beheer 2011
ISBN 978-90-
8552-159-4
Prijs €7,99
48 pagina's
Kleur (sk)

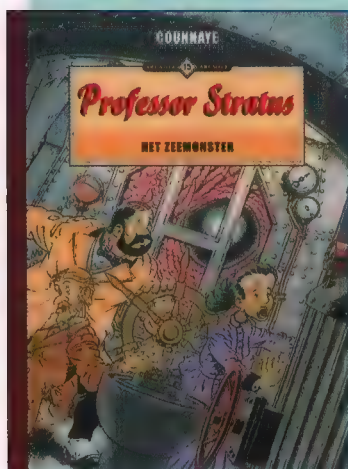
Uco Egmond is terug

Jarenlang heeft Uco Egmond, bekend van de stripserie *Eppo*, zich uit het zicht van de stripwereld gehouden. Na een strip-carrière die ook nog reeksen zoals *Het bordenvolkje*, *Falco* en *Donjon* en *De Leukebroeders* voortbracht, dook hij onder in het vak reclametekenaar. Totdat stripblad *Eppo* nieuw leven werd ingeblazen en Egmond tevens een prominente plek kreeg op het Brabants Stripspektakel met vers humoristisch stripwerk van hem: *Tobkok*. In deze strokenstrip draait het om restauranteigenaar Waldo Peterselie en zijn Franse neef én ober Bouchon.

De grappen in dit eerste deel zijn nogal wisselend van kwaliteit: soms ronduit gedateerd, soms verfrissend. Het karikatuurale tekenwerk van Egmond lijkt inmiddels wat ronder en vloeiender te zijn geworden. Leuk dat hij als stripmaker weer terug is, maar Egmond zal wel meer werk moeten maken van scherpere grappen. TdK

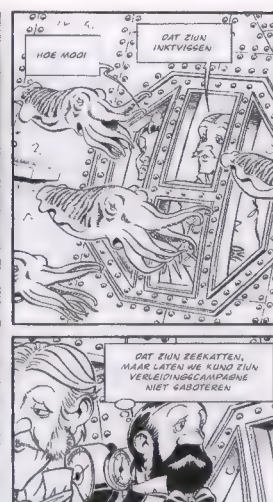
[DE BOVENTOON]

20.000 maal genieten onder zee

Guy Counhaye is bij de liefhebber bekend door zijn *De dolende ruimtevaarders* en de reeks *Professor Stratus*. Van laatstgenoemde serie werd het vierde deel, *Het zeemonster*, niet gepubliceerd in de Nederlandstalige reeks bij uitgeverij Lombard. Het duurde meer dan tien jaar voor Uitgeverij Arcadia dit juweeltje opnam in zijn fonds. Een uitgestelde publicatie is op zich niet bijzonder. Wel bijzonder is dat dit het kennelijk het lot kan zijn van een prachtige strip vol actie, spanning en avontuur, boeiende karakters en oogstrelend tekenwerk.

Counhaye leunt zwaar op een populaire roman van Jules Verne, hetgeen alleen al blijkt uit de verschijning van een onderzeeboot, een excentrieke (Nemo-achtige) rijke en een zeemonster. De link naar Verne zit niet alleen in het verhaal, maar vooral in het beeld; prachtig zwart/wit, hier en daar met subtiele arceringen die herinneringen oproepen aan de gravures uit de fameuze blauwe bandjes waar klassiekers als *Michael Strogoff*, *koerier van de tsaar* en *De reis om de wereld in 80 dagen* in verschenen.

Counhaye is niet de eerste auteur die zich baseert op het werk van Verne. Toch voegt hij een wezenlijke interpretatie toe. Enerzijds zet hij de authentieke sfeer vakkundig neer, bij voorbeeld met de onverstoorbare weergave van ontelbare bouten die de lezer iedere keer duidelijk maken in welk tijdsgewricht hij zich bevindt. Anderzijds vernieuwt hij door de toevoeging van een geweldige plotwending die meer raffinement aan het verhaal toevoegt dan de ouderwetse recht-toe-recht-aanverteller Verne er oorspronkelijk in had gelegd. Een scenario voor het vijfde deel heeft de auteur klaar liggen, maar zelf acht hij de kans klein dat hij ooit nog aan het tekenwerk begint. Hopelijk bedenkt hij zich nog. HW

Arcadia
archief 15:
Professor
Stratus: Het
zeemonster

Counhaye
Arcadia 2011
ISBN 978-90-
769-2684-1
Prijs €16,95
48 pagina's
Zwart/wit (hki)

De uitroeptekens
staan voor de
volgende
waardeoordelen:

!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwäh
! kastvulling
... door 't putje

Opgedroogde inspiratie

Na een pauze van zo'n zes jaar is er eindelijk weer een nieuwe *Pin-up*. In dit tiende deel van deze film noir-achtige detectivereeks kunnen we genieten van het vertrouwde tekenwerk van Philippe Berthet waarmee hij de sfeer van de jaren 1950 succesvol tot leven wekt.

Yann (Yannick le Penetier) is helaas niet heel erg op dreef met een rammelend, spanningsloos scenario, waarin het draait om een verdwenen actrice van een nieuwe Hitchcock-film. Grappig is wel de slotscène waarbij de presentatie van de film gepaard gaat met een verkleedpartij en maskerade waarin Frankenstein en een weerwolf opduiken en zelfs *Batman* en *Wonderwoman* terugzien. Het lijkt er echter op dat de inspiratie een beetje opdroogt bij Yann en wellicht was het lange uitblijven van dit nieuwe deel mede daaraan te wijten. Berthet mag nu weer aan de slag met een nieuw deel van *Nico*, maar dan op scenario van Fred Duval. TdK

Pin-up 10:
Het dossier
Alfred H.

Berthet & Yann
Dargaud 2011
ISBN 978-90-
8558-216-8
Prijs €8,95
64 pagina's
Kleur (sk)

[E N V E R D E R]

Albert & Co 4: De koning spreekt (Cambré, Glénat). Gevatte satirische strip van Charel Cambré over koning Albert II, het koningshuis en de politieke situatie in België. Wie pakt in Nederland de handschoen op? RS

Alex 30: Het complot van Baal (Simon/Lafon, Casterman). In dit dertigste avontuur van Alex wordt veelvuldig verwezen naar het vroegere werk van Jacques Martin. Het avontuur wordt uitgeluid met een paar 'the making of'-pagina's. BP

Antares 4 (Léo, Dargaud). *Antares* is de derde cyclus van *De werelden van Aldebaran*, Léo's levenswerk over de mensheid die verre planeten wil koloniseren. Een ambitieus opgezette sciencefiction-reeks, in een aangenaam tempo verteld. RS

Blauw is een warme kleur (Maroh, Glénat). Maroh beschrijft het aangrijpende puberteit van Clémentine die haar onluikende lesbische gevoelens maar moeilijk een plaats kan geven. TdK

Dodelijk wapen (Clowes, Oog & Blik/Beize Bij). Clowes laat zich van zijn beste kant zien in dit

prachtig vormgegeven stripboek waarin een jongen ontdekt dat hij niet alleen superkrachten verkrijgt door sigaretten te roken. RSp

De grappige avonturen van Donald Duck 35 (Gottfredson, Sanoma). Het kader van deze serie wordt opgerakt. Donald Duck speelt weliswaar een rol in dit album, maar de hoofdrol is voor Mickey Mouse. De bundel bevat een selectie klassieke *Mickey Mouse*-verhalen van Floyd Gottfredson die een mix zijn van avontuur en humor. RS

Donald Duck 50-reeks 18: 50 malle avonturen van Donald Duck (Disney, Sanoma). Bundeling van zondagstrips met Al Taliaferro als tekenaar. Taliaferro is minder bekend dan Carl Barks, maar zijn invloed op *Donald Duck* is samen met die van de scenarioschrijvers Ted Osborne en Bob Karp (dagelijkse krantenstrips) ook van onschatbare waarde.

Zij introduceerden elementen in de *Donald Duck*-strips die tegenwoordig niet meer weg te denken zijn, zoals het wonen in een huis in plaats van een woonboot, de neefjes Kwak, Kwek en Kwak, Katrien als buurvrouw,

Leesbare manga

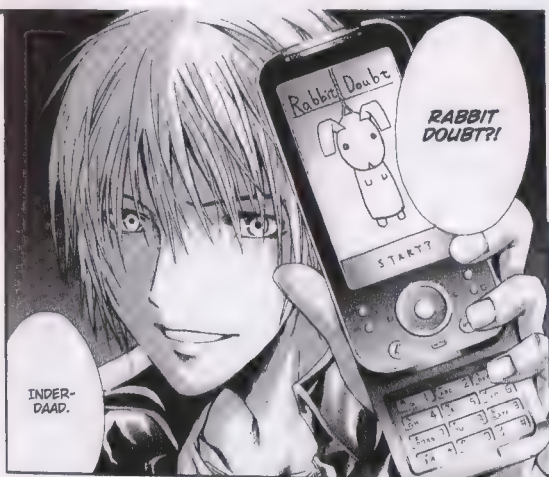
Manga-haters, opgelet! Wil je toch een keer een manga proberen, dan is *Doubt* van Yoshiki Tonogai een aanrader. Al moet je dan wel van horror houden.

Een groep tieners spreekt met elkaar af via hun mobiele telefoons het spel Rabbit Doubt te spelen. Daarbij is het de bedoeling om de wolf, die zich voordoeft als konijn, te ontmaskeren voor-

dat die alle konijnen doodt. Ze worden echter bedwelmd en komen bij in een verlaten en hermetisch vergrendeld gebouw.

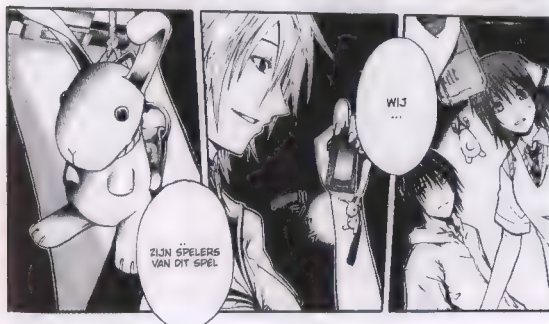
Daar vindt al snel de eerste, brute moord plaats. Het spel is werkelijkheid geworden en om te overleven moeten ze dit spel slim spelen. Horrorkijkers herkennen zo'n 'grap' direct uit films zoals *Saw* en *House of 9*. Als je van deze slasherfilms houdt, dan kun je deze strip zeker waarderen. De spanning wordt goed opgebouwd en beetje bij beetje komen we meer van de personages te weten.

In deel vier, laatste uit de reeks, weten we ongetwijfeld wie de wolf is! MvM

Doubt 1

Tonogai
Kana 2011
ISBN 978-90-
6334-877-9
Prijs € 8,50
208 pagina's
Kleur (sk)

humeurige stadgenoten met menselijk gezichten en hondenneuzen, Gijs Gans, Oma Duck en de Duckatti. RS

Eerlijke lui 1 (Durieux/Gibrat, Dupuis). Gibrat vertelt het aandoenlijke verhaal van de ontslagen Philippe. Menselijk drama op smaakvolle wijze door Durieux in beeld gebracht. TdK

Ella Mahé 3: Zij die geen naam heeft (Charles/Charles/Goepfert, Glénat). Ella is nog steeds op jacht naar de prinses met ogen van verschillende kleur. Ze bundelt haar krachten met Thomas Reilly. Ontknoping volgt in deel 4. AvO

Elsje 5: Probeer ze maar eens allemaal op een rijtje te hebben (Hercules/Valkema, Don Lawrence Collection). Alweer vijfde bundeling van deze grappige Nederlandse krantenstrip die ook tweewekelijks in *Eppo* staat. Een echt warm personage kun je Elsje niet noemen, maar dat staat haar populariteit niet in de weg. Ze is recalcitrant en vindingrijk en die combinatie spreekt kinderen en volwassenen zeker aan. RS

Comic Stripshop
de eerste de beste
Internet-Stripboekhandel.

www.comicstripshop.com
www.stripboekhandel.nl

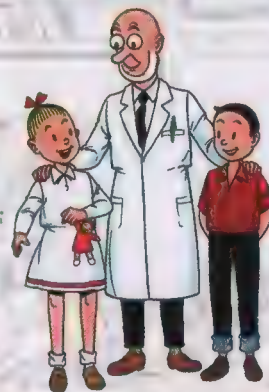
ADVERTENTIE

Strijensedijk 3
3295 KL 's-Gravendeel
Tel.: 06-16110888
info@profbarabas.nl

Stripwinkel! Prof Barabas
www.inonzenieuwewinkel.nl

- In-enverkoop van strips
- 25.000 titels op voorraad
- Walt Disney en Vandersteen
- Originele tekeningen
- Stripgadgets en striphoesjes

In onze galerij zijn originele
tekeningen te koop van
diverse auteurs!

Komeens kijken in onze nieuwe winkel in 's-Gravendeel

Internetwinkel www.profbarabas.nl

[DE BOVENTOON]

Een partner kiezen is lastig

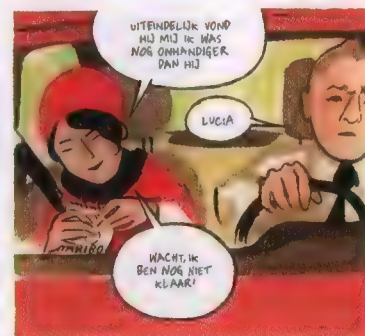
Vijfduizend
kilometer
per seconde

Fior
Bilboan 2011
ISBN 978-90-
6334-862-5
Prijs €19,95
144 pagina's
Kleur (sk)

Nicola en Piero zijn vrienden die net examen hebben gedaan. Hun toekomst ligt vast. Nicola wordt kruidenier, hij zal de winkel van zijn vader overnemen. Piero is slim en moet studeren. Wat zouden ze graag ruilen. De komst van een nieuw buurmeisje verstoort de vriendschap. Beide jongens zijn verliefd op Lucia. Die begint iets met de introverte en saaie Piero, maar vindt Nicola eigenlijk leuker. Tekenaar en scenarist **Manuele Fior** (Cesena, 1975) gebruikt voor deze verwachtingsvolle episode in het levensverhaal van Nicola, Piero

en Lucia aquarellen met prille, lente-achtige kleuren. Daarna lopen de levens van het drietal uit elkaar. Pas jaren later komen ze weer bij elkaar. *Vijfduizend kilometer per seconde* gaat over vriendschappen, keuzes maken en (niet ingeloste) verwachtingen. Kiezen heeft consequenties en met hoge verwachtingen kom je soms bedrogen uit. *5000 kilometer per seconde* kreeg vorig jaar de Fauve d'Or, de prijs voor het beste album op het stripfestival van Angoulême. Vooral de mooie aquareltekeningen, met wisselende kleuraccenten voor elke levensperiode, maken dit album heel bijzonder. EvdH

WEEET JE WAAR DIT LIEDE ME AAN HERINNENKT?

Deze fantasystrip valt vooral op door zijn opmerkelijke kleurgebruik door inkleurder **Fabian Schlaga**. Hij doopt zijn strippagina's afwisselend in mierzoete kleuren als rose, lila/paars en lichtblauw. Dit springt helemaal in het oog vanwege de zwarte achtergronden om de kaders heen.

Soms doet de reeks wat aan Crisse denken maar er zijn ook duidelijke verschillen. Tekenaar **Thorsten Kiecker** maakt met dit album zijn Nederlandstatig stripdebuut. Hij gebruikt een zwierige, dynamische stijl en schakelt vrijwel per plaatje van camerastandpunt. **Fred en Mary Pullin** zijn de schrijvers van het verhaal dat zich afspeelt in de wereld Tenebra, en in feite een strijd tussen goed en kwaad is. Ria, de koningin van het licht, neemt het op tegen Noctus, hij die de duisternis aanhangt.

Hoewel het verhaal weinig origineel is, maken de tekeningen en de inkleuring van dit album er wel iets bijzonders van. Fantasyliefhebbers zullen zich ermee verheugen. Achter in het boek zit nog een dossier met schetsen en een uitleg over de belangrijkste personages. TdK

Ria –
Kronieken
van het licht:
1 Een sprankje
hoop

Kiecker &
Pullin & Pullin
Silvester 2011
ISBN 978-90-
5805-680-7
Prijs €16,95
64 pagina's
Kleur (hk)

[E N V E R D E R]

50-50 (Baeken, Xtra). Een verzameling van Serge Baekens schetsen en prenten uit de periode 2009-2010. Hoewel het boek het onmiskenbare talent van de Vlaamse illustrator etaleert, is het jammer genoeg simpelweg geen stripboek. De afwezigheid van een verhaal wordt hier en daar wel goedgemaakt door aangrijpende illustraties. RSp

Fraternity 2 (Munuera/Díaz Canales, Dargaud). De auteurs scheppen een aantrekkelijk mysterieus verhaal maar laten het na om de clou toe te lichten. TdK

Garulfo 4: Het monster met de kristallen ogen (Ayroles/Maiorana, Arboris). Amusante sprookjesvertelling met fraai tekenwerk over de verwisseling van een kikker en een prins. In dit deel veel aandacht voor een vredelievende reus die verzet is op Swarovski-kristal en een lieflijke maar ondernemende prinses. JdL

Girlz 2: Verzorg je look (Bonfanti/Goupil/Douyé, Casterman). In *Girlz*, voorgepubliceerd in *Tina*, draait het om wat jonge meiden bezig houdt: shoppen, shoppen en jongens. TdK

Godenschemering 1: De vloek van de Nibelungen (Jarry/Dijef, Medusa). Een niet zo verrassende doch vlot geschreven nieuwe renditie van het middeleeuwse Nibelungenlied. RSp

Hollywood Jan (Vivès/Sanlville, Casterman). De sociaal onhandige, eenzame en verlegen Jan ziet op tegen het nieuwe schooljaar in klas 4b, maar wordt bijgestaan door zijn Hollywoodse fantasievrienden Arnold 'Terminator' Schwarzenegger, Russel 'Gladiator' Crowe en Sylvester 'Rambo' Stallone. Toch volgt een dramatische ontknoping. DR

Inspecteur Blomme 2: Handen omhoog! (Geinz, Bonte). De humor in deze strookjesstrip is, op een enkele geslaagde woordgrap na, ver te zoeken. TdK

Jump 14: De meeneemchinesees (Cambré, Standaard). Leuke kinderstrip, al blijft het vreemd dat die albums maar 32 pagina's tellen. Het enige jammere aan dit verhaal is de zwakke plek in het scenario: een Chinees blijkt aan het eind de gewoonte van zijn zoonnetje te kennen om computernerds te ontvoeren, maar er gaat kennelijk bij hem geen lichtje op als de vrienden van de ontvoerde Brains bij hem

Verhalen in blauwtinten en sepia

Frank Giroud en Denis Lapière zijn sterk op dreef in deze psychologische thriller waarin twee verhaallijnen op ingenieuze wijze aan elkaar worden geknoopt. De inkleuring van Caroline Delabie speelt daarbij een onderscheidende rol: het heden speelt zich in blauwtinten af; het verleden in het rood, bijna sepia.

In het ene verhaal bemachtigt Kerry Stevens, een jonge blonde onderzoeksjournaliste, het adres van schrijver Carson McNeal.

Deze succesvolle auteur houdt zich reeds jaren

achter een pseudoniem schuil. Als ze hem eindelijk vindt belandt het spel op de wagen. De andere verhaallijn draait om een traumatische gebeurtenis waarbij een klein meisje getuige is van een schietpartij waarbij haar familie omkomt.

Tekenaar Ralph Meyer – van *Hard tegen hard*, *Ian* en *Een wolkeloze toekomst* – hanteert ditmaal een weinig gepolijste stijl. Hij weet via het weglaten van achtergronden op knappe wijze de aandacht van de lezer naar de actie te trekken. TdK

Black Page

Meyer & Giroud
& Lapière

Biloon 2011

ISBN 978-90-
6334-860-1

Prijs €17,95

104 pagina's

Kleur (hk)

vragen of hij 'een jongen met 3D-bril' heeft gezien. RS

Kaamelott 6: Het strijdperk van de magiërs (Astier/Dupré, Casterman). Steven Dupré kreeg tijdens de afgelopen Stripedagen Turnhout de Bronzen Adhemar 2011. Te vroeg, als je het mij vraagt. Dat hij kan tekenen heeft hij allang getoond, maar een echt overtuigende strip of reeks ontbreekt op zijn conditie. Ook *Kaamelott*, gebaseerd op een Franse tv-serie en geschreven door Alexandre Astier, is het net niet. Het is een beetje een malle strip over de koning Arthur-saga. In dit deel staat een melige wedstrijd tussen tovenaars Merlijn en andere magiërs centraal. Met soms tenenkrommende dialogen. RS

Kaap Hoorn 2: In het kielzog van de aalscholvers (Riboldi/Perrissin, Medusa). Een rauwe strip met aangrijpende momenten, tegen de achtergrond van het grimmige Vuurland van zo'n honderd jaar geleden. TdK

Kruistocht 6: Sybille, lang geleden (Xavier/Dufaux, Lombard). Een zwaar toegankelijk verhaal van Dufaux met aantrekkelijke plaatjes van Xavier. TdK

www.bonte.be NIEUW

TOM BOUDEN
FLIKKERZICHT PRESENTEERT

VLUGGERTJES

BONTE

ADVERTENTIE

• STRIPS • GAMES • MANGA •
SPECIAALZAAK

ERGO

Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • www.eppo.nl

[DE BOVENTOON]

Voor het rijk

Merwan & Vivès
Bilboan 2011
ISBN 978-90-
6334-861-8
Prijs €29,95
176 pagina's
Kleur (hk)

Teloorgang van een onoverwinnelijk leger

Voor het rijk, geschreven en getekend door Merwan Chabane en Bastien Vivès, is een boeiend, prachtig, in scherpe lijnen getekend en in brons- en roest-tinten gekleurd verhaal, dat op een originele manier varieert op het bekende thema van de avontuurlijke ontdekkingsreis.

Hoofdpersoon is kapitein Glorim Cortis die van de Opperbevelhebber van het mysterieuze keizerrijk de opdracht krijgt om met zijn soldatengezelschap nieuwe werelden te ontdekken. De eens zo zelfverzekerde en stoere soldaten raken in de hun onbekende omgevingen meer en meer overvallen door heimwee, twijfel en angst. De grond zakt uiteindelijk letterlijk weg onder hun voeten. De jonge Fransman Vivès vestigde zijn roem toen hij in 2009 op het stripfestival van Angoulême de prijs voor het beste debuutalbum won met *Le goût du chlore* (*De smaak van chloor*). Collega Merwan studeerde onder meer aan l'École Nationale Supérieure des Arts

Décoratifs, hield zich daarna onder andere bezig met het ontwikkelen van videospellen en het schrijven van scenario's voor animatiefilms. Hij debuteerde in 2004 in Frankrijk met het avonturenverhaal *Pankat*. DR

Knokken met de Knoekenkoning

Wanneer de doodzieke Geert per ongeluk door de geestenjager Frank van der Galg naar het geestenrijk wordt geflitst merkt hij al snel dat er iets goed mis is in Geestenburg. Het spokenrijk lijdt onder het dictatoriale bewind van Valkema. Met de hulp van onder meer zijn gestorven opa probeert Geert een einde te maken aan het bewind van Valkema en een weg naar huis te vinden.

Voor de fantasievolle geestenwereld en haar sterk uitgewerkte geschiedenis overtuigen in de nieuwe grafische novelle van Doug TenNapel (bekend van onder andere *Tommysaurus Rex* en *Earthworm Jim*). De stijl en het gevoel van de verschillende gebieden van de geestenwereld hebben ieder een volstrekt eigen karakter. Zo lijkt Geestenburg een stad uit Orwells 1984 terwijl Knoekenrijk aanvoelt als een combinatie van een post-apocalyptische woestijn en de middeleeuwen.

De personages zijn redelijk uitgewerkt. Geerts personage verrast vooral omdat het 'coming of age'-aspect en het accepteren van zijn ziekte er niet te dik op worden gelegd. Buiten de sterke verbeelding van de omgeving waarin het verhaal zich afspeelt is *Geestenburg* bij vlagen erg komisch. Vooral de goed verbeelde personages en hun expressies doen de lezer lachen. De vele woordgrappen zijn bij tijd en wijle echter wat flauw en er is een overdaad aan grappen over botten en knokken in de scènes die zich afspelen in het Knoekenrijk. RSp

De personages zijn redelijk uitgewerkt. Geerts personage verrast vooral omdat het 'coming of age'-aspect en het accepteren van zijn ziekte er niet te dik op worden gelegd. Buiten de sterke verbeelding van de omgeving waarin het verhaal zich afspeelt is *Geestenburg* bij vlagen erg komisch. Vooral de goed verbeelde personages en hun expressies doen de lezer lachen. De vele woordgrappen zijn bij tijd en wijle echter wat flauw en er is een overdaad aan grappen over botten en knokken in de scènes die zich afspelen in het Knoekenrijk. RSp

Geestenburg

TenNapel
Silvester 2011
ISBN 978-90-
5885-656-2
Prijs €19,95
272 pagina's
Kleur (hk)

[E N V E R D E R]

De laatste bronst (Servais, Dupuis). Thrillerachtige strip over een narcistische schrijver en een vergeeten dochter. De vergelijking met een bronstige hert gaat uiteindelijk niet helemaal op. Minpuntje zijn de literaire citaten die behoorlijk gekortwiekt hadden kunnen worden. RS

Magasin general 7: Charleston (Loisel/Tripp, Casterman). Deel 7 van een trilogie. Waar ziet men dat nog? AvO

Mooie navels 5: Een duivels duo (Delaf/Dubuc, Dupuis). Schoolmeiden, pubertiefde, humor. Een albinogongen met de naam Albin. Dat soort humor dus. AvO

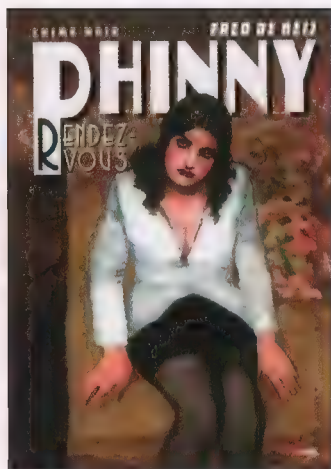
MX-22 5: Het graf van Paulus (Bartoll/Frisco, Casterman). De hulp van het agentschap MX-22 wordt ingeroepen. Het team begeeft zich op religieuze bodem. AvO

Een nacht met volle maan (H./Hermann, Glénat). Harde stripthriller zonder 'eind goed, al goed' van pa en zoon Huppen. Hermann wordt er op z'n oude dag niet milder op. RS

Oorlog en liefde 5. Het verzet (Beuriot/Richelle, Casterman). Het is 1943. In dit deel van deze even sfeervol getekende als goed gedocumenteerde serie komt het verraad binnen het verzet aan de orde, landen de Amerikanen in Noord-Afrika en dreigt Martin naar het Oostfront te worden gestuurd. BP

Op weg (Vance/Burr, Xtra). Eindelijk een Nederlandse vertaling van *Kings in Disguise* uit 2006. Striptbewerking van wat James Vance oorspronkelijk bedoelde als toneelstuk. Een uitgebreide bespreking van de Engelse uitgave is te lezen in *Stripschrift 380*. AvO

De pioniers van de nieuwe wereld 18: Het grote rendez-vous (Erseil/Maryse/Charles, Glénat). Dertig jaar geleden al startte deze saga over pioniers in het Noord-Amerika van de tweede helft van de 18e eeuw. Het is inmiddels een interessante, stabiele reeks geworden waarin geschiedenis met persoonlijk drama wordt vermengd. RS

Crime noir met happy end

Fred de Heij is onder meer bekend van het in eigen beheer uitgegeven tijdschrift *Filo* en het stripmagazine *Pulpman*, een opmerkelijke combinatie van horror, porno, humor en geweld. Hoewel hij blijkens zijn website tegenwoordig meer gericht is op zijn werk als schilder dan als illustrator, vond hij tijd voor *Phinny*. Het moest een detective worden zonder overdreven seks en geweld. Hoewel niet expliciet in beeld gebracht, zijn het toch deze ingrediënten waar het in *Phinny* om draait. Ook de stijl van De Heij, met veel verwrongen en verbeten kijkende koppen, oogt vertrouwd.

Naamgever en protagonist van dit album is Phinny Pretice, die als bedrijfsrechercheur voor een verzekeringsmaatschappij werkt. Als de MILF-variant van de hard boiled detective pakt ze oplichters en fraudeurs aan. Zodra een jonge collega in de penarie geraakt, schiet ze hem te hulp. De Heij noemt zijn album een *crime noir*, maar onduidelijk blijft waaraan hij dit etiket ontleent. Het scenario is dat van een doordachte *policier*, opgebouwd rond de thema's liefde, seks en geweld, maar zo zwartgallig is het allemaal niet. Als het plot zijn climax heeft bereikt en de spanning bij de lezer is weggeëbd, resteert zelfs het idee van een *feel good story*. TB

Phinny:
Rendez-
vous

De Heij
Xtra 2011
ISBN 978-94-
90759-27-8
Prijs €13,50
134 pagina's
Zwart/wit
(sk)

Samber 6: De zee, gezien vanuit het vagevuur (Yslaire, Glénat). Dit sfeervol getekende album geeft opnieuw een inkijk in de lotgevallen van Julie Saintage, ooit getrouwd met een lid van de Samber-familie (in eerdere delen Sambers genaamd). Ondanks tegenslagen — man dood, kind afgenomen, gevangen gezet, schipbreuk, epidemie, andere man dood — toont Julie karakter. BP

Sherman 3: De hartstocht — Lana (Griffo/Desberg, Lombard). Spannende actiestrip rond een vanuit de goot opgeklimmen zakenman die last krijgt van nazi's. RS

Sigmund 21: Eenentwintigste sessie (De Wit, Harmonie). Hulde aan Peter de Wit voor wederom een bewonderenswaardige jaargang van zijn geesteskind Sigmund. Hopelijk nog vele jaren. RSp

Tatanka 1: Bijtmond (Callède/Séjourné, Medusa). Nieuwe reeks over de fictieve organisatie Tatanka die zich inzet voor dierenrechten. Tekenaar Gaël Séjourné denkt dat hij Philippe Francq is, maar maakt dat niet waar. Spannend verhaal smaakt wel naar meer. AvO

De vampier van Benares 2: De oorsprong van het kwaad (Bess, Glénat). Georges Bess op de bloedzuiger- en fantasytoer, dat is moeilijk wennen. Het haalt het niet bij zijn fraaie *Pema Ling*-reeks. RS

De vis & Ivo (Cassauwers/Clays, Bonte). Gaggrappen maken is niet Ivan Clays' sterkste kant, zeker niet over een vis als huisdier. Cassauwers tekent eenvoudige lijnen in zwart/wit met grijstinten. TdK

De Vries 1: Een gezin op de vlucht (Algera/Van Oppen, Don Lawrence Collection). Pulp uit *Eppo* van scenarist Sytse Algera en de Belgische tekenaar Patrick van Oppen over onderzoeks-journalist John de Vries. Die belandt met zijn gemanneerd gezin in een gevaarlijk complot. De actie spat van de pagina's en de lijken vallen bij bosjes. Volstrekt ongeloofwaardig dus voor Nederlandse begrippen. Meer aandacht voor het scenario, de dialogen en de afwerking van de tekeningen had de strip meer smool kunnen geven. En wie noemt zijn strip in hemelsnaam De Vries? RS

Wat wij moeten weten 2: De ingreep (Linthout, Bezige Bij). Als Moedre, de spil van een melodramatisch Vlaams huishouden, moet worden geopereerd, komen de verhoudingen binnen de excentrieke familie staan op scherp te staan. RB

Wayne Shelton 10: De losprijs (Denayer/Van Hamme, Dargaud). Losprijs? Losprijs? Losgeld! De vertaler mag naar bijles, maar Van Hamme is weer lekker terug met een portie edelpulp om van te smullen. Maar zelfs voor pulp is het verhaal *over the top*. AvO

A D V E R T E N T I E

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel 010 - 433 17 10
YendorStrips
www.yendor.nl

Piratenvlag 1: Schuim en bloed (Corbeyran/Bingono, Medusa). Nieuwe klassieke piraten-strip. De traditionele schatkaart ontbreekt uiteraard niet, evenmin als de griezelige eilanders. Dynamisch vormgegeven album eindigt met een daverende cliffhanger. BP

Ralph Azham 2: De dood aan het begin van de weg (Trondheim/Dupuis). Een avontuur met een tovenaars, vleren en kinderen met bijzondere krachten. Ralph, geen spion, ontmoet zijn grote zus Rose en wordt gered door een fyfje. EvdH

Razor 1: De rechtvaardige rechters (Gevuld, YG-Promotions). Auteur Guy van de Velde (alias Yan Gevuld) bracht deze priegelig doch aantrekkelijke getekende strip met een vlot verhaal in eigen beheer uit. Jammer alleen van het lettertype in verschillende groottes. TdK

Reign 2: Tweede kans (Cara/Téhy, Medusa). Moderne avonturenstrip over *special agent* Baokinski. Met veel geweld en ontploffingen. TdK

➔ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM

- **t/m 4 maart 2012** Expo 'Marc Wasterlain – Les pixels et les mini dinosaures', Gallery, Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
- **t/m 4 maart 2012** Expo 'Suske en Wiske – Het lijdende Leiden', originele tekeningen als onderdeel van de grotere expo 'Leidens ontzet 1574-2011', Leids Museum De Lakenhal, Oude Singel 28-32, Leiden, info: www.lakenhal.nl
- **t/m 4 maart 2012** Expo 'Nero en Brussel', Marc Sleen Museum, Zandstraat 33-35, Brussel, België, info: www.marc-sleen.be
- **t/m 4 maart 2012** Expo met werk van Mark Smeets, onderdeel van tentoonstelling 'Venlo Vennelo Sablonen', Limburgs Museum Venlo, Keulsepoort 5, Venlo, info: www.limburgsmuseum.nl
- **t/m 11 maart 2012** Expo Charles Burns, met originele platen, albumomslagen, schetsen en illustraties, M – Museum Leuven, L. Vanderkelenstraat 28, Leuven, België, info: www.beeldbeeld.be
- **t/m 25 maart 2012** Expo 'Brandweer in stripverhalen', met stripfragmenten, albums en originelen uit uiteenlopende strips, Raadhuis De Paauw, Raadhuislaan 22, Wassenaar, info: www.brandweermuseumwassenaar.nl
- **t/m 27 maart 2012** Expo 'Peter Pontiac – Comix, hotpix & tragix', overzichtstentoonstelling i.s.m. MOTI, Museum of the Image, Centrale Bibliotheek, Oosterdokskaai 143, Amsterdam, info: www.motimuseum.nl
- **t/m 9 april 2012** Expo 'De kunst van Jean Dulieu', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl
- **t/m 20 mei 2012** Expo '77 jaar Roemeense strips', Belgisch Stripcentrum,

- Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
- **t/m 31 augustus 2012** Expo 'Thé Tjong-Khing – Van strip tot sprookje', Kinderboekenmuseum, Prins Willem-Alexanderhof 5, 's-Gravenhage, info: www.kinderboekenmuseum.nl
- **t/m 23 september 2012** Expo 'Marten Toonder', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
- **19 februari t/m 11 maart 2012** Expo 'Naar de top van Heuvel', Gorcums Museum, Grote Markt 17, Gorinchem, info: www.gorcumsmuseum.nl
- **3 t/m 28 maart 2012** Expo '5348 lijnen van Hanco Kolk', Galerie De Etage, Boekhandel Cursief, Kruisstraat 4, Gorinchem, info: www.boekhandel-cursief.nl
- **10 t/m 11 maart 2012** De Stripdagen, Evenementenhal Gorinchem, Franklinweg 2, Gorinchem, info: www.destripdagen.nl
- **25 maart 2012** Stripfestival BD Geraardsbergen, JC De Spiraal, Zakkaai 29, Geraardsbergen, België, info: www.bloggen.be/geraardsbergstripfestival_2012
- **28 maart t/m 1 april 2012** Holland Animation Film Festival, Utrecht, info: www.haff.nl
- **12 juni t/m 25 november 2012** Expo 'Posy Simmonds', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
- **9 oktober 2012 t/m 26 februari 2013** Expo 'François Walthéry – 50 jaar stripverhalen', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be

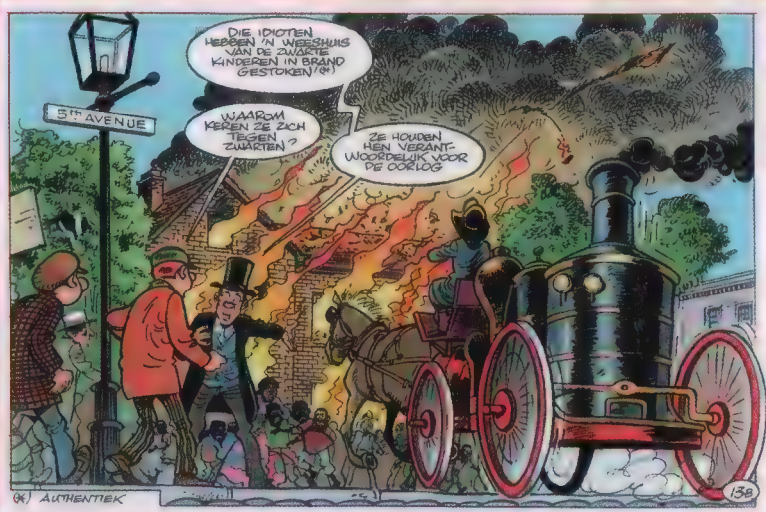
Brandweer in stripverhalen

In Wassenaar schijnt zich een Brandweermuseum. Dit museum heeft een afdeling in 1800 wissende de toenmalige commandant van het brandweer van het verarmde brandweerkorps onderbrengt in de kelder van Raadhuis de Paauw met als doel een beeld te schetsen van de geschiedenis van de Wassenaars brandweer. De collectie is in de loop der jaren aangevuld maar bestaat nog altijd voor een groot deel uit stukken uit de tijd waarin men branden nog met hakhouten en stoken bestreed maar ook uit documentatie zoals reglementen en uniformen.

Sinds 15 januari is in Antenne museum de speciale expositie Brandweer in stripverhalen te bezoeken.

De tentoonstelling geeft een beeld van de rol van de brandweer in strips en de rol van de brandweer in de geschiedenis van de Nederlandse brandweer. Het museum heeft een afdeling in 1800 wissende de toenmalige commandant van het brandweer van het verarmde brandweerkorps onderbrengt in de kelder van Raadhuis de Paauw met als doel een beeld te schetsen van de geschiedenis van de Wassenaars brandweer. De collectie is in de loop der jaren aangevuld maar bestaat nog altijd voor een groot deel uit stukken uit de tijd waarin men branden nog met hakhouten en stoken bestreed maar ook uit documentatie zoals reglementen en uniformen.

De tentoonstelling is tot eind maart te bezoeken op de eerste etage van Raadhuis de Paauw in Wassenaar, alleen op donsdag tot en met vrijdag tussen 12.00 uur 's ochtends en 18.00 uur 's avonds. Aan je reis? Begin april ook in het Nationaal Brandweermuseum in Rotterdam te bezoeken. Ten slotte info: zie Agenda.

→ WINNEN

Bij uitgeverij Arboris verscheen een bundeling van de eerste twee verhalen van *De wachters van de Maser*.

Een achtergelaten reeks van uitgeverij Talent die niet verder kwam dan één album in haar Collectie 500.

Normaal betaal je er €24,95 voor, maar in samenwerking met de uitgever geeft Stripschrift drie exemplaren weg aan inzenders van het goede antwoord op de volgende vraag:

De wachters van de Maser is een strip van Massimiliano Frezzato die in 1992 al een ander stripalbum maakte dat werd uitgegeven door Arboris. Welk stripalbum bedoelen wij?

Stuur het antwoord
vóór 1 maart 2012 naar

Maser-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Soeperman-prijsvraag

Stripschrift 419:

We wilden weten in welke stad *Soeperman*-tekenaar René Uilenbroek woont. Dat was natuurlijk niet zo moeilijk, want het stond in het interview in nummer 418. Breda, het goede antwoord, werd meerdere malen gegeven waardoor een loting noodzakelijk was. De winnaars van een gesigneerd Soeperman-album zijn: **Bart Bostyn** (Wevelgem, België), **Frank Broker** (Vianen) en **Gerhardus de Haan** (Hardenberg). Wij feliciteren de winnaars van harte.

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDTJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN, FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN HETVAK@STRIPSCHRIJFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

FOTO TIM F. VAN DER MENSBRUGGE

► WAARHEEN?

De jury van de Plastieken Plunk, bestaande uit Jan Bex (stripjournalist), Anita Vervecken (medewerkster bibliotheek Turnhout) en Steven Dupré (striptekenaar, tevens voorzitter), kende de prijs in 2011 toe aan **Frederik van den Stock** (pseudoniem Fred) voor zijn strip *De premiëniemen*. Ook ontving hij een bedrag van €250. **Merel Cremers** won met haar strip *Carrousel* de publieksprijs. Zij verdient daarmee €50. *Stripschrift* was één van de sponsors.

Op 22 november 2011 werd **Jean van Hamme** tot ereburger van de stad Brussel benoemd. Van Hamme – die in 1939 in Brussel werd geboren en er woonde tot 1967 – is onder meer bekend

als succesvolle scenarist van series zoals *XIII*, *Thorgal*, *Lady S.*, *Largo Winch* en klassieker *De Chninkel*.

Op 9 december is het Graphic Design Museum in Breda – waar tijdens Stripfestival Breda nog een stripgerelateerde expositie te zien was – officieel omgedoopt naar **Museum of the Image**, kortweg MOTI. 'Door de nieuwe naam kiest het museum voor een verbreding van interesse van grafisch ontwerp naar meerdere vormen van beeldcultuur waaronder film, design, fotografie, mode, beeldende kunst, architectuur, wetenschap en gaming. Al deze onderwerpen sluiten beter aan bij een moderne wereld vol visuele communicatie', aldus het persbericht. Het adres verandert niet: Boschstraat 22.

Michiel van de Pol heeft met zijn album *Terug naar Johan* (Oog & Blik/Bezige Bij) de Willy Vandersteenprijs gewonnen. Deze prijs wordt toegekend aan het in ogen van de jury beste Nederlandstalige beeldverhaal uit 2010/2011. Op zaterdag 10 december ontving Van de Pol zijn prijs tijdens de gala-avond van Strip Turnhout. Van de Pol won eerder een stripwedstrijd in *Het Parool* waarna zijn strip *Cartoondiarree* twee jaar lang in de krant zou worden geplaatst. In de winnende strip kijkt de auteur terug op zijn jeugd en doet dat volgens de jury op een kwetsbare en humoristische wijze.

Van de Pol ontvangt een bedrag van €5000 en kan een tentoonstelling van het winnende boek tegemoet zien. Hanco Kolk en Arnon Grunberg (*Van Istanbul naar Bagdad*) en Peter de Wit (*Sigmund*) waren ook genomineerd maar moesten het doen met de 'bijzondere appreciatie' van de jury.

Stripwinkel **Het gebroken zwaard** uit Beveren moest vlak voor de Kerst de deuren sluiten. Het pand waarin uitbater Vik Audenaert de scepter zwaaide, is verkocht en dat betekende zoeken naar een ander onderkomen. Dit bleek financieel weer niet haalbaar waardoor de winkel nu alleen op het internet blijft bestaan. Wel is afhalen nog een optie en bij bestellingen boven een bepaald bedrag worden ze gratis bezorgd.

De Fransman **Jean-Claude Denis** heeft dit jaar de Grand Prix van het stripfestival van Angoulême gewonnen. Denis, vooral gekend van enkele one-shots in de collectie Vrije Vlucht

(onderandere *Die maanden in Amélie*) en de reeks *Luc Leroi* (met twee in het Nederlands vertaalde delen), tekent ook reclameplaten en illustraties en maakt strips voor *À Suivre* en *Pilote*. Guy Delisle won met *Chroniques de Jérusalem* de prijs voor het beste album. De Belgische genomineerden Brecht Evens en Olivier Schrauwen vielen niet in de prijzen.

Simon Spruyt heeft met zijn album *SGF* de Stripvos gewonnen voor het beste Nederlandstalige album uit 2011. Stripvossen worden toegekend door het Vlaamse Onafhankelijk Stripgilde. Uit de vijf genomineerde albums (de andere waren *Figaro 6* van Steve van Bael, *Jorikus Magnus 1* van Verhast en Criva, *Jump 13* van Charel Cambré en *Sherman 1* van Griffo en Desberg) werd Spruyts album tot beste verkozen. De uiteindelijke keuze werd gemaakt door de juryleden Serge Baeken, Jan Bosschaert, Erik Deneyer, Eric Heuvel en Daan Jippes. Onaangekondigd ontving *De Kiekeboes*-tekenaar **Merho** tijdens de gala-avond van Strip Turnhout – ook tot zijn eigen verrassing – een Stripvos. Hij kreeg de prijs voor zijn gehele oeuvre.

De *Kuifje*-film van **Steven Spielberg** en **Peter Jackson** ontving een Golden Globe voor beste animatiefilm. De kansen op een Oscar – de grootste filmprijzen ter wereld – lijken een stuk kleiner. De film is in Amerika maar matig bezocht en krijgt wisselende recensies. Eind januari worden de nominaties bekend gemaakt.

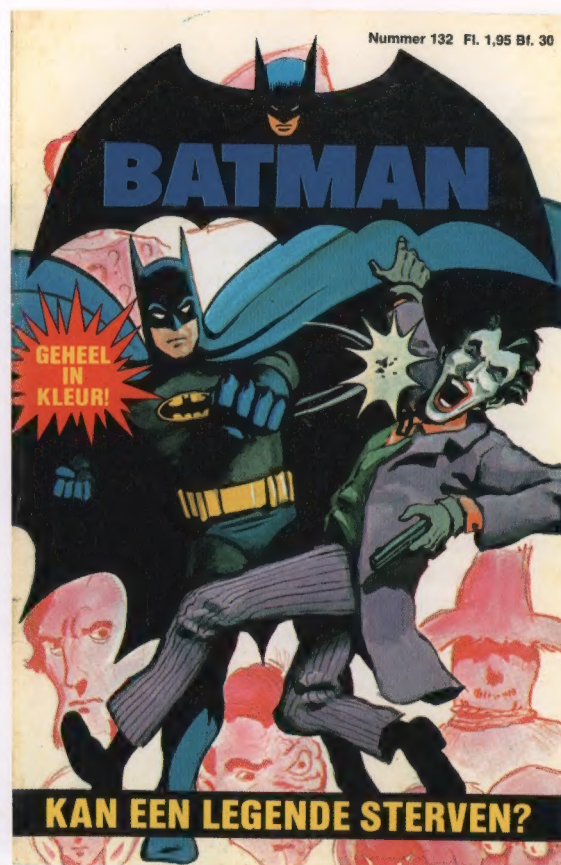
> WAARVOOR?

Al op 11 augustus 2011 overleed de Argentijnse tekenaar **Francisco Solano López**. De in 1928 geboren Zuid-Amerikaan kennen we in ons taalgebied vooral van de serie *Slot Barr* waarvan in 1981 en 1984 twee albums verschenen. Solano Lopez werkte samen met ondermeer Hector Oosterheld die door toedoen van de Argentijnse dictatuur in de jaren 1970 spoorloos verdween.

Solano López vluchtte naar Spanje en tekende daar nog enige tijd verder.

Op 8 november overleed de Amerikaan **Bil Keane** op 89-jarige leeftijd. Al op zijn dertiende zag Keane zijn eerste cartoon in de *Philadelphia Daily News* geplaatst worden waar ze ruimte voor amateur-tekenaars hadden ingeruimd. Terwijl hij diende in het Amerikaanse leger tekende hij in onder andere de bladen *Yank* en *Stars and Stripes* waar hij de toepasselijke strip *At Ease with the Japanese* voor maakte. Na de oorlog verbleef hij kort in Australië waar hij ook zijn vrouw leerde kennen. Hij ging door met krantenstrips tekenen waaronder *Silly Philly* en *Channel Chuckles* waarin hij grappen gerelateerd aan televisieprogramma's maakte. Nadat hij verhuisde naar Arizona in 1959 ontstond de strip *The Family Circus* die voor het eerst in februari 1960 werd geplaatst. Jeff Keane, een van zijn vijf kinderen, heeft de stripgenen van zijn vader geërfd want hij tekent vandaag de dag nog steeds dezelfde strip die dus al meer dan vijftig jaar loopt. Zowel Bil (1981-1983) als Jeff zijn voorzitter geweest van de National Cartoonists Society. Bil Keane overleed aan de gevolgen van hartproblemen.

De Tsjechische tekenaar en animator **Zdenek Miler** is op 30 november 2011 op 90-jarige leeftijd overleden. Miler verkreeg bekendheid door zijn animatiefilms over een molletje (*Little Mole*). Naar verluidt struikelde Miler ooit over een molshoop wat hem in 1956 op het idee bracht een animatiefilm over een mol te maken. Het was naar eigen zeggen het enige dier dat Walt Disney nog niet had gebruikt als animatiefiguurtje. De altijd vrolijke mol hielp vanaf het eerste optreden iedereen die zijn hulp nodig had. De eerste aflevering won ook meteen de Silver Lion

Award tijdens het Venice Film Festival in Italië. De reeks – er zouden vijftig afleveringen verschijnen – werd in grote delen van de wereld bekend en werd zelfs als poppetje in de NASA-shuttle Endeavour mee de ruimte in genomen door astronaut Andrew Feustel (zijn vrouw was Tsjechisch). Ook verschenen er diverse boeken over de vrolijke mol.

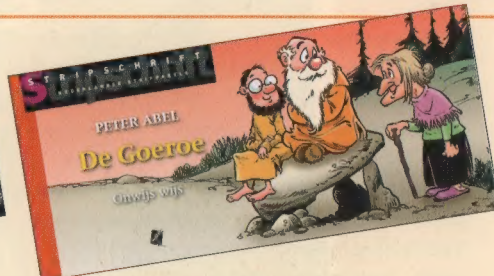

A D V E R T E N T I E

MOOIE PARELS, FIJNE PARELS

Nu verkrijgbaar
www.stripstift.nl

- *Appie Happie A 16/A 17* door Dik Bruynsteyn
- *De Goeroe 1* door Peter Abel
- *Peter Mijleneter 1* door Marits Rietdijk

Cultureel erfgoed voor
€9,95 per deeltje

Op 7 december 2011 overleed **Jerry Robinson**. Deze Amerikaanse tekenaar start al voor de Tweede Wereldoorlog met zijn carrière als hij op zeventienjarige leeftijd door *Batman*-bedenker Bob Kane wordt gevraagd voor hem te inkten. Hij blijft heel lang aan de strip verbonden en is medebedenker van *Batman*-maatje Robin. De boosaardige Joker wordt naar verluidt volledig door hem bedacht. Hij levert ook bijdragen aan andere comics. Ook is hij politiek cartoonist. In latere jaren ontpopt hij zich als voorzitter van de National Cartoonists Society tot groot voorvechter van de rechten van stripmakers. In die rol baart hij het meeste opzien als hij hardnekkig strijd voert om de beroemde *Superman*-bedenkers Jerry Siegel en Joe Shuster een fatsoenlijk pensioen te bezorgen. In 1974 schrijft hij een naslagwerk over het fenomeen krantenstrips en op 77-jarige leeftijd – in 1999 – maakt hij met twee Japanse kunstenaars nog een mangastrip (*Astra*). Jerry Robinson is 89 jaar geworden.

Op 13 december 2011 overleed de Italiaanse strip-tekenaar en filmmaker **Carlo Peroni**. De man geniet in Nederland en Vlaanderen enige bekendheid vanwege zijn bijdragen aan de animatiefilms rondom het figuur *Calimero* die hij voor de filmmaatschappijen Pagot Film maakte. In die periode – medio jaren 1960 – tekende hij ook mee aan animatiefilms van *Cocco Bill* (Benito Jaccovitti). Verder droeg hij zijn steentje bij aan de stripreeks *Diabolik* waar hij als tekenaar/scenarist aan verbonden was. Samen met ondermeer Alfredo Castelli (onder andere *Dylan Dog*) richtte hij *Tilt Magazine* op. Hij maakte met hem ook de strip *Zio Boris*. In het Nederlandse taalgebied verschijnen begin jaren 1980 twee stripboekjes uit de serie *Sonny en zijn vriendjes* bij uitgeverij Novedi. Peroni is 82 jaar geworden.

De bekende en succesvolle Engelse cartoonist **Ronald Searle** overleed op 30 december 2011. Al op zijn vijftiende ziet hij zijn eerste tekeningen gepubliceerd worden in de krant *Cambridge Daily News*. Als hij dient voor het

Engelse leger en in Singapore krijgsgevangene wordt gemaakt, stopt hij ook in die situatie niet met tekenen. In 1948 komt zijn boek *Hurrah for St. Trinian* uit over de belevenissen van een aantal meisjes op een meisjesschool. De strip is erg populair. Daarna gaat hij zich toeleggen op zijn werk voor het blad *Punch* waar hij heel veel cartoons voor tekent die later gebundeld worden. Voor de Amerikaanse markt maakt hij de animatiefilm *Energetically Yours*. Hij ontvangt The National Cartoonists Society's Reuben Award, een prestigieuze Amerikaanse prijs. Hij verhuist naar Parijs waar hij aan de slag gaat met nieuwe boek- en filmprojecten. Uiteindelijk belandt hij, na voor de tweede keer te zijn getrouwd, in de Provence. Hij maakt reizen door Alaska en Canada en blijft alles wat hij ziet tekenen. Ook tekent hij meer dan veertig omslagen voor *The New Yorker* en wordt hij bewonderd om zijn kattenboeken. Ronald Searle is 91 jaar geworden.

Op 3 januari overleed de in 1934 geboren Chileen Victor Arriagada Rois, beter bekend onder zijn pseudoniem **Vicar**. Op jonge leeftijd al maakt hij strips die worden geplaatst in Chileense kranten. In de jaren 1950 tekent hij voor het blad *Barrabases* en *El Pinguino*. Het bekendste personage uit zijn Chileense periode was *Huaso Ramón*. Als hij in 1960 verhuist naar Barcelona raakt zijn werk ook in Europa bekend, onder andere in Denemarken en Duitsland. Zijn eerste *Donald Duck*-strip voor Disney maakt hij voor de Deense uitgever Egmont. Als dat een succes blijkt, vormt hij al gauw een studio. Hij en zijn medewerkers leveren jarenlang vele pagina's die dichtbij de stijl van Carl Barks liggen.

In zijn laatste jaren tekent hij voor het Nederlandse Sanoma. Vicar stierf in eigen land na een langsturende strijd tegen leukemie.

Op 5 januari overleed de Spaanse stripscenarist en uitgever **Juanjo Sarto**. Hij schrijft verhalen voor onder anderen Ramón de la Fuente en Luis Bermejo. In de rol van criticus schrijft hij een historisch boek over het stripverhaal (*Del tebeo al manga*). Sarto werd 61 jaar.

John Celardo is op 6 januari op 83-jarige leeftijd overleden. Deze Amerikaan start met sportcartoons voor de krant te tekenen maar bekeert zich al snel tot het stripverhaal. In de jaren 1930 en 1940 lanceert hij vele nieuwe reeksen zoals *Hercules*, *Uncle Sam* en *Wonderboy*.

Vanaf 1950 gaat hij, na voor verschillende tekenstudio's te hebben gewerkt, als freelancer verder en mag hij de dagelijkse krantenstrip over *Tarzan* gaan tekenen. Zo'n tien jaar later gaat hij ook de verhalen schrijven en introduceert vele nieuwe bijfiguren.

Eind jaren 1960 neemt hij de reeks *The Green Berets* van Joe Kubert over om kort daarna een kantoorfunctie bij King Features te gaan vervullen. Hij stopt dan zelf met tekenen op een oprisping in de jaren 1980 na.

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie

Teus de Kruijf, Arco van Os,
Dik Rondeltap, Rik Sanders

Medewerkers

Tijs Bagchus, Olav Beemer, Ben Bits,
Ruud Booms, Ans Brys, Han van Buuren,
Jonas Geirnaert, Erik van der Hoeven,
Just de Leeuwe, Tim F. van der Mensbrugghe
Michel van Merriënboer, Peter Moerenhout,
Leon Mussche, Ans Nolten, Bert Post,
Kees Ribbens, Rik Spanjers, Erwin Suvaal,
Rudi de Vries, Rudy Vrooman,
Geert de Weyer, Harry Wibier

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurtherprijs voor bijzondere verdiensten toegekend.

Omslag

Romano Molenaar en
Jorg de Vos

Redactie-adres

Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen

Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €49,00
België €52,00
Other countries €66,00
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht

Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal

Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties

Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk

Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland

Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3047 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen € 1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

STERKE VERHALEN VOOR JONG EN OUD

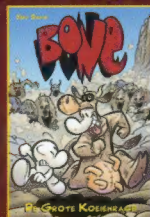
BONE

DE COMPLETE SAGA VAN JEFF SMITH

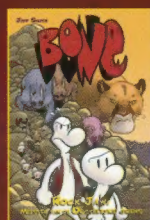
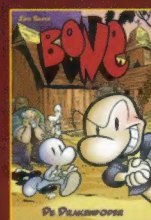

Verzamel alle delen in de luxe cassette

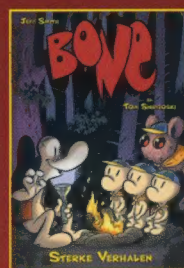
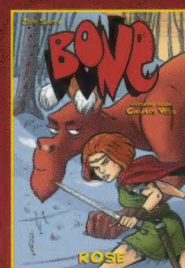
eerste cyclus: Voorjaarsequinox

tweede cyclus: Zonnewende

derde cyclus: Oogst

Lees ook het ongelooflijke
stripavontuur, net als
twee miljoen andere fans.

www.SILVESTERstrips.nl